

Vrye Weekblad

6 - 12 SEPTEMBER 1991 Prys: R2,20 (R1,95 + 25c AVB)

Só lyk Adrian Maritz ná 53 dae sonder kos

- Nog foto's binne

Maritz praat roerend in 'n eksklusiewe onderhoud vanuit sy siekbed in die HF Verwoerd-Hospitaal

Dagboek: 'n Moskowitz skryf eksklusief oor die vier dae wat die wêreld geruk het Die NP-kongres: Bloemfontein, O Bloemfontein

Deernis is een ding, maar hof toe móét hulle

- 5 Eetstaking: S6 lyk die uitgehongerde Maritz
- 6 Sit dié onintelligente wesens in 'n dieretuin, sê eetstaker
- 7 Eetstaking: Adrian Maritz praat uit sy hospitaalbed
- 8 Die liefdesbriewe van 'n eetstaker
- 9 Die groot, vet letters bo-oor die NP se grondwetplan
- 10 NP-kongresse: Die nuwe bruin Nasionaliste maak kennis
- 11 NP-kongresse: Bloemfontein o Bloemfontein
- 12 Marita van der Vyver: Die prinses moet nie in 'n kis lê en wag nie
- 14 Vernon February: 'n Boer het twee kante
- 16 SACP: 'Socialist forces and working people will yet regroup'
- 17 SACP: Comrade Gorbachev went too far
- 18 Vier dae in Moskou - 'n Ooggetuie se dagboek van die putsch
- 20 Chimpanzees: Looking sideways at our hairy cousins
- 22 Sport: Tinus Horn se sportrubriek
'The only way I can help Croatia is with my tennis'
- 23 Sport: Powell skuif die perk aan
Jimmy Connors het staying power - en styl
Atletiek: Hier kom Afrika
- 24 Rubriek: Lanse en Drake deur Tim en Matt Sandham
Regspraatjies deur Jurie de Wet
- 25 Pyn maak 'n mens 'n mens
- 26 Thami Zuku poisoned with pesticide
ANC moet sy moraliteit uitspel
- 27 Art: Our very own art skandaal
- 28 Die week se TV-programme
- 29 Elmari Rautenbach se TV-rubriek
- 30 Kleinadvertensies
- 31 Kultuur: Multikulturalisme in groot kultuur-oorlog
- 32 Boeke: 'n Intertekstuele bordeel
- 33 Fiksie: Daai dierbare Gert deur Rita Swanepoel
- 34 Film: Femme fatale filmmaking
- 38 Beplan jou naweek saam met die kenners
- 39 Nettie Pikeur skryf oor eendweer en makouveer

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike weeklikse nuustydskrif wat uitgegee word deur Wending Publikasies Bepark (Reg. No. 88/40168/06). Wending Publikasies Bepark en Vrye Weekblad se adres is: Broestraat 153, Newtown, Johannesburg. Die posadres is: Posbus 177, Newtown 2113. Die telefoonnommer is (011) 836 2151 en die faksnommer 838 5901. Die Kaapstad-kantoor se telefoonnommer is (021) 47 8960 of 47 8819, en die Pretoria-kantoor (012) 834 879.

Redakteur: Max du Preez
Assistent-redakteurs: Jacques Pauw, Andrea Vinassa (Kuns), Ina van der Linde
Politiese korrespondent: Hennie Serfontein
Kopieredakteur: Johan Bruwer
Ontwerp: Anton Sassenberg
Kaapse kantoor: Christelle Terreblanche
Redaksie: Audrey Brown, Pearlle Joubert, Laetitia Pople (Kuns), Esma Anderson, Lucky Khuzwayo.
Sportredakteur: Tinus Horn
Fotografe: Rodger Bosch, Kate Thornycroft
Advertensies: Joyce Dube, Louwrens Potgieter
Redaksie-assistent: Cathy Fennessy
Kantoorbestuur: Joseph Moetasi, Vernon Zulu.
Bestuurskonsultant tot Wending Publikasies Bepark: Mark Beare

Vrye Weekblad word gedruk deur Caxton Bepark, Kommandoweg, Industria. Vrye Weekblad kos R1,95 plus 25 sent AVB. Dit kos R110 (AVB en aflewering ingesluit) om vir 'n jaar in te teken, en R40 (AVB ingesluit) vir ses maande. In Namibia, Swaziland, Lesotho en Botswana kos die tydskrif R2,20 plus verkoopbelasting. Tariewe vir buitelandse intekenare is by navraag by (011) 497 2911 beskikbaar. Probleme met verspreiding moet gerig word aan Louwrens Potgieter by (011) 836 2151.

Terwyl ek hier skryf, lê daar 'n man in 'n Pretoriase hospitaal op sterwe en twee ander naas hom wat hul gesondheid al finaal 'n ernstige knou gegee het - alles ter wille van 'n politieke oortuiging.

Laat ek sommer dadelik sê ek vind dié drie regse eetstakers se politiek veragtelik, onchristelik en gevaarlik. Dit is, soos uit die berigte op die volgende bladsye duidelik blyk, gebou op haat en rassisme.

Maar dit help nie om haat met haat te beantwoord nie, of onchristelikheid met onchristelikheid nie. Dié drie mans is landgenote en mense, mense met gesinne en geliefdes. En 'n menslike lewe is die hoogste waarde, maak nie saak wie s'n dit is nie.

Dit klaar gesê, kom ons kyk nugter en onemosioneel na die

max du preez

vraag of die here Martin, Maritz en Van Schalkwyk onregverdiglik behandel is en of hulle vrygelaat behoort te word.

Die drie word daarvan beskuldig dat hulle twee bomme geplant het; een het 'n "linksgesinde" rekenaar-technikus in Durban gedood, die an-

der het twaalf mense by 'n Pretoriase taxi-staanplek beseer. Hulle het reeds op aanklagte van moord en poging tot moord in die hof verskyn, maar die saak is nog nie verhoor nie.

Die hof sal besluit of hulle skuldig is of nie, maar die argument wat gebruik word, is dat daar 'n politieke motief vir die aanvalle was en dat dit daarom as 'n politieke daad gesien moet word wat, soos die geval was met ANC-guerrillas, indemniteit behoort te kry.

Kom ons vergeet van die regs- en politieke argumente oor die saak en oor wat die advieskomitee vir die vrylating van politieke gevangenes daarvoor besluit het. Kom ons gebruik net ons eie morele en praktiese oorweginge.

Die eerste faktor wat ons myns insiens in gedagte moet hou, is dat die teikens van die aanvalle in geen opsig "legitieme" politieke teikens kan wees volgens enigiemand se definisie wat

BRIEWE

JURIE DE WET SÊ MOS SY SÊ

Casper Lötter van Marshalltown, Johannesburg skryf:

Jurie de Wet se "Regspraatjies" in VWB van 23-29 Augustus verdien 'n lang, kil stilte eerder as 'n warm debat.

Die hoogtepunt van die rubriek is die gedeelte waarin hy (of is dit sy?) die inhoud as "byna onsamehangende insigte" beskryf.

Jurie mor oor 'n "bekrampte regstelsel" wat hom daarvan weerhou om sy mening uit te spreek. Geeneen van die redes wat hy aanvoer, het nog ooit iemand daarvan weerhou om kritiek teenoor ons regslui, regstelsel of uitsprake uit te spreek nie. Inteendeel, die inhoud van sy rubriek en in besonder die laaste paragraaf is 'n duidelike weerspreking daarvan.

Dat die prosedures in die Hooggeregshof moontlik te formeel is, kan nie ontken word nie - maar om dit as "aanstootlik" te beskryf is 'n bietjie kras. Moontlik was Jurie self geïntimideer deur die verrigtinge? Dit is waarskynlik die rede waarom hy ontvlug het deur pleks daarvan om sy aandag by sy kliënt se saak te bepaal, die geleentheid benut het om "goed na ons regstelsel te kyk" - en dit terwyl die "advokate die harde werk in die hof gedoen het"! Ek vertrou dat hy in die opstel van sy rekening aan die kliënt dié afwesigheid (in die gees) in ag geneem het.

Volgens Jurie het ons regters nie die nodige kennis en insig om iemand anders as hul eie klas mense - synde die wit, manlike, bevoorregte elite - te verhoor nie. Sal regters uit ander "klasse" onder dieselfde juk gebuk gaan of is hulle jurisdiksie wyer? Sy idee dat landdroste oor 'n superieure vermoë beskik om die omstandighede en karakter van aangeklaagdes te bepaal, is sonder enige substansie. (Is dit nie in elk geval die taak van die regsverteenvoorder[s] om deur middel van getuie hierdie inligting onder die hof se aandag te bring nie?)

As oplossing tot genoemde probleme bied Jurie sy en ander regsverteenvoorder se dienste aan. Volgens hom is hulle in 'n beter posisie as die regter om die skuld of onskuld van hul kliënte te bepaal. Sodra dié bevinding aan die regter oorgedra is, is die proses afgehandel en het ons volgens Jurie nie net 'n stelsel wat "beslis baie tyd bespaar nie" maar ook 'n "baie meer betroubare" een.

Jurie se voorstel is so absurd dat dit nie kommentaar regverdig nie. Die enigste voordeel is daarin geleë dat die regter, terwyl hy op die uitspraak van die regsverteenvoorder wag, die geleentheid sal hê om breipatrone met die dame, na wie Jurie verwys, uit te rull of om oor sy klerk se skouer in dié se tydskrifte te sit en lees. Die regsverteenvoorder kan nou op sy tyd die tolk (wat in die rubriek tot ekspert getuie verhef word) konsulteer.

Jurie het 'n gulde geleentheid om die probleme van ons regstelsel aan te spreek laat verbygaan en hy het in die proses die kollig op sy eie onvermoë en tekortkominge geplaas. Belangrik egter is die feit dat hy die vryheid het "om te sê wat hy wil" al is dit ook twak.

WAAROM SO OPGEWONDE OOR MARXISME?

AD van Rensburg van Vrededorp skryf:

Op *Agenda* Donderdagaand 22/8/91 het Pik Botha verklaar dat apartheid nie meer bestaan nie.

As dit so is, hoekom het swartes nog nie stemreg in sy parlement nie? Stemloosheid is die kern van diskriminasie - en

dit word die grootste deel van die burgers van Suid-Afrika ontsê.

Hy het ook sy misnoë uitgespreek oor massa-optredes. Dit was juis massa-optrede wat Gorby teruggebring het. 'n Massa-optrede wat hy goedgepraat het. Hoe het ek dit dan nou?

Sy emosionele en Gerrit Viljoen se histeriese verdoeming van die Marxisme en die SAKP (wat hulle as niks-beduidend afmaak) kom vreemd

voor. As die Marxisme so 'n uitgediende ideologie is, hoekom raak hulle dan so opgewonde daarvoor?

Die vraag is of hy of Gerrit Viljoen ooit Marx deeglik bestudeer het. Dit lyk nie so nie.

VOTES FOR THE VOICELESS

Jeff Hochstedler of Kansas City, Missouri, USA, writes:
The Central Intelligence Agency (CIA)

in 'n gewapende stryd glo nie. Dit was in die een geval 'n burgerlike werknemer van 'n rekenaar-maatskappy wat glo bande had met die End Conscription Campaign, en in die ander geval 'n doodgewoon rassistiese oorweging; maak 'n klomp kaffers dood sonder dat jy weet wie of wat hulle is.

In die tweede plaas was dit nie die handeling van iemand wat geen ander uitweg as geweld had nie. As dit die drie eetstakers was, was dit die handeling van wit, bevoorregte burgers met volle stemreg wie se party by die stembus verslaan is.

Dan is daar 'n ander oorweging wat maak dat ons regse terroriste oor 'n ander kam moet skeer as lede van byvoorbeeld Umkhonto we Sizwe: die MK-manne het in opdrag van 'n organisasie opgetree wat waarskynlik die meeste mense in Suid-Afrika verteenwoordig, en hul doel, of 'n mens nou saamstem of nie, was om geweld te gebruik om die regering van die dag onder soveel druk te plaas dat dit sal toegee tot 'n nuwe staatsbestel waar almal gelyke regte en seggenskap sal hê. Dié doel is nou min of meer bereik en die gewapende stryd is laat vaar.

Die regse gewapende stryd het wit oorheersing oor ander landsburgers as primêre motief en hulle word aangevuur deur haat en rassisme. Boonop het die regse gewapende stryd nou eers begin. Dit beteken dat,

soos reeds bewys is, die manne wat amnestie kry waarskynlik net sal voortgaan met hul moord en doodslag.

Neem 'n ekstreme geval as voorbeeld: Sal ons as lede van die gemeenskap nie die regering erg kwalik neem as hulle nou vir Barend Strydom vrylaat en 'n maand later skiet hy weer 'n dosyn mense dood nie?

Ek is bevrees, hoeveel deernis 'n mens ook al het met die lot van die drie en hul naasbestandes, die regering durf hulle nie nou kwytstel en vrylaat nie. Hulle moet hul saak in die hof gaan stel.

Wat dan van Nelson Mandela wat die drie besoek en geëis het dat hulle vrygelaat word? Was dit werklik blote politieke opportunisme?

Ek dink nie so nie. Daar was sterk teenstand binne die ANC teen die besoek, want die eetstakers is verregse rassiste wat juis die ANC as hul teiken sien.

Mandela se eie motivering was 'n humanêre een - en dit glo ek - asook dat die drie op 'n stadium sterk bande met die veiligheidsmagte gehad het.

Ek dink hy was verkeerd, maar ek waardeer dat hy dit gedoen het. Die besoek het 'n onglooflike impak op verregse denke gehad en in sekere kringe word Mandela en sy party nou in 'n heel ander lig gesien.

Ek hoop regtig die drie mans besluit om te begin eet en in die hof hul saak te gaan stel. ●

SO SÊ HULLE

supported by US citizen's tax dollars is pro-apartheid, pro-fascist, controls the world's illegal drug trade, promotes violence between the ANC and Zulus.

I realize your fears of an anti-white backlash after years of apartheid, but one man, one vote must be adopted for all South Africans regardless of race.

The future will be better for all in South Africa.

HATRED COMES FROM FEAR

Christoph Hebling van Durban skryf: I am a student from Germany volunteering with a Durban based welfare organisation called TREE. I was extremely impressed by Philip Jourdan's letter in VWB [16-22 August 1991] that expresses my feelings as well.

Although I haven't seen this particular programme I can imagine the atmosphere of the speech of "ET" (Eugene TerreBlanche).

That is because I attended, just out of curiosity, an AWB meeting last April here in Durban and was shocked by the cruelty and violence reflected in Piet Rudolph's speeches and the audience's responses.

I felt extraordinarily uncomfort-

able and threatened - not just because my Afrikaans is absolutely unacceptable but also because I am more or less involved in the liberation struggle.

When I left that meeting I had a strong feeling that this hatred and anger originated from tremendous fear and somehow those Afrikaners seemed to be so helpless that I actually felt pity for them. As you write in the letter, I felt there was no inner centre, no reflection and evaluation of what they really feel, no I AMness. I had the impression that they were desperately grabbing at something out of their reach, denying something like their individual identification as ME and not as an Afrikaner in the first place.

I also feel very disappointed by the Churches whose majority turned into so-called "Reborns" who practice the same kind of mass orientation.

I think of myself as a Christian and I was very impressed by the French Community of Taizé, which you might have heard of.

I always thought it should be the task of the churches to help people find their own way and individuality and to build a better world together, instead of creating fear and pushing people deliberately in an aimed di-

rection.

I sometimes doubt if it is still justified to call myself a Christian because the overwhelming majority of Christians in Western societies focus on other things than the above-mentioned and I even doubt whether it is really part of Christian ideology.

However, a symptom of this "escaping yourself", I think, is the inability of people to stand silence. Silence (inner) forces you to ultimately face yourself, your feelings, your doubts, your desires, your inner voice. This results in the desire to be entertained, not to know what to do with yourself.

I strongly believe that the success of such "Creating Fear" tactics is based as well on the emptiness/senselessness of our own (Western) society and I feel that the task for the churches should be to discover a new sense with its followers instead of replacing the emptiness with a hollow, superficial message.

Dear Mr Jourdan, I am not only writing you to express my feelings, but also to ask you whether you can recommend some book or other publications dealing with these issues.

"Kom ons praat liever as om mekaar te vloek." Staatspresident FW De Klerk Woensdag in sy openingsrede by die Nasionale Party se Federale kongres.

"...a monstrosity typical of social engineers trying to design a best-of-both-worlds constitution which is bound to fail."

Political analyst prof Willem Kleynhans on the National Party's constitutional proposals.

"Die man het vir my gesê hy gaan my slaan. 'Dit sal die dag wees,' het ek gesê en op hom afgestorm." Monica Thengo, 'n hulshulp van Roodepoort wat 'n Inbreker met 'n mes toegetakel het. Die Inbreker het drie steekwonde en 'n paar hond-bytmerke opgedoen.

"Maybe if I hadn't been so fastidious I might have changed history. But oh, that body odour of his." Former silent-screen actress Lena Basquette, on how Adolf Hitler tried, unsuccessfully, to seduce her.

"Ons bevelvoerders het die mense wat oor die grens probeer vlug het geklassifiseer as misdadigers en varke."

Peter Schmett, 'n voormalige Oos-Duitse grenswag wat 'n vlugteling doodgeskiet het wat oor die Berlynse Muur wou klim.

"He had attended a number of charity functions where a degree of hospitality was pressed on him and he accepted, perhaps more foolishly than wisely."

Gerry Danaher, lawyer for the British actor John Hurt, whose driver's licence was suspended because of drunken driving.

"Kapitalistiese Amerika is vandag veel armer as 20 jaar gelede"

Die swart burgerregte-aktivis Angela Davis, ter verdeding van die ideaal van sosialisme.

"It's been a pretty good life, I guess. I'm so tired I can hardly stand it."

Ettie Mae Greene, America's oldest person, who celebrated her 113th birthday this week.

Vrye Weekblad plaas graag briewe wat nie die wet oortree of lasterlik is nie, mits die korrespondent se naam en volledige adres bygevoeg word as 'n skuilnaam gebruik word. Briewe korter as 200 woorde sal voorkeur geniet, en die redakteur behou die reg voor om briewe te verkort. Skryf aan:

VRYE WEEKBLAD BRIEWE, POSBUS 177, NEWTOWN 2113.

OP WIE KAN JY STAATMAAK OM MEER STIPTELIK TE WEES AS JOU WEDERHELPE, JOU DOKTER EN JOU GHOLFMAAT?

Dit is nou maar so dat gades soms so 'n bietjie in die badkamer draai. Of dat gholfmaats jou laat staan en naels byt op die eerste bof. En wie het nie al die sekondes gesit en aftel en oeroue Huisgenote lees in die dokter se wákgamer nie?

Hierteenoor staan die puik op-tyd rekord van SAL Binnelands. Vergelyk gerus die stiptelikheid waarmee SAL Binnelands meer as

300 000 mense per maand van A na B vervoer – kom wat wil.

Ons hou trouens 'n haas ongelooflike op-tyd rekord van 93%. Plaas dit in 'n breër perspektief en dinge raak nóg interessanter:*

Amerikaanse binnelandse rederye raak opgewonde wanneer hulle 'n stiptelikeidssyfer van bo 70% behaal.*

Teen dié agtergrond staan een ding soos 'n paal bo water: Geen plaaslike lugredery ter wêreld kan met ons meeding om 'n sakeman meer betyds by sy bestemming te kry nie.

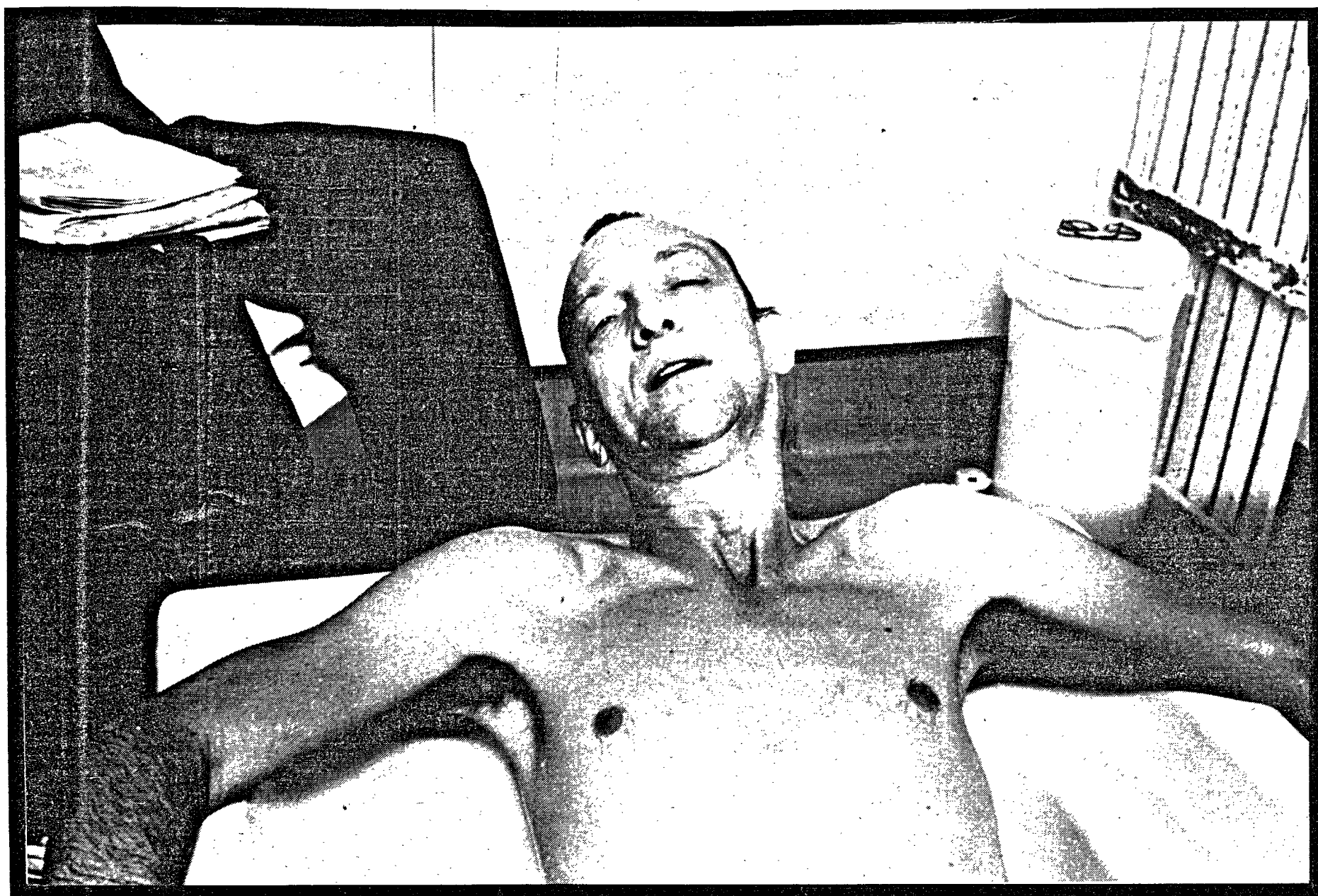
*BRON: SAL SENTRALE BEHEER. *BRON: WAM 1990.

SAL

BINNELANDSE DIENSTE.

Ons verbeter by die dag.

“Waar is my moed en my krag. Dit word nou moeiliker om asem te haal.”

Die regse eetstaker Adrian Maritz gister afgeneem waar hy in die HF Verwoerd-Hospitaal in Pretoria aangehou en behandel word. Toe dié foto geneem is, was Maritz reeds 53 dae lank s

Daar was vandeeweek deperate pogings agter die skerms om die lewens van die drie verregse eetstakers, **Henry Martin, Lood van Schalkwyk en Adrian Maritz**, te red. Die drie se regsverteenvoerder, Wim Cornelius, het Woensdag aangekondig dat die drie eetstakers, wat onderskeidelik vandag (Vrydag) hul **60 ste, 46ste en 53ste dag** sonder kos ingaan, hul eetstaking mag staak om getuie te word oor hul betrokkenheid by die veiligheidsmagte te lewer. Vrye Weekblad het reeds twee weke gelede berig dat die eetstakers agente van Militêre Inligting en die Nasionale Intelligensiediens was en onder meer in Mosambiek geopereer het. Ons het verder vasgestel dat 'n polisieman - die SAP het aanvanklik bevestig dat hy 'n veiligheidspolieman is maar dit later weer ontken - 'n lid was van die Orde Boerevolk-sel wat die terreur beplan het. Die SAP het erken dat klagtes teen een van sy lede ondersoek word weens sy beweerde betrokkenheid by 'n bomaanval van die drie verregses waarin een persoon dood is. Vandeeweek publiseer Vrye Weekblad eksklusief 'n bandopname wat **Adrian Maritz** vandeeweek uit sy hospitaalbed gemaak het, uittreksels uit briewe wat hy aan sy vrou gestuur het, geheime rekenaarboodskappe wat hy aan sy verregse makkers gestuur het en foto's van **Adrian Maritz** wat gister (Donderdag) van hom geneem is.

Deur **JACQUES PAUW** en **PEARLIE JOUBERT**.

Sit dié onintelligente wesens in 'n dieretuin, sê ver-regse eetstaker

Geheime boodskappe tussen die verregse eetstakers Adrian Maritz en Henry Martin het vandeeweek in VWB se besit gekom. Dié boodskappe, wat in 1988 gestuur is, gee 'n merkwaardige insig in die psige van dié twee mans. Ironies genoeg is dit juis dié twee verdagte moordenaars wat swartmense daarvan beskuldig dat hul bomme plant en mense vermoor

SWARTMENSE, wat ter wille van vrede in dieretuine tuishoort, is onintelligente wesens wat poskantore opblaas, hul hospitale met dooie en verminkte vroue en kinders volmaak en haatge vulde geskrifte skryf waarin totale uitwissing en verwoesting bepleit word.

Dié gewraakte woorde behoort aan die ver-regse eetstaker en lid van die Orde Boerevolk, Adrian Maritz, wat in Julie 1988 geheime boodskappe op die rekenaarstelsel Beltel aan sy makker Henry Martin en ander regse vriende en kollegas gestuur het.

In reaksie op Maritz se boodskap verwys Martin na "sy soort" - die witman - en sê: "Hy slag nie nonne lewendig af nie en hy probeer nie om onskuldige mense op te blaas nie..."

Ironies genoeg is beide Maritz en Martin vandag saam met Lood van Schalkwyk verhoorafwagend omdat hulle na bewering verantwoordelik was vir twee bomontploffings - een by 'n rekenaar-arkitektuur in Durban en die tweede by 'n taxi-staanplek in Pretoria - waarin 'n rekenaar-technikus dood is en twaalf mense beseer is.

Die drie beskuldigdes, wat van moord en poging tot moord aangekla word, lê in die HF Verwoerd-Hospitaal in Pretoria nadat hulle in Julie vanjaar besluit het om op 'n eetstaking te gaan tot tyd en wyl die regering besluit om vrywaring aan hulle te

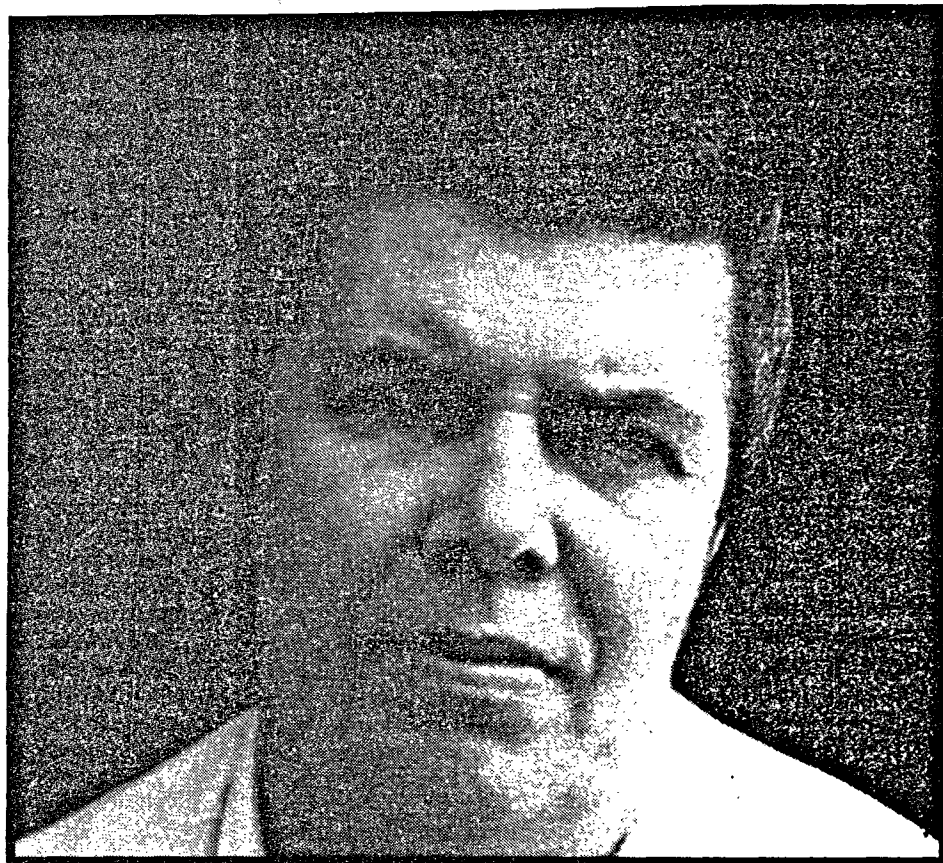
verleen. Hulle beweer dat hulle die twee terreurdade met 'n politieke motief gepleeg het.

Tussen 23 en 26 Julie 1988 was Maritz en Martin in 'n politieke debat op Beltel betrokke waartydens hulle en kollegas oor en weer boodskappe vir mekaar gestuur het.

Op 23 Julie sê Maritz: "A thought for this year: Peace on this continent will be when you have to go to a zoo to see what a negro looks like (if you can fight your way past the mewling universal apologentsia lining up to set him free).

By the way: Definition - APOLOGENT-SIA - 'Intelligentsia' who go around continually apologising for the colour of their skin. (The colour being white, of course. The carbon copies are, by definition 'Un-Intelligentsia'."

Op 24 Julie stuur ene "Tony" van Fonex Selections 'n boodskap aan Maritz en vra hom om sekere navorsings-inligting. Op dieselfde dag stuur Maritz 'n boodskap terug en verwys na volkekundige navorsing wat glo aan die Universiteit van Edinburgh en die Sorbonne-Universiteit gedoen is: "The bottom line stated quite baldly that the Negroid is unable to achieve more than limited intellectual development because of anatomical restrictions... research conducted on own faculty mem- bers reported that the average intellectual

Henry Martin, die Britse burger wat vandag op sy 60e dag sonder kos is (© Kopiereg voorbehou)

capacity of black faculty members is 23 % lower than white colleagues. If you give me little time, I can provide more referenced and substantive reading material."

In reaksie op Maritz se boodskap, sê ene Dietrich Meinert: "...Societies, together with their cultures, do move in cycles and adapt to prevailing circumstances. Thus certain nations may dominate from time to time. History provides ample evidence of this."

Maritz antwoord: "...I understand that the average compassionate person feels uncomfortable with the remarkable lack of advancement evinced by the Negroid in general, but certain incontestable facts need to be faced squarely. When our ancestors set foot on this continent, neither the wheel, nor (far less) a written language had been developed by these people. In fact, any and all entrapments of civilization they are burdened with are purely caucasoid legacies. Their cycle has yet to start, and as I have to do the best I can in this cycle, I'm afraid I can't afford to wait for their day in the sun."

"Tony" sê op 25 Julie: "...The reports you outline give no indication of the tests used to reach the conclusions. Using Western civilisation as a yardstick is meaningless in determining the creativity and intelligence of different cultures. Have an intelligent European live under the rules and mores of an African tribe and he too will appear unintelligent."

Die volgende dag antwoord Maritz: "It's like shooting fish in a barrel sometimes... Tony, my kind builds Post Offices; my kind does not blow them up. My kind builds

hospitals; it doesn't fill them with dead and maimed women and children; my kind writes children's stories and romances; not hate-filled treatises advocating armageddon to achieve it's aims. But most of all, MY KIND IS NOT CONFUSED ABOUT WHO MY KIND IS."

Op dieselfde dag tree Henry Martin onder die naam van "Computer Advisory and Technic" tot die debat toe en sê: "Tony old son, I can't speak for Maritz, but MY kind is one who does not pour his hard-earned cash into the ever open 'Black Hole'. He does not take days off work whenever he feels like it, he does not roll up to work paralytic drunk, he does not beg, and he certainly doesn't expect others to feed and clothe him. Most of all he doesn't hang tyres soaked in petrol around the necks of those who don't happen to agree with him, he doesn't skin nurses alive, and he doesn't try to blow up innocent people, to whom he owes gratitude for the mere fact that he survived his childhood.

Finally, he doesn't blame his predicament on someone who gave him the food he eats, the medicine and booze he guzzles, and the means of communicating with others of his ilk. If the OTHER kind of person spent more time on his work and less time on his wives (note the plural) and his bottle, he would find, (like the Taiwanese) that his problems would vanish very swiftly. Alas, we have managed to convince him that all he needs to do is engage in a continual diatribe against those who helped him and food will pour down like manna."

Mense wat mense help

TOLVRY • 0800 010101 • TOLVRY

DIE AUTOMOBIEL-ASSOSIASIE VAN SUID-AFRIKA kondig met genoeë aan die nuwe tolvry telefoonnommer uitsluitlik vir sy

NOOD-PADDIENS

Lede in die PWV-gebied kan hierdie nommer van nou af gebruik

TOLVRY
0800 010101

'n Eetstaker se eensame, hortende woorde

'Soms lyk dit of ons 'n verlore stryd stry'

DIE regse eetstaker Adrian Maritz het vande week, ná 52 dae sonder kos, 'n bandopname in sy hospitaalbed in die HF Verwoerd-Hospitaal in Pretoria gemaak en aan VWB oorhandig.

Hy praat oor sy byna twee maande sonder kos en hoe sy liggaam besig is om te verval en te disintegreer. Sy vrou, Karen, het teen Donderdag sakter gesê dat hy geen refleksie-beweging meer aan die een kant van sy liggaam toon nie en begin sukkel om te praat. Sy glo dat hy reeds permanente skade opgedoen het.

Uit die bandopname is dit duidelik dat Maritz net met die grootste inspanning praat. Plek-plek is sy roggelende en hortende stem byna onhoorbaar en kan mens duidelik hoor hoe sy tong aan die verhemelte vaskleef. Lang stiltes en sugte volg tussen byna elke woord en dit is opmerkbaar hoe sy toestand binne die bestek van een dag verswak.

Volgens Maritz is daar nou geen omkeer nie vir hom en die ander twee eetstakers, Henry Martin, wat vandag (Vrydag) 61 dae sonder kos is, en dr Lood van Schalkwyk, wat vandag 46 dae sonder kos is. "Sometimes it appears we're fighting a losing battle," sug Maritz en sê daar is niks anders as wat hulle kan doen as om met hul eetstaking voort te gaan nie.

"Well, it is near half past ten, Tuesday September 2 or 3. I don't know... after fifty-one days of voluntary total fasting - dates blur, days run into each other..."

Of course, in the meantime the lies and obfuscations in the press carry on about consistent rumours about our being fed - plain bare-faced lies.

They may as well have their cover-up game... only we, that is my wife, the government, Henk Strydom, my leader in the Orde Boerevolk - they've been trying to undo this massive web of subterfuge, deception - sometimes it appears we're fighting a losing battle. Nevertheless, there is nothing else we can do actually except carry on, hope for the best.

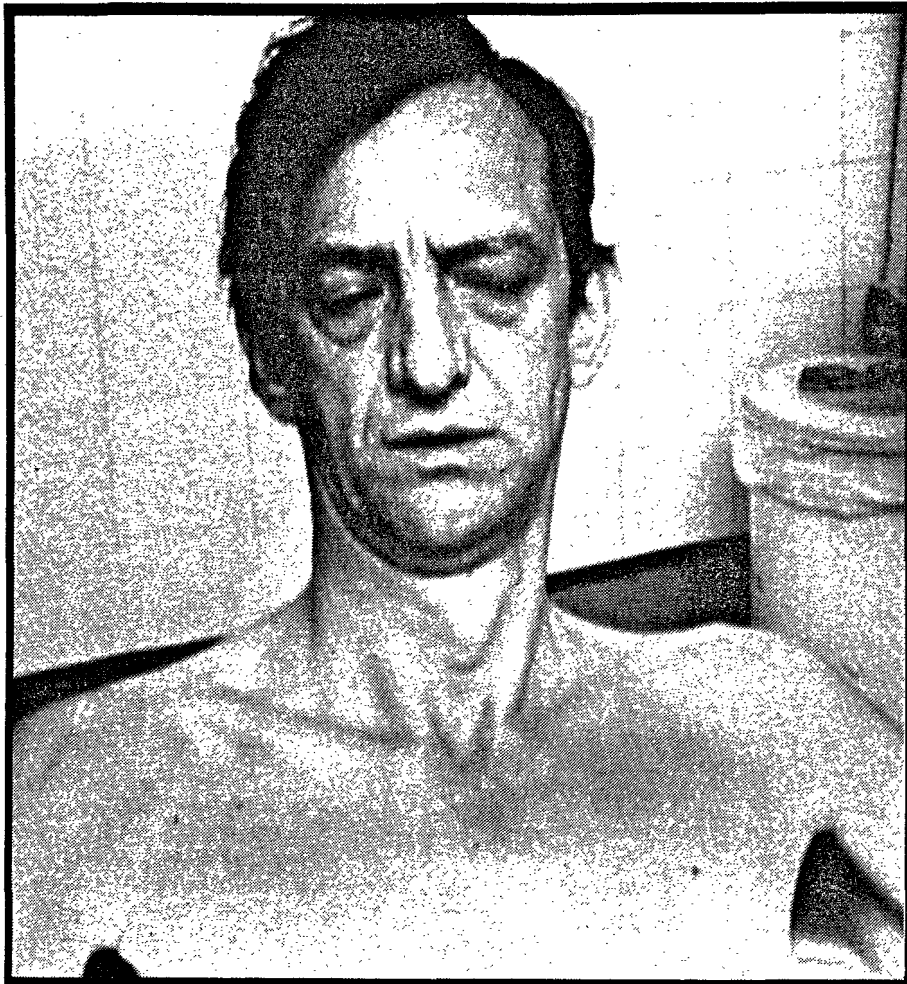
Dr Mandela coming out on our behalf is an enormous boost and I suspect a great shock to the government. That's on a more esoteric level.

On a day to day experience of the constant psychological warfare being waged against us, the massive intimidation continues. Not just of us, but our families. The severe curtailment of which should be basic human rights which is wives visiting, children visiting, friends, relations visiting - those have been snapped off at the root. Certainly last Wednesday the change was Gestapo-like: forcible separation of us into three different wards, blunt announcements in everything the Department had agreed to in the document drawn up by themselves, submitted for our approval.

Physically we're all very weak. Thank God mentally I've managed to remain strong. By now it's almost a daily routine giving the other two the pep-talks they need to stop them caving in; hanging on to my own sanity; bolstering up the courage of the people around me. Thank God for my wife who remains strong. That lady of mine is a girl doing a man's job like a giant. That truly was a marriage made in heaven.

I'll try and sleep now, it's 22 (hours) 42.

Of course the agreements Minister Vlok made (regarding) the lifting of all restrictions on our visitors around ten o'clock this morning - nothing has been implemented. The same old excuses get trotted out: the

(© Koplereg voorbehou)

paperwork has not been done; they haven't received word - it's very strange how they announced the Cabinet decision.

There certainly are a great deal of mavericks between what Minister Vlok says and how the lower sergeants operate here in the guard unit. I think Minister Vlok's department needs a fairly comprehensive house-cleaning.

I'll carry on tomorrow when I'm a bit stronger.

(Wednesday) It's now day fifty-two. Twenty past four in the morning. Henry and I have gone back to a water strike because despite the Minister's undertaking to lift the restrictions that was placed on visits of my wife and family nothing has been done, I'm not surprised, not that I'm surprised. The specific brands of psycho warfare being waged by these people. I can't even remember how long now any more. I should be getting used to it.

All this no more. It's in your mouth... and your head's stuffed with dry cottonwool. Talking is a bit of a chore. Oh well... it makes a high point and (lifts) the rather drab existence of a hunger striker and a water striker.

Is there anything that's being done to us getting out on the news? Somehow I doubt it. The government seems to have locked on. That's prettying their particular brand of lies and deceit. Very little of what's actually happened, very little of the real situation is getting through. Regardless of the fact that I try to get out at least one press release a day.

Maybe it's a good idea to pass the time and give a description of what your body feels like after fifty-two days of total fasting, and of how many days of not taking water.

I had a drink, a couple of cups of water yesterday after the lawyers came back from Minister Vlok's office yesterday and

assured me the visiting restrictions have been lifted. I should've known better than to believe (that).

All your joints, all your joints, ankles, your knees, hips, shoulders, elbows, wrists - they feel like they've fallen in broken glass and every movement is very sore indeed. Your muscles, or what's left of them, feel like chewed string. Just lifting your head off a pillow takes enormous effort.

Well, all seems to be okay. I have to be really careful dictating because of the guards outside in the hall.

It is a very, very cold ward. I'm sure it's colder in here than it is outside. Anyway, going back to the gory details of this particularly broken chassis. This broken rib doesn't make breathing any easier. My chest is swollen... oxygen... Oh well, where was I?

It's difficult to concentrate. My mind, your mind wanders a lot. Sometimes, counting the hours of a day...

Well, at least I have some time to pass as these waking hours really, really drag on. It's amazing how much of a normal person's day is occupied by either waiting to eat or eating or enjoying the aftertaste of a meal. Even going to the bathroom, strange, I guess it's been five, six weeks, maybe more, since the last (time) I went to the toilet. Damn, just imagine I've had this from constipation instead of this hunger strike?

I guess my weight's around fifty kilograms at the moment. At six foot two I suppose you could call it cadaverous.

Oh boy, hell, the thing that bothers me most is the fact that I have a great deal of ambition left. Most certainly what I'm experiencing has a political focus.

Anyway I have to get my eyes open. One, two, three. Three! It's like looking down a pipe. It's square, the square's round, a small circle is what I can see. The

rest is like a black cloud... an encroaching black cloud that's getting worse.

It's 4:37. I guess I can continue talking about until the news just now. Or of course until one of the guards does his regular little trick of flinging open the door. I wish they wouldn't talk so loudly outside. Maybe I'll get a little more sleep - something I don't get a great deal of.

But then I suppose it's just another aspect of this psycho warfare thing that's been going on for the last couple of weeks. Christ, they even held a braai, a real physical charcoal meat-braai in the corridor here, about ten, twelve days ago.

Just as well we've lost the war...luckily they don't know that. Arseholes!

What else has gone wrong with my body?

Praying is the constant companion. Not a very welcome one I might add. It's like having a really bad dose of flu. Except of course that you don't have flu. Ah, you don't eat and you don't drink water. In fact all you can do is smoke. And the days get so very, very long. Reading's out. You don't see the damn print. Of course I have my flowers to look at.

But anyhow, for four or five days now they've given me a glass of water for holding it up well. I spent a lot of time looking at it.

Well, it is not the place it used to be... used to be. After going on oxygen - everything tastes really crappy.

I'm bleeding; all bruised. My life, everything's up in smoke...

The government's action is not the only thing. It's insane. The bloody economy has gone down the tubes lately. God, I wouldn't have believed it bloody twenty years ago.

(Maritz se liggaam maak 'n brul-geluid) All this getting on a tape - I have to record this under the blankets. There'll be a hell of a ruckus if they found this micro-recorder on me. I suppose the bastards at Defence Headquarters are all sleeping, snug and secure, and in two hours' time will have a hearty breakfast.

It's not the not eating that gets you, even the pain becomes the background sort of noise... And the thirst never goes away and you keep on wetting your lips, your tongue is as dry as the outside of your face.

I'm trying to breathe.

Dit is nou later in die oggend. Ek kan nie sien hoe laat nie want daardie vervlakste donker wolk is weer terug voor my gesig. Ek hoor nou weer op die nuus dat my moraal hoog is want my kamerade is terug in my saal. Al die beperkinge op besoeke is gelig en ek drink baie water en ek oorweeg dit om op te hou met die eetstaking. Soos gewoonlik is elke enkele stelling op die nuus natuurlik 'n leuen. Die beperkinge is nog steeds nie gelig nie ongeag wat minister Vlok gesê het. Ek is nog steeds op 'n waterstaking omdat ek nog steeds nie my vrou kan sien nie. Ek is glad nie, hoegenaamd nie, van plan om met my hongerstaking op te hou nie, want ek is nou siek en sat vir hierdie konstante strook leuens en disinformasie van regeringskant.

Dat 'n volk kan toelaat dat so 'n spul jakkalse hulle regeer. Waar is my moed en krag? Dit word nou baie moeiliker om te praat en asem te haal. Ek, as 'n kleinseun van Cornelis Dirk..." (Die bandopname stop skielik hier.)

The Prison Letters of Adrian Maritz

HUNGER striker Adrian Maritz sent several letters to his English speaking wife, Karen, from Central Prison in Pretoria. Here are some extracts:

"The Homecoming"

(In this letter, written on 23 March 1991, Maritz describes the day he was taken into custody at the Pretoria Central Prison after he was held for 123 days under Section 129 of the Internal Security Act.)

For Karen, with love

I walked into the dingy communal eating hall of the maximum security prison in Pretoria, and stopped. Because I had come home.

"This is crazy," a small voice complained at the back of my skull. "You've not home, you've just exchanged many months of the soulless hell of Article 29 detention for this - more prison walls, and a maximum security prison at that. How on earth can you possibly feel you've come home, you idiot?"

The occupants of the room introduced themselves across the wreckage of an afternoon meal, and I concentrated on the names: Piet "Skiet" Rudolph, Henk Bredendhan, Leonard Veenendal, Piet Venter. Everyone a terrorist, a murderer, a maniac...

As I muttered my name with a clumsy tongue, unaccustomed to speaking after months of isolation, I regarded the four men who would become my fellow cell mates for the foreseeable future, trying to work out what had caused that sudden, twisting feeling of home-coming.

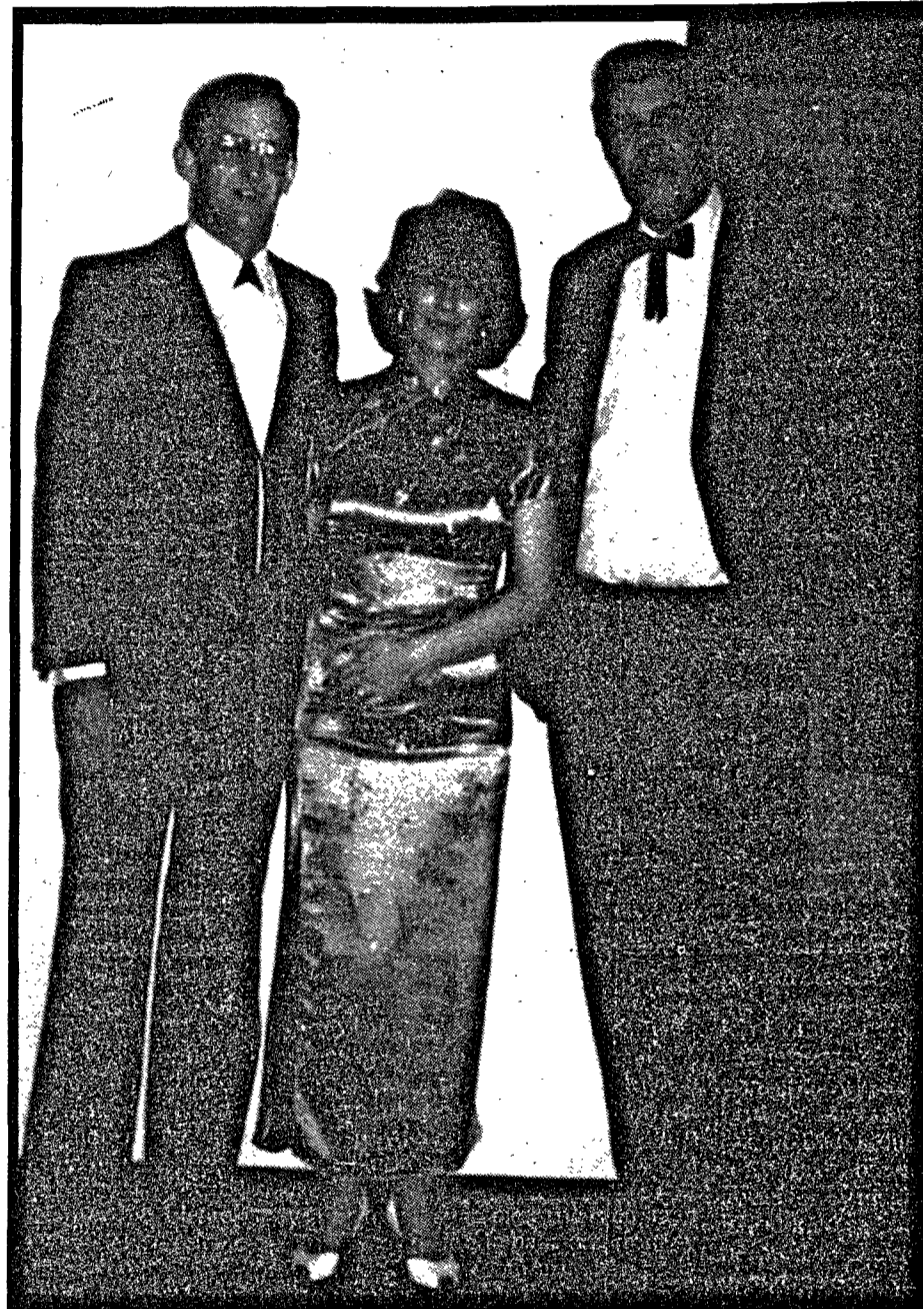
And suddenly I knew. I knew what had caused that astonishing lurch in my chest, that vision-blurring feeling of damped ecstasy that the traveller feels when he walks into a comforting familiar environment. It wasn't the place. It was the people.

I realized that there was something about the four people in front of me, now chatting eagerly away, that had caused my heart to clench in thankfulness that the dreary months of isolation and strangeness had ended.

And it wasn't that the faces were familiar that had caused that shocking sense of recognition as I'd walked in: what was familiar was their attitude, their appearance - their pride.

Each face was haggard, careworn, lined with the harshness of their suffering; their frames wasted with the struggle waged against a hostile authority, with the private war each one fought daily with their own personal demons; their brows creased with concern for wives, children, families.

But their eyes were gazed with an indomitable,

unquenchable pride, and I instantly recognized these eyes.

These were the eyes of fighters, of patriots, of the Boerevolk.

As I gazed in wonderment into their eyes, the realization struck me that these men, with their proud, hawklike stares, reflected...the unquenchable spirit of the Boerevolk, everything that is proud, and noble, and good in mankind everywhere.

They were fighting for a cause they believed in.

"J'Accuse"

(This letter, written in April 1991 from the Pretoria Central Prison, describes the events in Namibia in 1989 during which an Untag base was attacked by rightwing guerrillas. They were later arrested but set free on their way for a court hearing. Policemen were killed in the attack. Leonard Veenendal, Darryl Stopforth and Horst Klentz are currently involved in a court hearing for a request to extradite them to Namibia to stand trial on charges

of murder.)

For my best friend, Leonard: A soldier, and my best friend, Karen: a wife.

...Then it came - betrayal. Whimperingly, like a beaten dog, it cringed into the mouths of the politicians: it was called... Resolution 435. And instead of kicking it back into the darkness that had spawned it, the politicians petted it, caressed it, nurtured it - and accepted it. Resolution 435, the final betrayal of a nation, a land, a legion of dead and crippled young men.

But a few brave South African soldiers refused to accept this indignity. At 22h15 on August 10, 1989, two bases of the invading UNTAG-forces were attacked within minutes of each other... the invading force was feeling the whiplash of anger of trained, elite soldiers and patriots.

It was a classic, textbook attack: the assault was sudden, without warning; maximal damage was caused in the shortest possible time, the attacking force suffered no losses, and withdrew cleanly to

friendly territory - the Republic of South Africa, their home base. The soldiers had every reason to be proud of a military exercise well planned and faultlessly executed. There were no problems...bar one: the politicians had turned on them, savagely...

On September 22, 1989, six of them were arrested, transported to SWA and thrown into goal. Two of them were moved again to a holding camp, supposedly to be held as state witnesses...in the blazing heat of the pitiless desert sun they were held in small, corrugated iron huts, where they were forced to perform heavy manual labour.

One of the other soldiers was released for lack of evidence: the remaining three were charged criminally, and held as common criminals.

And there they remained, while the tragedy-comedy of Resolution 435 was played out...

The final battle lost, the plans for another textbook military operation, a "hot extraction" of the three soldiers left in Windhoek goal were made, and, on 4 December 1989, executed. As SWA/Namibia had now become enemy territory after the November 1989 elections, a small relieving force assembled at a small rest-stop outside Otjiwarongo from where the three were being transported after a farcical court appearance. The transporting truck was forced to halt, and after a brief fire-fight, the troops withdrew across the South African border.

As no extradition treaty exists between the RSA and Namibia, there matters should have rested. And they did. Until the politicians... who had abandoned their own people to the tender mercies of a well-armed terrorist, bandit government, the same politicians who had pampered and embraced people like PLO leader Yassar Arrafat, turned savagely on their own troops.

And are now negotiating the extradition of Leonard Veenendal, Darryl Stopforth and Horst Klentz to Namibia for their "criminal" acts; acts that in any other country would have earned that country's highest military honours.

These three men carried the attacks out with military precision against two invading forces, Swapo and UNTAG, on territory that was, at the time, South African held and entrusted to their care. Their evasion was again carried out as a military operation in what had become enemy territory.

Could there possibly, by the wildest stretch of the most inflamed imagination, be any justification for this obscene "judicial" farce?

There could not. These were the only men bold enough to take up arms against the invading forces.

Staatspresident FW de Klerk ... "Daar is geen vet aan die dokument nie."

DIE GROOT, VET LETTERS BO-OOR DIE NP SE GRONDWETPLAN

'n Resep vir 'n ramp, soos die African National Congress sê? Of 'n resep vir revolusie, soos die Konserwatiewe Party dit beskryf? Hoe dit ook al sy, daar is drie woorde in groot, vet letters oor al die bladsye van die Nasionale Party se grondwetplan geskryf: Beperk swart mag! Tog stem die voorstelle - en die reaksie daarop - **MAX DU PREEZ** nie heeltemal swartgallig nie

VOOR my geestesoog sien ek Stoffel van der Merwe, Gerrit Viljoen en ander plan-netjiesmakers laatnag om 'n tafel in 'n rokerige vertrek. Die vullismandjies om die tafel loop oor van opgefrosmelde stukke papier.

Op die tafel lê daar groot velle papier met blokke en lyne en pylle daarop. Die

manne het elk 'n Coki-pen in die hand, rooies, bloues en groenes. Die dassie is losgemaak, die hare effens deurmekaar en die asbakkies oorvol. Daar is koffievlekke op van die papiere en in die hoek gor die koffiemasjien vir die soveelste keer.

En so aan.

Die taak: om 'n grondwetmodel op te

stel wat nie op ras gegrond is nie, maar tog ook nie soveel mag aan die swart meerderheid sal gee dat wit lewenstyle aangetas sal word en die land in 'n tipiese Afrika-patroon sal verval nie. Om vir almal 'n stem te gee sonder dat dit die sosiale en ekonomiese status quo sal aantast. Een mens, een stem, ja, maar nie so dat die meeste stemme se verteenwoordigers kan regeer nie. Andersom gestel: Seun van Magsdeling.

Die voëltjies het al buite in die bome begin tjirp en die bleek daglig het deur die rook begin inskyn wanneer die plan-netjiesmakers uiteindelik agteroor sit. Die plan lyk skematies soos 'n spinnerak, maar daar is hy: 'n nie-rassige model waarin die Nasionale Party nog genoeg mag sal hê. Dit wil gedoen wees. En dan jazz ons hom so 'n bietjie op met ekstra vet wat ons maklik in die eerste rondes van onderhandeling kan wegsny. Knap gedaan, kêrels, die baas gaan baie tevrede wees.

En hy was.

Ontspan vir eers. Ek dink nie daar is enige kans dat dié konkoksie in sy huidige vorm ooit die grondwet van ons land gaan word nie. Ek dink vir geen oomblik Gerrit Viljoen of Stoffel van der Merwe dink dit gaan of selfs wil dit so geïmplimenteer sien nie. Dit sál chaos veroorsaak en niemand eintlik tevrede stel nie.

Staatspresident FW de Klerk kan protesteer soos hy wil - "daar is geen vet aan die dokument nie, dis nie 'n tipiese onderhandelingsdokument nie," sê hy - die dokument is 'n voorstel waarvandaan onderhandel moet word. Niemand wat so gesout is in onderhandeling soos die NP-regering sit onmiddellik hul *bottom line* op die onderhandelingsstafel nie.

So, dit gaan hier oor die uitspel van beginsels eerder as die besonderhede. En dié beginsels, neem ek aan, is nogal belangrik vir die NP.

Dié beginsels behels 'n devolusie van mag; 'n swak, verdeelde sentrale regering; 'n federalistiese stelsel; die maksimum aantal wigte en teenwigte; sterk seggenskap op die plaaslike vlak; die beskerming van minderheidspartye. Kortom: die ANC moet nie regtig kan regeer nie, en blankes moet gerus kan voel dat hulle nie van alle mag ontnem is nie en nie aan swart meerderheidsregering oorgelaat word nie. Ontman politieke mag heeltemal en dra dit dan oor aan die kiesers.

Dit is heeltemal moontlik dat as ons 'n doodgewone meerderheidsregering met 'n sterk sentrale magstruktuur sou kry en dit duur vyf of tien jaar, dat daar genoeg mense in die land sou wees wat dink dié plannetjies en beginsels is wonderlik en nodig. Die meeste van dié mense mag dalk selfs swart wees.

Helaas, ons het nie vandag die weelde van dié soort toekomsblik nie.

Want die ANC en PAC se reaksie op die NP-plan was heeltemal voorspelbaar, en is waarskynlik die reaksie van die oorgrote meerderheid swart landsburgers. Ek haal die ANC aan: "The NP proposals are a recipe for disaster, designed to deny a future South African government the power to truly liberate the country from the misery that apartheid has wrought. The proposals attempt to create a weak parliament and executive, hamstrung by arrangements requiring broad consensus amongst small interest groups. They are no less than an attempt to disguise an effective minority veto, designed to prevent effective government by a majority party."

Selfs die PAC het dié keer 'n punt wanneer hulle verklaar: "The NP's constitutional proposals is basically the transfer-

ence of the struggle from race to class."

Ek het dit jammer gevind dat veral die ANC 'n bietjie oorreaageer het op die voorstelle. Die "dit ruik na apartheid" was net te veel van 'n refleksaksie.

Dit is darem so dat dit 'n voorstel is van die party wat apartheid op die wêreldkaart geplaas het, vir stemreg vir alle Suid-Afrikaners in 'n eenheidstaat. G'n tuislande meer nie (behalwe dié wat "onafhanklik" is, wat self moet besluit of hulle na die boesem wil terugkeer); g'n eie en algemene sake nie; g'n beskerming vir rasse-minderhede nie; nuwe, nie-rassige grense en een belastingbasis vir plaaslike owerhede.

Pleks dat die ANC dit verwelkom en dan sê hier en daar is die beginsels en die strukture waarmee ons verskil, so kom ons gesels.

Want dat die ANC en die NP se modelle uiteindelik versoenbaar kan wees, is nie net moontlik nie, dit is selfs waarskynlik.

Waar lê die moeilikste struikelblokke?

In die eerste plek is daar die, myns insiens absurde, voorstel vir 'n presidensie; drie roterende "presidente". Ek dink dit is die eerste voorstel wat die NP sal opgee. As dit so is dat die idee agter die voorstel is dat dit De Klerk, Mandela en Buthelezi moet wees, dan gaan die effek daarvan bloot wees dat Mandela, wat die meerderheid verteenwoordig, elke keer geblok kan word. Dit is net te blatant en onwerkbaar, en in elk geval nie bevorderlik vir 'n nasionale eenheidsgevoel nie.

Dan is daar die voorstel van 'n verpligte veelparty-kabinet of verpligte koalisie-regering; en die oordrewe veto-meganismes in die hoër huis waarin selfs klein partytjies groot verteenwoordiging sal hê.

Ek is seker die ANC en ander partye sal ná robuuste onderhandeling toestem tot 'n verwaterde vorm van nie-rassige streeksverteenvoording in die hoër huis; beperkte magte vir die uitvoerende staats-hoof en heelwat seggenskap op plaaslike vlak. En dit is ewe waarskynlik dat die NP bereid sal wees om sy "buurtwag"-idee te skrap.

Almal stem saam dat die regering op die basis van proporsionele verteenwoordiging gekies moet word; dat daar 'n uitvoerige Handves van Menseregte moet wees en dat die reg oppermagtig moet wees. Dáárin lê al die beskerming wat 'n mens of 'n minderheid wil hê.

En as die ANC aanhou oor die volgende maande om al hoe meer volwasse te word in hul uitkyk op die ekonomie en die SAKP se invloed hou aan om te taan, dan glo ek die NP-leiers sal ook heelwat rustiger wees oor die gevare dat 'n ANC-regering links en regs gaan nasionaliseer en die land tot 'n piesangrepubliek gaan reduseer.

Die idee van 'n veelparty-kabinet gaan dalk 'n taaier onderhandelingsstameletjie wees. Maar dit is sonder twyfel 'n goeie idee vir 'n oorgangstydperk van 'n jaar of wat - 'n soort kompromis tussen die ANC/PAC se aandrang op 'n oorgangsregering en die NP se grondwetvoorstelle.

Maar dit moet wit Suid-Afrikaners en die NP deeglik besef: solank die suspisie by die meerderheid van die land se burgers bestaan dat die Nuwe Bestel 'n foefie is om te keer dat die wil van die meerderheid geskied; dat dit 'n verskansing is van wit bevoorregting; dat die ongeregthede van die verlede nie aangespreek gaan word nie, so lank sal daar swart bitterheid wees en sal ons nie aan 'n Waarlik Nuwe Suid-Afrika kan begin bou nie.

En dit is tog sekerlik nie in die belang van wit Suid-Afrikaners nie.

Die Nasionale Party het dié week tydens sy Vrystaatse en sy Federale Kongres in Bloemfontein apartheid finaal vaarwel toegeroep. Want in woord en daad is die party nou omgeskep in 'n nie-rassige organisasie in sy pogings om 'n beduidende rol te speel in die skepping van 'n demokratiese Suid-Afrika.

HENNIE SERFONTEIN berig uit Bloemfontein

Dagsê, mense

Staatspresident FW de Klerk en sy vrou, Marika, kom vandeeweek aan by die Nasionale Party se Federale Kongres in Bloemfontein, waar hy die party se voorstelle vir 'n nuwe Suid-Afrikaanse grondwet uiteengesit het. (Foto: AFP)

BUTE op die sypaadjie, effens regs van die ingang van die Bloemfonteinse stadsaal, staan die klein groepie van sowat agt manne en vroue, skugter, onopvallend en effe selfbewus.

Dit is skuins voor halfnege op Dinsdagoggend 3 September. Vrystaatse Nasionale stroom in vir registrasie as kongresgangers by die eendaagse Vrystaatse NP-kongres.

Byna niemand kyk na die groepie nie. Hulle besef duidelik nie dat reg onder hulle oë stilweg geskiedenis gemaak word nie.

Want die groepie bruinmense is die heel eerste gekleurde mense wat 'n NP-kongres amptelik as afgevaardigdes bywoon.

In die voorportaal is 'n selfversekerde Paul Bergman, die nuwe NP-LP in die Huis van Verteenwoordigers vir die Suid-Vrystaat, en Paul Oliphant van Fauresmith, besig om namens die groep te registreer.

Die tradisionele kongresgangers - baie van hulle fris, ouerige, bruingebrande boere van die Vrystaatse skaap- en mieliewêreld - steek half verbaas vas as hulle onverwags opkyk en sien dat bruinmense by die tafel langs hulle staan. Nuuskierig word geloer en dan weer weggekyk.

Soos baie ander Suid-Afrikaners is hulle nog verstom oor die snel veranderende politieke omstandighede en probeer naastig tred hou - al is dit dan met die konsekwensies van hul eie besluite, soos die oopstel van NP-lidmaatskap aan gekleurdes.

'n Paar minute later lei Bergman sy klein kudde agter in die saal in, 'n historiese oomblik wat weer by die meeste kongresgangers verbygaan. Daar agter teen die muur word 'n paar groeppfoto's van Bergman en die ander vir die Volksblad geneem. Woensdagoggend verskyn die foto, maar op 'n beskeie plekkie onder op

bladsy 4. Geen ophef word gemaak nie. Bergman sê aan VWB: "Ons is natuurlik baie opgewonde, want ons is hier om saam te bou aan 'n nuwe era met die beleid van vrede en voorspoed soos uitgespel deur die NP."

Maxi Mocke van Heidedal sê: "Ja, ons is almal maar baie senuagtig. Dis alles nuut en vreemd vir ons. Maar die mense is almal baie gaaf met ons."

'n Rukkie later gaan sit hulle onopsigtelik in die derde ry van agter in die saal. Maar in sy verwelkomingswoord neem Piet Clase, die uitredende voorsitter van die kongres, kennis van hul teenwoordigheid: "Dié kongres vandag is 'n historiese geleentheid vir die Vrystaat en vir Bloemfontein, want as ek my oë oor die kongres gooi, dan sien ek hier voor my Nasionale uit alle bevolkingsgroepe in ons land." Sy opmerking word met beleefde toejuiging begroet en die nuwe bruin Nasionale glimlag.

Met die teepouse beweeg die groepie "nuwe Nasionale" stadig die saal uit. 'n Wit vrou wat vinnig by die deur wil uitloop, steek vas wanneer hulle verby haar loop en sê met 'n onsekere glimlag: "Welkom hier, dis goed dat julle hier is."

Hulle kyk mekaar 'n paar oomblikke woordeloos-ongemaklik aan, dan trippel sy uit met 'n wuif van die hand. Die erfenis van apartheid, die skeiding van mense, die rasse-gaping word nie oornag uitgewis nie - veral nie as die nuwe bruin Nasionale gewone werkersklasmense is nie, en die tradisionele Nasionale meestal gegoede Afrikaners, heelparty yuppies.

Tydens die teepouse bly die bruin afgevaardigdes uit die sypaal waar verversings aangebied word. Niemand roep hulle nader nie. Politieke samewerking is een ding. Om saam tee te drink is blykbaar nog iets anders.

'n Mens slaan dié oomblikke van patos - die erfenis van baie geslagte se rassistiese vervreemding - met 'n effense hartseer gade.

Ongetwyfeld was die NP se beginselbesluit om sy lidmaatskap oop te stel 'n fundamentele koers-ommeswaai. Maar 'n groot gaping moet nog oorbrug word in die gewone samesyn as mense en die "bou van 'n nasie" wat die NP-slagspreuke aan die mure uitbasuin.

Tog is die groepie bruin Nasionale lirie oor hul lidmaatskap. Oliphant sê: "Ons glo in FW de Klerk. Ons vertrou hom en ons volg hom. Hy doen wat ons wil hê gedoen moet word."

Hoe voel dit om die NP te steun ná al die ongeregthede van apartheid? Pieter Mocke huiwer effens voor hy antwoord: "Meneer, die wonde van die verlede lê nog te diep en rou om nou daarvoor te praat. Laat ons liewer die verlede vergeet en vorentoe kyk."

Ná drie en 'n half eeu word politieke apartheid in Suid-Afrika beëindig. Op 3 September neem die NP die eerste stap die onbekende in, op weg na die nuwe Suid-Afrika.

OU VRYSTAAT-NATTE AANVAAR OOP SUID-AFRIKA

Maar dit sal nie so intiem gaan as wat mense dink nie, sê oom Frikkie met sy Smuts-bokbaartjie. Solank die KP nie soos Sappe tekere gaan en almal probeer onderdruk nie, meen hy. En 'n Zoeloe sal nie deur 'n Xhosa regeer word nie.

HOEKOM sal ons dit moeilik vind om bruin en swart mense as lede van die NP te aanvaar? Ons Vrystaters was nog nooit rassiste nie en het nog altyd goed met ons werkmense op die plase en dorpe klaargekom.

Dit was min of meer die strekking van antwoorde deur sommige van die heel ouer geslag tradisionele Nasionale op hul Vrystaatse kongres vandeeweek in Bloemfontein. Dit is verbasend hoe van die ouer garde openlik erken apartheid was 'n fout.

'n Groot bruingebrande blok van 'n man, 'n sewentigjarige boer van Theunissen, wat nie sy naam aan VWB wou bekend maak nie, sê reguit: "Ons het Jan Smuts in 1948 as 'n verraaier verguis en verwerp en toe apartheid ingestel. Dit was die fout van ons lewe. Want ons besef nou eers watter briljante staatsman hy was."

Dié siening word beaam deur oom Frikkie Wepener van Reitz, die veteraan-kongresganger van die Vrystaat. Nog flink en fier met sy gryse bokbaardjie lyk hy na 'n kleiner, eietydse weergawe van generaal Smuts. "Ek is presies 86 en 5 maande oud," sê die grysard trots, wat onafgebroke sedert 1933 vanjaar sy 58e kongres bywoon.

Hy sê onomwonde: "Die grootste fout van die NP was toe hy die stemreg van die Kleurlinge ná 1948 weggeneem het. As dit nie gebeur het nie, sou ons baie van die probleme van later jare nie gehad het nie."

Maar sal hy nie ná al die jare van rassieskeiding dit moeilik vind om op gelyke vlak met swart mense binne die NP te verkeer nie?

Oom Frikkie antwoord: "Ek het geen probleem daarmee nie. Ek sal hulle behandel soos ek hulle altyd behandel het. Want

BLOEMFONTEIN, O BLOEMFONTEIN

Afgevaardigdes op die Nasionale Party se Federale kongres in Bloemfontein luister na Staatspresident FW de Klerk se oproep tot onderhandelinge oor 'n nuwe grondwet wat aan alle Suid-Afrikaners die stemreg sal gee. (Foto: AP)

ek het hulle nog nooit onderdruk nie. Daar is altyd goeie samewerking met die mense wat vir my gewerk het."

Maar oom Frikkie se grootste probleem is nie die nuwe NP-lede nie maar die "KP en hul rassisme. Die KP's is soos die ou Sappe wat nou met al hul nonsens ons net weer wil onderdruk," maak hy beswaar.

Die waardige oubaas is verontwaardig oor die KP se gedrag op die dorp Reitz "waar ons Nasionale nog in die meerderheid is."

Hy sê: "Omdat ek hulle so beveg, is daar nou mense wat voor my grootgeword het, wat my nie eens groet nie. Die anderdag stap so 'n stroom-op KP in die straat by my verby en is in by Volkskas.

"Toe ek ook kort daarna inloop by die bank, sien ek 'n hotnot-meid onder die kliënte staan. Toe stap die meneer oor na my en sê: 'kyk wat doen julle swart regering nou. Orals is net kaffers'.

"Toe antwoord ek: 'Maar as jy hier uitstap, dan gaan jy daar na die kettingwinkels om afslag te kry, al staan jy daar tussen die kaffers en die meide'.

"En toe hy weer vir my sê: 'Jy met jou swart regering', toe gaan staan ek reg voor hom en sê: 'Man, in die dag is daar twee kleure, maar snags is almal net een kleur'. Toe loop hy weg."

Oom Frikkie sê "Ons het al die jare goed

met die swartes klaargekom het. Maar die moeilikheid het in die oorlog begin toe swart mense noorde toe is om saam te gaan veg. Daar het hulle met wit meisies deurmekaar geraak".

Met 'n laggie verduidelik hy: "Jy kan self dink wat gebeur het."

Maar noudat julle 'n oop party is en sosiaal saam verkeer gaan dieselfde mos gebeur, word aan hom gestel. Maar hy dink nie dit sal nie, want elke groep soek mekaar op. "Dit sal nie so intiem wees as wat mense dink nie," sê hy.

Ook vrees hy nie 'n ANC-meerderheidsregering nie. "Want 'n Zoeloe sal nooit onder 'n Sotho dien nie en 'n Sotho nie onder 'n Xhosa nie."

In elk geval het oom Frikkie sy grondwetlike huiswerk goed gedoen. Hy sê al is daar 'n meerderheid van swartes in die regering, sal daar ook hier soos in die VSA, 'n stelsel wees waar elke streek, hoe groot of klein, ewe veel stemme in 'n hoër huis sal hê.

As hy terugkyk oor sewentig jaar van politiek, onthou hy nog as kind toe sy vader hom in 1914 by die rebelle-magte aangesluit het omdat die "wit hoede" van die Transvaalse regeringsmagte hul plaas een aand oorgeneem het en "al my moeder se hoenders gesteel het".

DIT was gepas dat dit in Bloemfontein moes gebeur, dáár waar die Nasionale Party en die Afrikaner-Broederbond dekades gelede gestig is en geslagte van apartheiddominerings ontstaan het.

Vir die eerste keer in die geskiedenis van die NP het "anderskleuriges" 'n kongres bygewoon. Grondwetlike voorstelle is aanvaar waarin vir die eerste maal geen verwysing na ras of kleur is nie.

Die aard en karakter van NP-kongresse sal nooit weer dieselfde wees nie noudat bruin en swart mense vandeeweek vir die eerste keer as afgevaardigdes en waarnemers die Federale en die Vrystaatse kongres in Bloemfontein bygewoon het.

Die begrafnis van apartheid - of was dit net die roudiens? - het plaasgevind in die Bloemfonteinse stadsaal met die indrukwekkende standbeelde van Boereleiers soos Marthinus Steyn, Christiaan de Wet en JBM Hertzog daar naby.

In Desember 1914 is die NP gestig op 'n kongres in 'n gebou net 'n paar honderd meter weg. In 1916 sterf Steyn terwyl hy 'n vroue-kongres toespreek waar hy sê: "Die taal van die onderdrukker in die mond van die onderdrukte, is die taal van slawe."

Net buite Bloemfontein is die Vrouemonument in herinnering aan die 26 000 vroue en kinders wat in die Britse konsentrasiekampe gesterf het.

Maar ook ironies in dieselfde stadsaal, hou John Vorster op 17 Desember 1968 sy uitdagende toespraak waarin hy die internasionale opinie minag deur die toer van die Britse MCC krieketspan te kanselleer. Die rede was die insluiting van Basil D'Oliviera, die bruin krieketspeler wat SA as apartheidslagoffer verlaat het om 'n bestaan in Brittanje te kon maak.

Dié toespraak was 'n keerpunt en die begin van die verskerping van internasionale sanksies en isolasie, veral ook op sportgebied.

En soos Kobie Coetzee in sy toespraak Dinsdag voor die Vrystaatse kongres kaalkop moes erken, was dit juis die internasionale isolasie op alle vlakke wat die NP "in 'n doodloopstraat" laat beland het, en wat regstreeks vir die dramatiese koersomswaai van die NP die afgelope 18 maande verantwoordelik was.

Nog meer ironies is dat heelparty van die afgevaardigdes, LP's en ministers dié week teenwoordig by die Federale Kongres, ook deel was van die rasend geesdriftige skare wat John Vorster daardie Septemberraand 23 jaar gelede toegejuig het.

Anders as die Vrystaatse kongres die vorige dag, het veral die heelparty bruin afgevaardigdes by die Federale Kongres maklik 'n integrerende deel van die verrigtinge uitgemaak. Dit is hoofsaaklik danksy die teenwoordigheid van 'n aantal bruin LP's wat reeds 'n deel van die NP-parlementêre span is. Die gemaklik natuurlike omgang met mekaar tydens die verrigtinge, in die wandelgange en pouses was opvallend.

Die bydraes van die bruin afgevaardig-

des tot die bespreking oor die grondwetlike voorstelle was veral om twee redes van belang. Enersyds het die mees verkrampte geluide uit daardie gelede gekom, wat mens laat dink het aan bydraes uit vorige tye van konserwatiewes in werkersklas kiesafdelings van die NP.

Andersyds was van die skerpste - inderwaarheid enigste - kritiek op aspekte van die planne, veral op die omstrede buurtrade, ook van hulle afkomstig. Trouens, dit kon net sowel deur die ANC gedoen gewees het.

Die vele dimensies van die tragiek en die gevolge van apartheid is in 'n voorval vol patos treffend onderstreep deur 'n afgevaardigde van Griekwaland-Wes. Hy het huiwerig begin deur te sê hy is een van die mense wat die meeste onder apartheid gely het "omdat daar vyf verskillende rasseklassifikasies in dieselfde huis was".

Dié diep menslike verhaal van vernerding is onderbreek deur 'n gelag van talle wit afgevaardigdes. Hulle het dit blykbaar komies gevind.

Ná die onderbreking gaan die afgevaardigde toe voort: "Maar ons is vandag hier om die staatspresident aan die hand te neem want wat verby is, is verby".

Verskeie bruin sprekers het tydens die besprekings óf van die vloer óf deur geskrewe vrae, die hoogs omstrede kwessie van buurtrade geopper wat op geografiese basis gevestig sal word.

Hernus Kriel, die nuwe minister van Wet en Orde, het in sy antwoord prontuit gesê: "Julle vra eintlik of ons die Boere kan vertrou en of dit nie maar nog steeds apartheid is nie."

Hy gee die NP-standpunt dat dit niks met ras te doen het nie, dat dit gaan oor die beskerming van gemeenskaplike norme en die belange van grond-eienaars.

Maar Andries Julius, een van die vorige top-luitenant van Allan Hendrickse in die Arbeidersparty, het hom duidelik nie geglo nie. Want in die laaste halfuur van die bespreking veroorsaak hy 'n gefladder in die politieke hoenderhok toe hy na die onderwerp terugkeer.

Julius sê om buurtrade op 'n geografiese grondslag te vestig, "is slegs 'n ander wyse om die ou groepsgebiede geskep deur die Groepsgebiedewet in stand te hou. Dié wet mag afgeskaf wees, maar apartheid is nog steeds baie lewend."

Dit is betekenisvol dat hy gesê het dat hy sy kritiek in Engels gaan lewer, nadat hy in Afrikaans begin het - duidelik met die doel om die grootste trefkrag te verseker.

Hy eindig sy kritiek in Afrikaans af en voeg by: "Ek is 'n Christen en vergeet die dinge in die jare agtertoe en wil nie die NP vandag vir die dinge van die NP van daardie jare veroordeel nie."

"Maar die NP moet my help. Hoe gaan ons daardie mense van my wat ekonomies agtergelaat is, vorentoe help?"

Kriel het hom duidelik vererg en weer die gekte antwoord gegee met die verduideliking dat dieselfde praktyke in ander lande gevind kan word. "Daarom moet ons versigtig wees om nie alles met die woord apartheid te kontamineer nie."

'n Eie Sake-oepsie

DIE snelle ommekeer in die amptelike NP-beleid weg van apartheid na 'n nuwe nie-rassige bedeling was blykbaar in sommige opsigte te vinnig vir die Vrystaatse kongres wat Dinsdag vandeeweek in Bloemfontein byeengekom het.

Want die kongres het eenparig 'n mosie aanvaar wat sy dank en waardering betuig teenoor die ministersraad van die Volksraad (blanke eie-sake) onder voorsitterskap van Kobie Coetzee "vir die werk wat hulle in belang van blanke eie sake verrig"; en het "die beginsels van eie sake en die uitbou van die konsep van groepegte" ondersteun.

Dié terminologie is totaal in stryd met die gees en inhoud van die nuwe grondwetlike voorstelle wat 'n dag later eenparig deur die Federale Kongres aanvaar is. Die Vrystaatse mosie is eenparig aanvaar in die teenwoordigheid van Coetzee, ander ministers en NP-leiers.

Marita van der Vyver ... "Ek is so 'n baster-feminis." (Foto: Sally Shorkend)

DIE PRINSES MOET NIE IN 'N KIS LÊ EN WAG NIE

Marita van der Vyver se eerste volwasse roman, wat binnekort verskyn, delf diep in vroue se gevoelslewe deur die intens persoonlike ervarings van die hoofkarakter, Griet, af te speel teen sprokies wat die samelewing se mites verteenwoordig. **CHRISTELLE TERREBLANCHE** gesels met die Kaapse joernalis, wat tot dusver veral met kinderboeke naam gemaak het

"GRIETJIE is een van die enigste vrouekarakters in ons bekende sprokies wat nie op 'n man wag om haar te red nie," sê Marita van der Vyver. "Sy red sommer haarself en vir Hansie ook." Daarom is dit glad nie toevallig dat die naam van haar roman, wat binne 'n maand of twee verskyn, *Griet Skryf 'n Storie* is nie.

Op 33 het Van der Vyver baie sterk standpunte oor sprokies - soos haar fiktiewe karakters, meestal vroue, baie sterk standpunte oor die meeste dinge in die lewe het. Sy wéét ook waarvan sy praat, want sy het 'n paar jaar gelede al 210

sprokies van die Grimm-broers in Afrikaans vertaal, die eerste vertaling in dekades.

Bedags het sy as tydskrif-joernalis (by *De Kat*) gewerk en saans en naweke aan die "fairy tales" vertaal. "Dit is snaaks wat met jou brein gebeur, jy verloor so amper touch met reality. Jy lewe later in so 'n wêreld van drake en hekse en magic en so aan," sê sy. "Ek het die weierdste drome gehad in daai tyd en nie toe agtergekom dit was die sprokies nie."

En toe dit later baie sleg gaan in haar eie lewe, vertel sy (terwyl sy dikwels en lekker

lag, soos iemand met wie dit nou baie goed gaan), "kon ek soort van teruggryp na daai goed toe. Toe is dit asof alles net jel."

Ná 'n egskeiding en die dood van haar tien maande oue baba was Van der Vyver twee jaar gelede nie op die kruin van die lewe nie. Skryf, van kleins af al 'n "obsessie" by haar, en die sprokies het 'n uitkoms gebied en beslag gegee aan die roman - 'n storie vol vroue, hekse en engele, mites en taboes.

Volgens diegene wat dit reeds onder oë gehad het, voorspel dit groot dinge - vir die boek sowel as vir die skrywer. En gesels jy

nou met Van der Vyver oor haarself, loop die gesprek kort-kort terug na skryf en die jongste roman. Die storie word 'n soort "Camelot-oomblik", soos sy die tydperk waarin dit speel self bestempel - einde 1989 en begin 1990.

"Die storie is net polities in die sin dat dit beslis in die tydperk speel toe die hele wêreld, nie net Suid-Afrika nie, aan die verander was," sê Van der Vyver. "As ek nou daaraan dink, was dit 'n oomblik van hoop - daarna het al hierdie 'reality' en wanhoop gekom. As ek onthou op hoe 'n 'high' ons almal was...."

"Maar die boek is amper meer oor iemand wat haar probeer afsluit van wat in die wêreld gebeur, maar nie anders kan as om daardeur beïnvloed te word nie. Sy [Griet] probeer ontsnap van die 'realities', nie net in die land nie, maar ook van wat in haar eie lewe aangaan, en sy skryf sprokies.

"Maar dis glad nie outobiografie nie," keer sy vinnig. "Dit sal oneerlik wees om te ontken dat my persoonlike lewe dit beïnvloed het. Daar was 'n klomp goed wat met my gebeur het. Dit maak mens nie noodwendig sterker nie, maar miskien 'n beter skrywer of kunstenaar. Dit bring eerlikheid. Jy weet hoe maklik jy kan seerkry of iets verkeerd kan gaan. Jy kom in aanraking met jou eie vrese en jou eie onbewuste en besef hoe 'n kokende pot jy is. En ja, dis goed waarom jy kan skryf."

Sy lag. Sy is bang sy klink "heavy" of "corny".

Die boek is nie heavy nie, verduidelik sy. Sy wou 'n boek skryf wat bowenal lekker lees. Dit gaan wel oor die emosies en probleme waarmee die moderne vrou moet worstel, maar getemper met baie humor. Van der Vyver noem dit "swart humor".

"Eintlik," sê sy en lag, "wou ek 'n ernstige roman skryf. Afrikaanse romans is mos altyd so ernstig." Maar die humor wou nie uitbly nie. Sy meen dat sy nou haar styl begin vind het nadat sy voorheen miskien onbewus ander skrywers probeer nadoen het. "Dit is my stem daai," het sy besef toe sy met die roman klaar was. "Ek het maar so 'n sardoniese blik op die lewe.

"Ek het beslis nie probeer om die groot Suid-Afrikaanse roman te skryf nie, want dit is net mans wat dink hulle kan dit doen," lag sy weer.

'n Ondertoon van feminisme?

"Ek is so 'n baster-feminis," erken Van der Vyver, wie se hoofkarakters feitlik deur die bank vroue - en nogal sterk vroue - is. Sy het ook haar meestersverhandeling in die joernalistiek oor die *Rol van die vrou in die Afrikaanse perswese* geskryf. "In my eerste jaar op universiteit al het ek met feministiese lektuur kennis gemaak. Dit het my nie 'n radikale feminis gemaak nie, maar dit het vir my altyd so 'n interessante studieveld gebly, jy weet, die hele verskynsel, en ek bly verward daarvoor. Ek is seker 'n verwarde feminis," lag sy weer.

Van haar eerste boek af, wat verskyn het toe sy 22 was en 'n prys vir jeuglektuur gewen het, het sy oor vroue geskryf.

Van der Vyver sê sy skryf "beslis vir vroue omdat ek dink die hele wêreld lees en skryf al eeue lank stories oor mans. Dis maar dié eeu dat vroue hulle stories kon begin vertel en mans dit begin lees het. Maar dit is nog steeds die minderheid van mans. Kinderboeke het dit absoluut bewys dat seuns net nie 'n storie lees as die hoofkarakter 'n meisie is nie, terwyl meisies met groot vreugde oor manlike hoofkarakters lees."

Van haar heel eerste boek af, verduidelik sy, het sy haar dit ten doel gestel om die hoofkarakter 'n meisie te maak. "Ek het besluit ek skryf vir vroue en te hel daarmee. As hulle [mans] nie daarvan hou nie, is dit 'bad luck'. Miskien benadeel ek nou die boek [die nuwe volwasse roman] deur te sê dit is 'n vrouestorie', maar ek is bereid om dit in aanhalingstekens te sê. Want dit is oor 'n vrou en haar vriendinne en susters. Vroue is baie sterk figure in die boek."

Die roman delf beslis diep in die gevoelslewe van vroue deur die intens persoonlike ervarings van die hoofkarakter af te speel teen sprokies, verteenwoordigend van die samelewing se mites.

"Maar ek dink nie dit weerspieël 'strident bitterness' nie - want 'after all, you dont

'Daar is nou 'n sterker vrouestem in Afrikaans as tevore en ook seksualiteit - ek kom agter in die boeke wat ek hoor gepubliseer word en van mense wat skryf, dat jy nie meer soveel wroegende seks hoef te hê nie. Dis nou die tyd vir lekker seks.'

want to preach to the converted'. Jy wil hê dat mense oor 'n breë veld lekker daaraan moet lees." En sy hoop veral dat mans dit wel sal lees.

Die boek is nie 'n "vrouestorie" soos in *Mills and Boon*-boeke nie en gaan ook nie oor 'n stereotipe-vrou nie.

"Daar is, moet ek erken," sê Van der Vyver en lag, "taamlik baie heerlike erotiese ontmoetings." Sy lag weer, nie te verleë nie. "Seks speel 'n sterk rol.

"Ek dink die kombinasie van die twee, seks en humor, is belangrik. Dit is vir my interessant dat dinge so sâam gebeur." Seks en humor? Nie noodwendig nie. Sy verduidelik. "Daar is nou 'n sterker vrouestem in Afrikaans as tevore en ook seksualiteit - ek kom agter in die boeke wat ek hoor gepubliseer word en van mense wat skryf dat jy nie meer soveel wroegende seks hoef te hê nie. Dis nou die tyd vir lekker seks.

"Dis daai hele ding dat mense wegkom van wroeging en skuldgevoelens." 'n Bevryding van Calvinisme? "Ja, ek sou sê dit is 'n erkenning daarvan en 'n wegbeweeg daarvan. Maar dit is nie reaksionêr nie!"

Van der Vyver wys op die aanhaling van Milan Kundera (van *The Unbearable Lightness of Being*-faam) wat sy voor in die boek het. "Ek wou nie met 'n aanhaling begin nie, maar nadat ek klaar geskryf het, het ek sy *The Art of the Novel* gelees en dit was net so toepaslik.

"The union of the frivolous form and a serious subject lays bare our dramas (those that occur in our beds as well as those we play out on the great stage of History) in all their terrible insignificance."

"Die sprokie word die 'frivolous form' in my roman," spot Van der Vyver. "Ek het so

'n love-hate relationship' met die 'fairytales' ontwikkel. Want aan die een kant is dit vir my 'n wonderlike ding, maar aan die ander kant ... is daar 'n groot klomp leuens, wat passiewe vroulike heldinne skep.

"So deur Grietjie saam met die hoofkarakter te gebruik, val ek in 'n sekere sin sprokies aan en ek speel ook daarmee. Ek dink nie mens moet sprokies wegvat van kinders nie, maar ek dink daar moet gekyk word daarna, jy weet, miskien moet moderne sprokies geskryf word. Daar moet aktiewe heldinne wees, nie prinsesse wat so in kiste lê en wag nie!"

Kyk 'n mens so na Van der Vyver se loopbaan as skrywer het sy duidelik nie êrens lê en wag toe sy stories ontdek het nie. Dit lyk asof sy presies weet wat sy wil en sy straal genoeg geesdrif en energie uit om dit tien keer te doen.

"Ek het stories geskryf vandat ek ses jaar oud was," vertel sy. "Dis 'n obsessie. Soos rook. Dit gaan nie oor geld of erkenning nie. Ek kan dit nie verduidelik nie. Ek het net besluit as ek eendag groot is, wil ek skryf. Toe ek ses was, het ek gedink ek kan 'n grootmensstorie skryf, oor 'n hospitaal." Sy lag en vertel dat in Mowbray waar sy op laer skool was en waar sy nou weer woon, sy die storie vir hul jare lange huishulp, Dollie Titus, gegee het om te lees.

"Sy het gedink ek het dit afgeskryf, soort van woord vir woord van een van my ma se boeke of iets." Dit was die aanmoediging wat sy nodig gehad het.

Sy het nie ophou skryf nie en in standerd ses, toe in Pretoria, 'n storie van "Tannie Marita" vir *Stembamba* gestuur. Dit is tot haar verbasing gebruik.

Ná matriek op Nelspruit (haar pa is in die

bankwese en moes dikwels trek) het sy op Stellenbosch tale (Afrikaans, Frans en Engels) gaan studeer. Ná 'n honneursgraad in joernalistiek was sy 'n paar maande by *Die Burger* in Kaapstad voordat sy vir 'n jaar oorsee gaan werk en toer het.

By haar terugkeer is sy na die Stellenbosse kantoor van *Die Burger* en het sy dadelik haar eerste jeugroman begin skryf. "*Van jou jas*" was die eerste storie wat volgens haar klaargeskryf is. "Dit het eintlik heel toevallig gebeur. Ek het nie gaan sit en dink ek wil 'n kinderboek skryf nie en ek dink nie dit het minder status as 'n volwasse roman nie.

"Ek dink eintlik dit is bleddie moeilik om 'n heel eenvoudige kinderboek te skryf, juis omdat daar so min woorde is wat hulle ken en omdat daar so baie dinge is wat jy nie kan sê nie.

"Ek het die eerste een geskryf omdat my tienerjare so na aan my was. Wat kon ek nou weet van die volwasse wêreld? Ek het nog die dagboek gehad wat ek op 16 geskryf het en ek was ook bewus daarvan dat daar nie juis jeugboeke was in Afrikaans nie."

In haar jeugboeke het sy, soos met die volwasse roman, nie geskroom om sensitiewe emosionele vraagstukke en ook taboes van die samelewing aan te durf nie. Egskeidings, stadskinders en gesinsgeweld was van die temas wat haar boeke "eerstes" gemaak het, terwyl baie ander onderwerpe nog verbode was.

"Kinderboeke was tot nou so streng, maar dit is goeters waarmee kinders moet cope, dit is in hulle huise, en op daai manier het ek probeer om nie irrelevant te wees nie."

Van der Vyver sê die dissipline van haar drie kinderboeke - die ander is *Tien vir 'n Vriend* (1987) en *Eenkant-kind* (1991) - was vir haar belangrik en sy is beslis nie klaar met die jeugroman nie. "Jeugboeke het die laaste paar jaar baie meer oop geraak, en seksueel baie meer eksplisiet. So die uitdaging is nou daar. Jy kan nou soveel meer skryf.

"Maar eers het ek nog 'n paar grootmensstories wat ek óók moet vertel."

Trouens, Van der Vyver sê sy weet nie wanneer sy tyd gaan kry om alles te skryf nie. Nog 'n onlangse liggpunt is dat die Stigting vir Skeppende Kunste ingestem het om haar aanstaande jaar 'n paar maande te onderhou om heeltyds te skryf. Dit was nog altyd haar ideaal en die laaste vyf jaar het sy hoofsaaklik vryskut-joernalistiek, vertaling en kopieskryf beoefen om haar skryfwerk ingepas te kry.

"Ek het so baie stories om te vertel dat ek honderde boeke kan uitgee tot ek doodgaan," lag sy. "Ek verwens myself dat ek nie liewers kortverhale skryf nie. Ek skryf stadig, jy weet, ek vat my twee of drie jaar." Sy beoog om haar ook tot kortverhale en toneelstukke te wend wanneer sy die kans kry.

"Dit was nog altyd vir my 'n onbereikbare ideaal om heeltyds fiksie te skryf," sê sy. "Nou kan ek dit darem vir 'n paar maande doen. Dis soos 'n droom wat waar geword het.

"Dis snaaks, ek het nou deur 'n slegte tyd gegaan. As jy drie jaar terug vir my gesê het dit sal nou so goed met my gaan, sou ek dit nie geglo het nie. Ek is nou pas 33 en ek het nog altyd die ding gehad dat die 33e jaar belangrik is. Toe sê 'n vriend van my nou die dag, wel onthou, op 33 het Jesus die wêreld gered, dis 'n groot jaar vir jou as Calvinis.

"Ek wil nou nie die wêreld probeer red nie," sê sy en lag, "maar dit is vir my 'n belangrike jaar. Dit gaan eintlik 'n bietjie té goed. 'n Goeie Calvinis sal wonder of hy nie moet skuldig voel nie."

Vernon February ... die geromantiseerde Boer is iets anders as die Boer wat die onderklasse beleef. (Foto: Sally Shorkend.)

'N BOER het twee kante

Die skrywer en taalkenner **Vernon February** het pas 'n tydelike pos as "buitengewone professor" in Afrikaans aan die Universiteit van Wes-Kaapland opgeneem terwyl hy sy hoogleraarskap aan 'n Nederlandse Universiteit sal behou. Sy jongste boek, *De Afrikaner*, het ook pas verskyn en met die Suid-Afrikaanse bekendstelling verlede week het hy die debat oor Boere en Afrikaners as 'n bemoedigende teken bestempel. **CHRISTELLE TERREBLANCHE** gesels met hom daaroor

Wat het jy bedoel toe jy gesê het die debat oor Boer en Afrikaner het die intellektuele debat aan die orde gestel?

Toe ek nou onlangs die begin van Max du Preez se stuk oor die Boer ["Vrydagoggend", VWB, 30 Mei - 6 Junie] lees, toe onthou ek: toe *Vrye Weekblad* begin het, het Max ook 'n ander uitspraak gemaak. Shaun Johnson het hulle vir die *Weekly Mail* ge-interview en hy het die term "ersatz Gothic lair" gebruik - so om die indruk te wek asof die Boere nou ook al soveel sofistiekasie bereik het. Maar OK, dit is dan 'n Engelse probleem. Toe sê Max dat

hy absoluut geen beswaar daarteen het dat hy as 'n Afrikaner gesien word nie. Waarteen hy wel beswaar maak, is dat hy geassosieer word met wat daar gedoen word in die naam van Afrikaners - die wette et cetera et cetera.

In 1991 sê Max - "ek het absoluut geen beswaar daarteen om myself as 'n Boer te beskou nie". Die debat kry 'n spin-off effek in *Rapport* - Izak de Villiers vra: "Wat is 'n Boer?"

Hy sê in sy oorspronklike betekenis is dit iemand wat 'n relasie het tot die land - en dié sit ook in die term Boer opgesluit asof

daar 'n spesiale goddelikeheid in is. As dit dan so is en ons spel Boer met 'n hoofletter, moet ons nie dink dat dié relasie met die land eie is aan Boer nie. Dit is eie aan mense wat 'n natuurvolk was. Laat ons nie so dom wees om te dink dat die Boer 'n intellektueel was nie. Kyk! Ons kry hom op verskillende maniere - die Trekboer, die Voortrekker, die Grensboer - almal met spesiale verbintenis tot die land.

Daaromheen is ook 'n mite waarin sentraal staan 'n goddelike liefde vir die land "eie" aan die Boer. So 'n term het alleen bestaansreg as dit deur 'n bepaalde groep

geïnternaliseer is, soos in dié geval wel gebeur het deur mense wat hulleself as behorende tot 'n bepaalde groep sien. Maar die Boer kry deur die Groot Trek nog 'n ekstra dimensie. In feite het ons twee soorte "noble wilde" of "bon sauvage" in Suid-Afrika - ironies genoeg die Zoeloe en die Boer. Ek het in my stoutste momente gesê - die impi en die laer, dié word jou absolute "bon sauvage". As jy kyk na die geskiedskrywing, intern en buiteland, dan sien jy die Boer word verabsoluteer en geromantiseer soos geen ander groep wat ooit uit Europeane ontstaan het nie. Alleen

die Suid-Afrikaanse Boer word só as "noble wilde" verabsoluteer. Meestal word die "noble wilde" geassosieer met die ongelooft in die hier en die verlanse na die onbereikbare.

Dié word ook aangewakker deur die eie kultuur met die idealisering van die "kappie", die "vrou" en haar "man". Dus as jy die beelde sien, is dit onsettend romanties - veral dié van die Transvaalse Boer, sy dapperheid, krygshaftigheid, en die sterk stamverwantskap.

Jy kry hom selfs by die Franse se beskrywing van die Boere se reaksie op Engelse onderdrukking - soos in "Ons sal geen diamante van De Beers koop nie". Kyk mens dan na die reaksie in Holland, word die Boer byna 'n monumentale figuur. Oom Paul - soos ek in my boek *De Afrikanersê* - word heraldis verewig met 'n keil en die serp om soos die veelvuldige sirs in onse geskiedenisboeke.

Wanneer Max teruggryp na die woord Boer, is hy miskien onbewus van dié patroon van romantisering, maar ook van die kontras in die onderklasse. Daar sien mens die term Boer ook met 'n hoofletter - alles wat verkeerd gaan, is die Boere. Die polisieman daar buite is 'n Boer. En binne dié konteks het die romantiek rondom die konsep Boer heeltemal verdwyn.

Nou waarom word die konsep Boer op verskillende maniere geïnternaliseer?

Kyk 'n mens nou na die konsep Afrikaner, soos eerste gebruik deur Hendrik Bieboult, dan sien jy veral ná 1950 dat die term geassosieer word met 'n staatsformasie wat vyandig gesind is teenoor en heeltemal aageer teen wat die Europeane noem 'n mistiese tradisie. Dan kleeft daar aan die Afrikaner wat ek noem die *homo politicus*, *homo economicus* - die man wat heeltemal

deel geword het van jou Westerse kapitalisme. Maar omdat hy 'n sekere stamverwantskap het met 'n bepaalde groepering, is dit byna asof die naam twee keer gebruik word om hom weg te stoot. Dus deur die eeue heen, in die mitologisering, bly die Boer die ongeskonde "noble wilde", waar die mitemforming nie afstootlik was nie. Maar in die onderklasse 'is daar 'n ander reaksie teenoor dieselfde ding.

Min mense in Suid-Afrika, buiten miskien die verregses, twyfel daaraan dat die romantiese beeld in die laaste dekades in elk geval deur dié van die "onderklasse" vernietig is. Jy sê Max gryp terug na die romantiese betekenis. Beteken dit noodwendig ook 'n ontkenning van die ander betekenis?

Die tweespalt is altyd daar. Kyk, omdat mense in Suid-Afrika geneig is om dinge terug te bring, die digotomie nie heeltemal volledig te onderskryf nie, het Max net geverbaliseer wat daar reeds as sediment sit in die bepaalde bevolkingsgroep.

Waarom noem jy dit so 'n ernstige debat? Is dit nie maar net 'n spel met woorde nie?

Ek dink die grootste dilemma van die Afrikaner is nie die Afrikaner/Boer-debat nie, maar 'n nuwe demokratiese Suid-Afrika. Maar soos ek in my boek oor die Afrikaner dit self stel - die probleem is die onvermoë om te verander, instinktief te verander van 'n groep alleen vir homself tot 'n groep vir ander mense. Dit is die dilemma van die Afrikaner.

humaniste is, dan kan ek sien dat die term Boer 'n normale term in omgangstaal gaan word.

Sê jy die Afrikaner en Boer moet hom in die Europese tradisie gaan skool, terwyl almal meen dat hy nou daadwerklik met Afrikanisering moet worstel?

Natuurlik is dit teenstrydig. Maar dit is wat ek bedoel met die probleem om te verander van 'n groep wat net vir homself bestaan na 'n groep wat vir ander oop is. Dis die diskrepansie van Afrikanisering aan die een kant en die Verligting wat ons gemis het in Suid-Afrika. Dit is die dilemma.

Uit owerheidsweë is daar 'n poging om Afrikaners nou te verkondig as die taal wat deur alle Afrikaners gepraat word, ongeag ras of kleur - wille van die beskerming van die taal. As Boer en Afrikaner essensieel nie van mekaar los te maak is nie, soos jy sê, dan is hulle pogings tot mislukking gedoem, of nie?

Dit is waar die intellektuele leuen, die valsheid in ons debat nou na vore kom. Wanneer jy sê dat almal wat Afrikaners praat, Afrikaners is, dan is dit nie waar nie. Afrikaners is 'n politieke term. Eksklusief. As jy hom nou wil inkorporeer, dan doen jy dit omdat jy hom polities wil inkorporeer. Maar nie omdat jy dit natuurlik wil doen nie.

In die Paarl was daar 'n kongres: "Quo Vadis?" Daar het Pieter Marais gepraat. Toe sê hy hy kom uit die onderklasse. Hy sê Afrikaner beteken jy het 'n Afrikaanse van,

en die Boer kry 'n kans om weer na vore te kom omdat Britse imperialisme dit nodig vind om die land te "red". Maar omdat ons alles etnies sien, mis ons die momentopname in die geskiedenis van ons kulturele belewenis.

Sou jy 'n Boer wou wees?

NEE. In die eerste plek is ek 'n Suid-Afrikaner. Dit het ek vir myself lankal uitgeklaar omdat ek so 'n onsekerheid oor terminologie binne die ideologisering sien. As Suid-Afrikaner kan jy en ek landgenote wees op grond van 'n bepaalde kulturele herkenning van mekaar. Dan sal ek jou 'n ietsie beter begryp as iemand anders van 'n ander land en taal.

Wat is dit omtrent die debat wat jou aangryp?

Wat belangrik is, is om debat te stimuleer. Daar was nie 'n vorm van kritiese denke gewees hier in die land nie, so jy moet konstant vir jousef vra wat is die bates van kennis - en 'n erkenning doen teenoor jousef: ek weet dit nie.

En hierdie land - "you can take a man out of the country, but you cannot take the country out of the man" - hierdie land is so 'n kruisvat van kontradiksies. En die kontradiksies word ongelukkig verhef tot waarhede binne groepsbetekenis, in plaas van momentele waarhede.

Maar ook die Engelse is oneerlik. Hulle gee na buite toe die indruk dat hulle wel deel van die Verligting was, van die Engelse liberale tradisie, maar hulle praat na buite toe ook van The Boers, The Coloureds,

"Suid-Afrika het nog nie sy Renaissance beleef nie. Waar is die intellektuele debat? Waar is die denkers?"

Wanneer jy net vertel word dat jou debat hom afspeel in die konteks van Boer/Afrikaner, dan gaan dit nog oor eksklusiwiteit binne 'n groep en dan gaan hy hom as groep wegsyfer.

Die sogenaamde onderklasse wil nie deel word van 'n groep soos Boere nie. Wat jy sê, is dat dit in elk geval 'n uitdagende term is.

Terminologie gaan nooit weg nie. As 'n groep 'n term internaliseer, dan het dit die soort oorlewingskans soos dit nou het. En dit is hoekom die debat nou aktueel is. Want wat Max nou sê, is: Aan Afrikaner kleeft daar bloed, aan Boer kleeft daar nog iets adellike. Ek sê dit is onwaar. Want aan Boer kleeft daar ook bepaalde historiese inkonsekwensies.

Met ander woorde dit is 'n romantisering van 'n bepaalde ding wat hy na vore haal ten koste van die term Afrikaner, omdat Afrikanerdom geassosieer word met sekere uiterlike simbole soos Vorster, Verwoerd, Botha. Dit gaan vir my om die term Boer, wat geromantiseer word, geabstraheer word, as 'n antiese tot iets anders wat 'n politiek-kapitalistiese konnotasie gekry het binne 'n staatsformasie met 'n hoogtepunt in die woord apartheid.

Die debat is belangrik omdat die inkonsekwensies van die terme nou na vore kom. Dit was onsettend goed om die knuppel in die hok te gooi, soos die Hollanders sê.

Dit wys ook dat terminologie die basis was van die ongelykhede in ons land.

Veronderstel dit nou 'n ontmitologiserings-proses op intellektuele vlak of bepaalde handelinge en dade?

As daar tien jaar van nou af bewys is dat die Afrikaner of die Boer nie "mutants" is wat die Verligting gemis het nie, maar dat hulle aangetoon het dat hulle ook afstammelinge is van Desiderius Erasmus, dat hulle

dat jy die Afrikaanse taal praat en deel is van die Afrikaanse kultuur. Daarom is hy 'n bruin Afrikaner, volgens *Die Burger*. Maar my antwoord is dit: Hoe kom hy so 'n slagoffer word van sy eie geskiedenis en eie stomheid? Hy kan mos nie ernstig wees nie?

Ek wil kyk na die intellektuele debat in Suid-Afrika, maar mense kyk nog etnies. Kyk, Izak de Villiers gaan so ver om te vra of die man in die stad dan nie meer 'n Boer is nie. Dis 'n afskuwelike simplifikasie van die hele debat. Dit is naïef omdat hy net één betekenis van Boerwees in die debat inbring. Waarom moet jy vra of jy 'n wyeandhoed met tiel en groot boude moet hê om 'n boer genoem te word?

As hy sê 'n prokureur kan nie meer 'n Boer genoem word nie vanweë sy nuwe status, dan verwar hy klasse met bepaalde konsepte binne die historiografie.

Ek dink dit is 'n simplifikasie om te sê dat die Boer net 'n vereenvoudigde "noble wilde" is van die Afrikaner voordat hy doktorsgrade behaal het - dat hy 'n voorstadium was.

Die romantisering van die Boer bereik sy hoogtepunt met die Groot Trek, net soos die Amerikaner, in konfrontasie met die "super noble wilde" - die Indiëne en die Zoeloes. En uit hierdie konfrontasie in Suid-Afrika kom daar uiteindelik nog 'n groter mite, die persoon wat die "super noble wilde" oorwin.

Ironies genoeg beleef albei groepe hulle laagtepunt ongeveer 1900, ná die Boereoorlog en ná Cethwayo, as jy moet oordeel aan die gedigte wat jy kry. Leipoldt skryf baie treurig oor die Boere en as jy kyk na Zoeloe- en Xhosa-gedigte, sien jy soortgelyke parallele. Die Zoeloe en die Boer word deur Engelse imperialisme gedryf van die grond na die stede om iets anders te word, word geskryf. In die gedigte sien jy die Zoeloe word onder die grond gedryf

The Blacks - hulle het beroemd geword daarvoor.

Jou nuwe boek, *De Afrikaners*, het in Junie oorsê verskyn. Waarom het jy dit as onderwerp gekies?

My rede was 'n heel simpele rede. Toe ek in hierdie land opgroeë, by Somerswet, daar langs die rivier teenoor die kerkhof! Onse Jan begrawe. Ek het dit konstant gesien, soos Vergelegen, waar Willem Adriaan van der Stel gewoon het. Ek was heel bewus daarvan.

Ek het uitgevind Bieboult was die eerste wat hom 'n Afrikaner genoem het. Daar-teenoor het ek 'n vriend gehad wie se pa 'n Afrikaner was. Later in die buiteland het Afrikaners na my gekom.

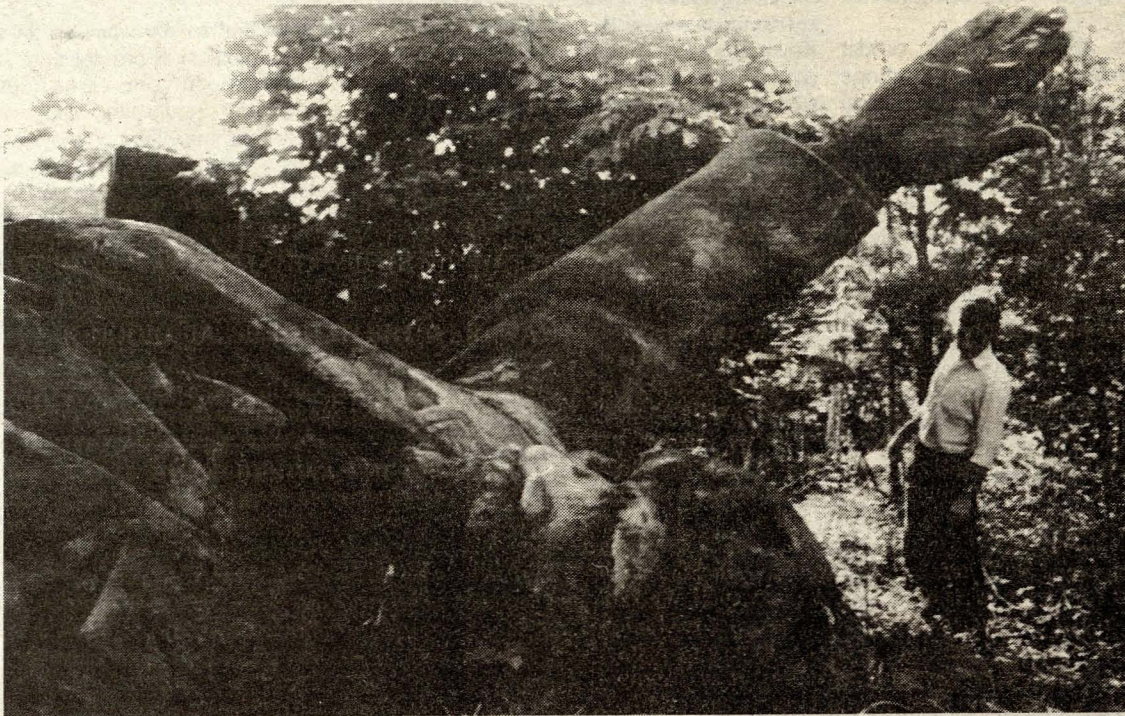
Maar ek sien ook die valsheid van die argumente, van wit Afrikaners en bruin Afrikaner, omdat ek buite was en objektief kon staan. Wat my geïnteresseer het, was die vraag: wat bring mense in wie se historiografie vryheid, ruimte en kontak voorkom, tot verenging? Dit is dit wat my aantrek het - die kultuur, wat ek so goed geken het. Die gedigte wat ek ook opgesê het as kind - selfs 'n anti-kapitalistiese gedig soos "maar ek droom nooit nie, nee nooit nie, van geld", tot Opperman se "Draaikewers".

Toe het ek vyf jaar lank elke ding gelees wat daar was oor Afrikaners. Ek het ook vir myself gesê my woorde wat ek skryf, sal nie met emosionaliteit soos "bloody" of "oppressed" gelaai wees nie. Ek wou gewoon nugter kyk.

Wat gebeur met die Hugenote wat moet weghardloop vir vryheid en dan vereng? Het dit alleenlik met kapitaal te make? Of is daar iets magies aan die Afrikaner? So in feite was dit 'n oefening in ontmitologisering. Ons is maar aan die begin van die proses.

'SOCIALIST FORCES AND WORKING PEOPLE WILL YET REGROUP'

The Internal Leadership Group (ILG) of the South African Communist Party (SACP) met last weekend to collectively analyse recent (for some traumatic) events in the Soviet Union. Here is an edited version of their analysis, which will appear in full in the September edition of *Umsebenzi*, the official organ of the SACP

A Latvian looks at a statue of Lenin abandoned near a graveyard in Riga. The old symbols of Soviet rule are being removed one by one as the Baltic republic of Latvia enters a new era as an independent state. (Photo: AFP)

The three-day, illegal coup in Moscow was, according to its leaders, designed to save the Soviet Union from chaos and anarchy. There has certainly been much chaos in the Soviet Union over the last years and months. But the coup has only plunged the country into deeper trouble, and gravely threatened the cause of socialism in that country.

The coup and its crumbling, the rising star of Yeltsin, the emergence of a whole range of rabid anti-communist and narrow nationalistic elements, the banning and suspension of the Communist Party of the Soviet Union (CPSU), these are all symptoms of a deep crisis.

But this crisis is not new. The SACP has, over the last years, identified and analysed this crisis. Its essential cause is the separation of socialism and democracy. While the depth and speed of these latest events need to be taken very seriously, there is no call for a dramatic U-turn by the SACP. The fundamental correctness of our analysis of the crisis in the Soviet Union and eastern Europe are confirmed by the latest events.

Instead of a deepening of democratic participation, the brand of socialism that had developed in these countries was stifled by massive bureaucracies. Their economies were highly centralised, administrative command systems. These economies, after initial successes, simply failed to keep pace with their own growth and with the technological advances.

The SACP has supported Gorbachev's attempts to democratise and restructure socialism in the Soviet Union. However, these attempts have had their own weaknesses and limitations. In the first place, Gorbachev tried to democratise society, without paying sufficient attention to democratising the instruments for carrying out his policy (the state and the CPSU). The bureaucracy within these formations has often actively slowed down and blocked democratisation.

This has been all the more serious

because the reform process was, as Gorbachev acknowledged, a "revolution from above". Years of bureaucratic rule had stifled mass activism. Instead of being powered from below, perestroika was led from above.

Another feature of Gorbachev's reforms has been their ad hoc character. While restructuring was essential, the process has been one of zig-zags. An overall, coherent plan has been lacking. Some of this ad hoc zig-zagging has also been apparent in Gorbachev's stand since the coup. In the early hours after his return to Moscow he spoke of a socialist renewal. But since then, very little has been heard of the word "socialism". Gorbachev has seemed to be far more concerned with preserving his presidency, at whatever price, than with rescuing the socialist project.

These criticisms of Gorbachev's attempted reforms in no way underrate the enormous objective difficulties, nor are they in the least a justification for the illegal coup which has simply derailed the process of socialist reconstruction even more.

Two social strata in particular have played a significant role. On the one hand, it was a bureaucratic stratum that lay behind the coup. This is a stratum that depended for its power and prestige on the massive Soviet state and party structures. The fact that the coup was launched just days before the new All Union Treaty was to be signed is significant. The Treaty would have given more power to the republics, but without breaking up the Soviet Union federation.

These bureaucratic forces are portrayed in our commercial media as "hard-line communists", but their social interests and perspectives often have little to do with communism. The language of the coup leaders was the language of law and order, not the language of socialism.

Elements of the bureaucracy, while they show some nostalgia for the strong central

state, will also be quick to jump on to the bandwagon of privatisation and the "free market", hoping to use their still considerable bureaucratic advantages to position themselves as local agents of transnational corporations. This is a process in evidence in eastern Europe. This is not to say that there are not also many sincere communists, some of them heroes of the anti-fascist war, in state structures and in the former party administration.

Another significant social force in the past weeks events has been a stratum of technocrats - factory managers, engineers, professionals of various kinds. In their ranks too there are some who are, undoubtedly, aspirant bourgeois. This technocratic stratum has been extremely hostile to the bureaucracy, seeing in it a block to "westernising" and the "free market". Such elements, drawn from this technocratic stratum, are among Yeltsin's inner circle of advisers.

Overlapping with this current, both in many of the smaller republics, and increasingly in the Russian Republic itself, has been an outpouring of chauvinistic and petty bourgeois nationalisms. It was primarily around this kind of nationalism that the stratum Yeltsin represents was able to rally a wider range of social forces.

With the exception of action by coal miners, generally the Soviet working people were passive observers of the recent events. The working class engaged in no significant independent class action in defence of socialist democracy (or, for that matter, in defence of the coup). Insofar as working people were mobilised, it was behind chauvinistic nationalist aspirations that will not serve their long term interests.

In fact, there was considerable mass passivity. It is true that Yeltsin mobilised a crowd estimated to be some 110 000 strong during the coup. Whatever their political leanings, these 110 000 people were undoubtedly courageous. The possibility of a massacre could not be ruled out. But

110 000 is a relatively small crowd for a city the size of Moscow. Still more significant was the fact that after the coup's failure, and therefore when the danger of a massacre had receded, the crowds turning out in celebration were not significantly larger. A large number of working people remained passive spectators.

At the time of the coup the CPSU had a massive membership of fifteen million. The question is: where was this fifteen million strong party? It failed to bring its membership out in decisive action, still less did it mobilise the wider working class it claimed to represent. It said and did nothing - either against the coup, or even in favour of the coup. And it was absent as a political force in the crucial hours after the crumbling of the coup as well. It is clear that the CPSU was internally divided and paralysed.

Having noted the massive failure of the CPSU, at the same time we condemn absolutely the anti-democratic banning of the party in many republics, and its unconstitutional and summary suspension by Gorbachev. The SACP also notes the deafening silence on this question from the side of all those local voices, all the "champions of multi-party democracy", who condemned, (correctly) the illegality of the coup. Apparently their democratic fervour does not extend to the right of existence of communist parties.

As general-secretary, Gorbachev had no power to unilaterally suspend the party. That right belongs to the party congress alone.

It is very difficult to predict in detail what the future holds for the Soviet people. The union of different republics is eroding fast. Although many smaller nationalities are jumping on the bandwagon, the less developed republics must be fearing domination by great Russian chauvinism which Yeltsin is already fanning. The spectre of right-wing, chauvinistic forces in possession of the still considerable nuclear arsenal is a frightening prospect for the entire world.

It is probable that a highly distorted capitalism will begin to emerge, along lines presently witnessed in eastern Europe. In many eastern European countries, the people are not marching, as they were promised, into the First World. They are dropping down into the Third World. Transnational corporations buy up cheap the most viable companies and collaborate with the local bureaucracy in dividing up the booty. On the other hand, a whole rash of small-time, Third World entrepreneurs mushroom. This is a "booty and boutique" capitalism. For the mass of the working people, living standards drop drastically and unemployment soars.

But, whatever the distortions of socialism in the Soviet Union, millions of working people have had a taste of its potential.

Sooner or later, we are confident that socialist forces and working people will regroup to defend what is left of their revolution, to learn from errors, and to advance once more on the path to democratic socialism.

Comrade Gorbachev went too far, says SACP

The dismantling of the *Communist Party in the Soviet Union* has plunged the remaining communist parties in an identity crisis, if not an existential one. Not so the South African version, although a small group of people within the South African Communist Party are raising the question of whether the SACP should change its name, following the example of some European countries. **AUDREY BROWN** speaks to **Jeremy Cronin**, a member of the SACP's internal leadership group

Is it true that at the recent meeting of the Internal Leadership Group of the SACP there was a feeling that the organisation should change its name? If this is so, how was the issue resolved?

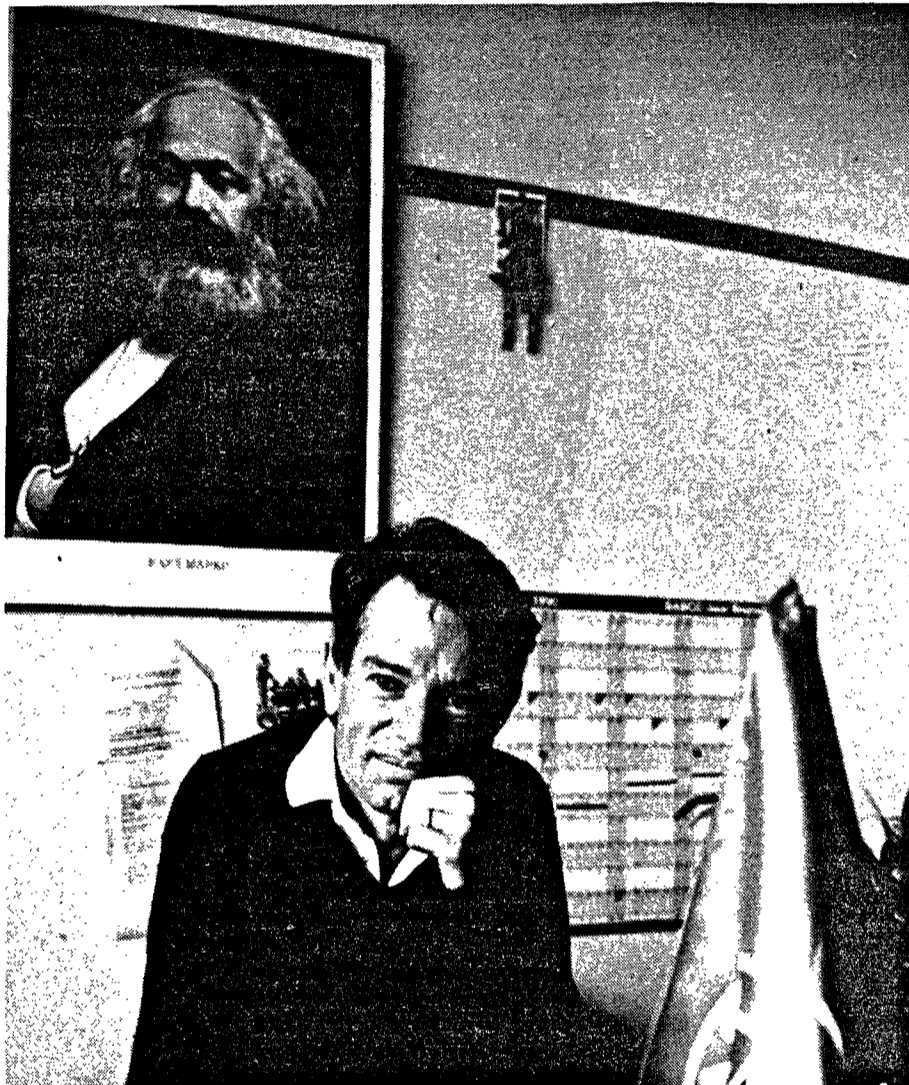
The issue did not really come under discussion. There are some voices outside of the party suggesting that we should change our name, and I think one or two party members who may think that. But I am fairly confident that we won't change our name, and the matter did not come up at the ILG meeting.

In what context are these people raising the issue? And what would be the implications if you did decide to change your name?

Well, first of all it is a matter for Congress to decide in December. I think the question is raised against the background of a number of communist parties around the world changing their names. The Italian Communist Party is now the Democratic Party, and in Spain and Hungary something similar has happened. We think the reason why parties change names is to mark a process of renewal, a change of perception, and while there is a need for us to renew ourselves, to constantly assess ourselves and to be critical of past errors, we as a party in South Africa have nothing to be ashamed of with regard to our traditions and history. We have to educate our members about the errors that have been committed in the name of communism internationally, but we are best placed to do that by retaining our flag, our symbols and our name. We should be able to take responsibility - as the South African Communist Party - for our errors instead of getting ourselves up in drag.

Your organisation has always been pro-Gorbachev. What is your position now that Gorbachev himself is involved in the dismantling of the Communist Party in Russia?

Our support for Gorbachev was essentially our support for the democratisation of socialism. We believe that the lack of democracy in the Soviet Union and Eastern Europe was at the basis of the crisis. There were some limitations; for example it was often rather ad hoc and so forth. And, as Joe (Slovo) said, Gorbachev tried to democratise the society without democratising the instruments for doing that, for example the party and the state apparatus. I personally think that he is now moving away from trying to democratise socialism to something else. We are critical of that. And we are pretty critical of his unilateral dissolution of the party. I mean, clearly the party had become moribund. If you look at the fact that it has 15 million members, and yet there was no sign of those members coming out against the coup, or for the coup, or even celebrating its end. The members were not around as a visible

Jeremy Cronin

force. But he had no right, as the general secretary, to unilaterally suspend the party. That belongs democratically to the congress of the party, so we are critical of that.

With Joe Slovo being ill and MK refusing to release Chris Hani from his duties, you might be facing a leadership crisis. What are you planning to do about that?

It is true that Joe is ill, and that it is a serious illness. But he is responding very well to treatment. In fact, he is looking very well since he's been receiving treatment, much better than he was for the last couple of months.

But our concern to strengthen our leadership is not based on his illness, but on the fact that he was working fulltime for the ANC, and was not the day-to-day, hands-on general secretary, which is what we need. Secondly, it's not MK's decision, but a matter still to be discussed between the Party and the ANC NEC. That is still under discussion, but it is true that we might not get Chris. But we'll manage.

You say in your draft manifesto that the party will become a mass party. This is a departure

from your previous position. What does this mean?

What we mean by a mass party is that we want to be a relatively large party. We needed to break away from our old small, conspiratorial party - which we were in the underground days. That meant educating our own members who often have a nostalgia for being tight and elite. So we are putting emphasis on opening up and being much larger. At present we have about fifteen thousand, and we are growing rapidly. And we think by the end of the year we'll have twenty, maybe thirty thousand members.

Expand on your relationship with the labour movement, and also talk about how you are addressing white members of the working class.

We have very good relations with the trade union movement, and particularly with Cosatu. Joe Slovo has met with Nactu, and we'd like to develop that by way of more structured bilateral relations with all organisations who support socialism, and that would include Azapo, PAC, Wosa and so on. We've done very little among white

workers at the moment, just because we are stretched, and obviously we have priorities. But historically our party has often had large numbers of white workers, our party grows out of white working class militance and we are very pleased to see, in small but significant numbers, that there are Afrikaans-speaking white workers who are beginning to join or relate to Cosatu and other progressive trade unions.

How is the party responding to pressure for it to disband?

The pressure is certainly not coming from our members. Speaking personally, I feel revitalised by the renewed attacks on us. I enjoy a good fight - particularly when it's coming from forces that have every cause to fear a socialist future in South Africa. The dogs are barking, and dogs don't bark at a stationary vehicle. It's a good sign.

It would appear that your resources are drying up, and that your personnel are wrapped up in ANC matters. Would your organisation ever demand that key members leave the ANC and do party work? In effect - which allegiance takes precedence: ANC, or Party?

This is not a question I can answer absolutely one way or the other. It is a matter of balance, and organisational and strategic demands at a given time. And since the unbanning of organisations last year, as a party we understood that the key thing was to get a solid, democratic, mass-based ANC. Without that, we would all be in trouble. That's not to say we neglect party-building, but the key emphasis is not in that direction. We are heartened by the outcome of the July Congress of the ANC - it is clear that they are now up and running, and we think we can steal back some of our people in the ANC. We are never going to pull people out of the ANC wholesale because it is crucial that they are there, but we will fight for a few of them.

You were very silent about Cyril Ramaphosa's directive that communists not identify themselves. What was your response to that?

It's an awkward issue, and I don't think that any of us handled it very well. We are in favour of a completely open party. We don't think that there are any reasons why people should hide or camouflage their party membership. Clearly there are situations like in Boputhatswana, and parts of KwaZulu, where it is very dangerous for people to make known their membership of the party, and there must be an understanding of that. We have said that by December, the membership you see will be the membership that exists, but maybe the time frame is too long. But there are people within the party who are reassessing their membership, and we are not revealing them - they must make up their minds.

VIER DAE IN MOSKOU

Vier dae lank in Augustus 1991 was die oë van die ganse mensdom op Moskou. 'n Drama het hom ontvou wat die aangesig van die moderne wêreldpolitiek sou verander. Wêreldwyd het mense het op hul TV-stelle gekyk hoe inwoners van Moskou met soldate pleit, hoe van hulle die aanrollende tenks met hul liggame stop. Een van dié mense is **ALEKSANDR IVANOVITSCH MILANITSCH**. Hy is 'n wetenskaplike in sy laat dertigerjare wat ná perestroika entrepreneur geword het. Drie dae lank het hy sy ervarings in sy dagboek opgeteken, asook dié van sy tienderjarige seun, Vassaya, en sy vriendin, Tanya. Sy dagboek, wat *Vrye Weekblad* deur vriende bekom het, gee 'n intieme kykie in dié gebeure

19 AUGUSTUS. Oggend. Niemand weet wat aangaan nie. Albei TV-kanale wys dokumentêre prente met pragtige landskape en natuurtonele. Ek gaan na die Vyektor-koöperasie vir sake. Hier hoor ek 'n staatsgreep is uitgevoer. Almal stem saam dit sal twee weke of 25 jaar duur.

In hul verklaring het die Komitee vir die Noodtoestand melding gemaak van "Privaat Eiendom", maar in dieselfde asem waarsku hulle teen "spekulasie" en moedig "arbeidsdisipline" aan. Vir die eerste keer dink ek ernstig daaraan om die land te verlaat, want met die huidige wetgewing kan selfs foutiewe papierwerk beskou word as pogings om belasting te ontduik. Die straf is twee jaar tronkstraf - of die betrokke bedrag nou 1 roebel is of 1 miljoen.

Ek bel Tanya van die bank af, baie verbaas die telefone werk nog. Toe sien ek die tenks in Mozhaiskoye Shosse. Tenks op straat, maar die telefone werk! Ek besluit as ek moet vlug, sal ek deur Pole gaan. Ek sê aan Tanya sy moet besluit wanneer sy my volg. Ek sal myself 'n week gee en in dié tyd aansoek doen om paspoorte vir Tanya en Vassya. Ek het een. Ek weet nie wat om omtrent Vassilli te doen nie. Hy praat geen vreemde taal nie, en dit sal jammer wees as hy Moskou Universiteit moet verlaat. Hy moet ook binne 'n week besluit.

Toe Tanya kom, gaan ons Kalininski Prospekt toe om diamante te koop - maar die winkel is "om tegniese redes" gesluit. Ons gaan Petrovskastraat toe. Kolonne troepedraers probeer toegang kry tot die Alexandrovski-tuine. Dis omtrent 3nm. Die pad word versper deur 'n bus waarop staan: "*Skaam julle, Noodtoestand-komitee!*"

Ons beplan om alles wat hulle (die Komitee) wil hê te opponeer. Daar is niemand op die plein nie, geen raadslede, geen skare nie. Die algemene gevoel is téén die staatsgreep; enkele stemme is ten gunste daarvan.

Sesuur terug Petrovskastraat toe. Steeds weet niemand iets nie, net dat Yeltsin nie gearresteer is nie. 'n Beroep is op Yeltsin, Silayev en Hazbulatov gedoen. 'n Gerug doen die ronde dat die Tamanskaya Divisie na Rusland se kant oorgeloopt het. Tenks beweeg deur Petrovskastraat, die soldate dra koeëlvaste baadjies. Durf mens

Moskou, 21 Augustus - 'n Luitenant-kolonel van die Sowjetleër swaal 'n wit vlag voor 'n troepedraer wat oorgeneem is deur protesteerders teen die staatsgreep. Kort tevore was daar 'n bloedige botsing tussen burgers van Moskou en regeringsmagte. (Foto: AP)

hoop dis die Tamanskaya Divisie?

Petrovskastraat is gesluit vir verkeer. Toe ons in Manyehzstraat kom, is die tenks aan die wegbeweeg. Dis die eerste dag, maar ons het tyd gewen. Ons gaan huis toe om TV te kyk: daar is 'n perskonferensie, Yeltsin (lewend) staan op 'n tenk naby die Russiese Parlementsgebou (die Wit Huis), en ons sien ook die versperrings.

Môre sal Tanya kantoor toe gaan, en ek sal geld uit die koöperasie se rekening probeer trek voordat dit bevries word - as dit nie reeds te laat is nie. Dan sal ons mekaar bel. Die telefone werk steeds! Vassilli het teruggekom van die Wit Huis af.

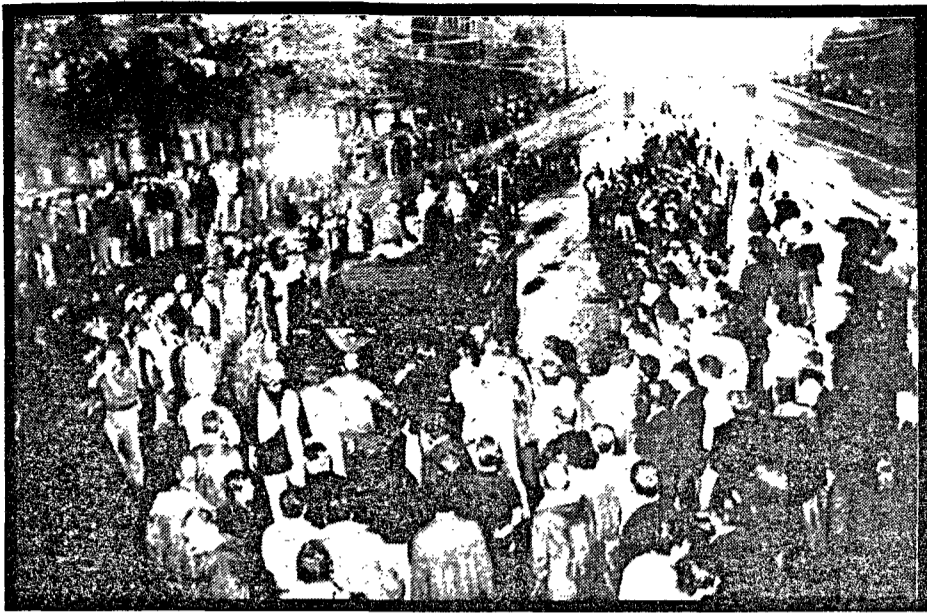
20 AUGUSTUS. Ons hoor by die bank hulle het begin met onteieningsmaatreëls. Tanya mag nie haar kantoor verlaat nie want die vrou in beheer wil haar steun aan die nuwe bewind betoon en het besluit almal sal werk en nie rondloop nie. Tanya neem 'n dag se onbetaalde verlof en herinner haar baas daaraan dat hy sy Partylidmaatskap opgesê het en die eerste sal wees om na 'n kamp gestuur te word.

Ek gaan Wit Huis toe en registreer my as nommer 457. Mense bring papier, tweerigting-radio's en kos. Maar alles is deurmekaar. Oral is versperrings en troliebusse, ook tenks - maar sonder bemanning! Leeg! Ek sluit my by Tanya aan, en

ons gaan na die Russiese Ministerie van Buitelandse Sake. Die skare probeer die soldate in Manyehzstraat oorhaal om hulle by die mense by die Wit Huis aan te sluit.

Die soldate wat ons gister ontmoet het, herhaal: hulle gehoorsaam slegs bevel. Hulle is bang om Wit Huis toe te gaan. Ons probeer hulle bangpraat. Ons sê tenks is aan ons kant en vertel hulle dat hulle afgesny word deur versperrings. Hulle slaan nie ag op wat ons sê nie, hulle is 'n spesiale eenheid en "kan deur mure beweeg".

Tanya gaan na die dacha toe vir die nag, en sal brandstof saambring vir Molotov cocktails. Dis omtrent 6nm. Ek gaan huis

Moskou, 21 Augustus - 'n Skare staan in die vroeë oggendure om 'n pantservoertuig wat die regering ondersteun. Ondersteuners van die Russiese president, Boris Yeltsin, het verskeie pantservoertuie gekoer toe hulle die Russiese parlementsgebou nader - maar nie voordat verskeie mense dood is in botsings met regeringsmagte nie. (Foto: AP)

toe om skoon klere aan te trek, en bring kos en leë bottels saam terug na die Wit Huis. Ek word in 'n verdedigingslinie ingedeel. Saam met my is 'n stadsraadslid, 'n militêre kadet, 'n alkoholis, en 'n vrou en 'n man met onderskeidelik somer- en drafskoene aan.

Dis die tweede dag dat dit reën, en meer word voorspel vir vannag. Ek deel gasmaskers, asemhalingstoerusting en cheyomuga ('n soort traangas) uit. Ons kry vyftien volledige tenkbemannings bymekaar.

tenks by die Byelurusski en die Liewskistastie is weg. Ná middernag hoor ons outomatiese geweervuur. Lyubimov sê ons eerste verdedigingslinie is verbreek, maar die aanvallers is tog gestuit. Daar was ongevallen. Lyubimov en Politkovski is 'n bietjie dramaties, maar miskien kan dit nie verhelp word nie.

Daar is geen vrees onder die mense hier nie. 'n Vrou in ons linie wil nie eens haarself by die vuur gaan warm maak nie want sy is bang sy verloor haar plek. Ons

Ek en Tanya gaan praat met die soldate, maar dié keer met 'n ander boodskap: "Julle is kriminele.

Daar is bloed aan julle bande."

Die stemming het drasties verander en almal speel revolusie. Vir elke soldaat is daar twee bevelvoerders. Ons ontvang twee bevele: om barrikades te bou, en - 'n rukkie later - om barrikades af te breek.

Ek walg aan Gorbatsjof se woorde dat hy "in beheer is van die situasie".

'n Beroep op soldate van Asiatiese oorsprong word gedikteer in hul moedertale, want die Vityebsk-divisie is op pad Moskou toe, en dis nie seker watter ander sal volg nie.

Al ons inligting en bevele word oor die radio gegee deur Lyubimov en Politkovski. Hulle herhaal telkens: die gebou word ten volle deur ons beheer. Ons hoor ons is geseën deur Alexei die Tweede ('n vername kerkvader in die Ortodokse Kerk) en dat Rostropovic spesiaal na Moskou gevlieg het om 'n sterk bewoorde toespraak te hou, dat 300 vrywilligers van Svenilovsk op pad is en vra dat ons tot die môre moet uithou. Die slegte nuus is: 'n militêre aanslag teen die Wit Huis word beplan.

Ná middernag kondig vakbonde in Oekraïne af hulle staak. Die mynwerkers staak ook. Die Moskouivier-Flottielje (wat aan ons kant is) het hulle vaartuie tot aan die wal gebring. Daar is twee brandbestrydingsvaartuie onder hulle. Van al die republieke is Moldavia die enigste wie se leierskap hulle by ons geskaar het. Dit is goed so, maar dis ons wat die oorwinning sal moet behaal. Militêre eenhede in Moskou desintegreer, maar loop nie na ons kant oor nie. Dis juis wat ons nodig het - dit sal 'n sneeubal-effek veroorsaak.

Ons word aanhoudend gewaarsku om gereed te wees om 'n aanval af te weer. Die

belowe ons sal haar plek vir haar hou. Daar is meer as genoeg kos in die linies. Ons het selfs blikkies bier van verslaggewers gekry, ook gesoute vis en kaas, wat drie maande laas in Moskou beskikbaar was. Daar is 'n gevoel dat 'n nasie gebore word. Naby ons verskyn soldate op 'n dak, maar mense fluit minagtend vir hulle. Ons kan militêre voertuie hoor beweeg. Lyubimov probeer hulle bluf. Hy sê ons het mense met semi-outomatiese gewere by elke venster en dat hulle sonder waarskuwing sal vuur op enige poging om die gebou binne te kom. Dis waar, maar ons het darem nie mense by elke venster nie - want toe Lyubimov beveel dat die blindings afgetrek en die ligte afgeskakel moet word, was daar ure later nog lig in sommige vensters.

Mense vertel grappe om die tyd te verwyf. 'n Taxi-bestuurder naby my sê: "Ek sal 'n koeël styf in Pugo se karkas druk." Dis 'n woordspeling uit die gedig "Borodino" deur Lermontov - "Zabyoo Zaryad Ya v Pushku tugo" (ek sal 'n koeël styf in die kanonloop druk), teenoor "Zabyoo Zaryad Ya v Tushku Pugo" (ek sal 'n koeël styf in Pugo se karkas druk) - deur die t en die p in die sin om te ruil.

'n Plakkaat wat styf aan die kant van 'n motor vasgemaak is, lui: "Aaklig: Yazov is Los." Dis 'n paar keer aangekondig dat

Yazov en Kryuchkov bedank het (maar die volgende oggend is dit ontken).

Die raadslede het uiteindelik daarin geslaag om die Vityebsk Divisie te halt. Hulle is besig om uit Moskou te onttrek en het aangekondig dat hulle neutraal is. Vroeg die oggend kom die laaste opskudding: eensklaps doof al die ligte uit. Die mense sê die kommuniste het die drade deumekaar geruk - want die radio het skielik begin werk.

Daar is 'n groot gemors oral in die land. Hulle kon nie eens 'n behoorlike staatsgreep beplan nie. Die feit dat die lugmag geensins betrokke is nie, bevestig dit. Daar is 'n gerug dat hulle nie vliegtuie of helikopters wou gebruik nie omdat hulle bang was dat hulle die Amerikaanse ambassade sou tref. 'n Ander gerug is dat die lugmag wegbly omdat dit reën.

Die verdediging van die Wit Huis is al verskeie kere deur generaal Kobjets geïnspekteer, met 'n gebalde vuis. Hy is gevolg deur 'n militêre begeleide van vier of vyf man. En dit is die hele weermag. Die binnekant van die Wit Huis word verdedig deur die Moskou OMON (Spesiale Taakmag).

Teen 5vm besef almal daar gaan nie 'n aanval gaan wees nie want die 11m tot 5vm aandklokke is verby. Glimlaggende raadslede verlaat die Wit Huis. Ivanov (Ivanov en Gdlian is spesiale staatsaanklaers wat staatskorrupsie op hoë vlak ondersoek) het by ons vuur kom staan. Ons eerste vrae aan hom is oor Gdlian, en of Gorbatsjof betrokke was by die staatsgreep. Daar is 'n gevoel dat hy self die voorbereidings getref het met militêre patrollies in Moskou se strate en kleedrepetisies in Vilnius en in Moskou op 28 Februarie. Ivanov sê Gdlian is by die militêre afdeling. Gorbatsjof is nie betrokke nie, sê hy, dit is "alles Lukyanov". Sy argument: "Kyk net na Lukyanov se gevreet."

Lyubimov vra dat ons nie ons plekke verlaat voor daar iemand is om ons te vervang nie, sodat ons nie oor 'n misrabele halfuur verslaan word nie. Ná 6vm begin al hoe meer mense aankom. Dit het opgehou reën en ek gaan na die ander kant van die barrikades. As daar tenks kom, sal ek genoeg tyd het om terug te keer.

Net ná 6,30vm gaan ek bed toe. Hakim bel om 8vm. Ek vertel hom alles wat gebeur het en sê ons het reeds gewen. Toe gaan slaap ek verder. Om 9vm bel Tanya. Sy sê sy het tot drie-uur na The Voices (The Voice of America en die BBC) geluister. Tien minute later bel Lucy. Daarna gaan ek nie weer bed toe nie, maar wag vir Tanya.

21 AUGUSTUS. (Middag.) Ek luister na die radio. *Mayak* ('n gewilde radioprogram) word weer uitgesaai. 'n Sitting van die Opper-Sowjet het begin. Tanya het hier aangekom met kos. Yanaev het sy belofte gehou en die bietjie wat hy in die hande gekry het op die rakke gegooi.

Ek en Tanya gaan praat met die soldate, maar dié keer met 'n ander boodskap: "Julle is kriminele. Daar is bloed aan julle bande." 'n Luitenant probeer verduidelik dat hy aan die Presidentswag verbonde is en net die Kremlin bewaak. Die soldate het steeds nie die moed om Wit Huis toe te gaan nie, maar wanneer hulle gevra word om hulle oor te gee, lig hulle speels hul hande. Hulle het hergroepeer en laat nou niemand toe om naby hul toerusting te kom nie - maar 'n mens kan dit steeds aan die brand steek. Ek het twee Molotov cocktails voorberei. Dis by die huis.

Ek vertel die mense daar wat die vorige nag gebeur het en vra dat hulle enigiemand wat ondervinding het van tenks na die Wit Huis stuur. Een man vertel my dat hy 'n tenk gesien het met 'n Russiese vlag op. Uiteindelik! 'n Vrou wat in die Lenin Biblioteek werk, sê hulle het opdrag gekry om teen drie-uur die gebou te verlaat. Sy

dink dis wanneer die aanval gaan begin. Ek gaan huis toe en trek ander klere aan. Omtrent sesuur gaan ek en Tanya na die Wit Huis.

Ons word in honderde ingedeel. Ek is in die agtste honderd - maar op die oomblik is daar net twaalf mense in ons honderd. Twee TV-kanale werk nou. Die stemming het drasties verander en almal speel revolusie. Vir elke soldaat is daar twee bevelvoerders. Ons ontvang twee bevele: om barrikades te bou, en - 'n rukkie later - om barrikades af te breek.

Ek drink vodka saam met die alkoholis om ons oorwinning te vier. Agtuur bring ons honderd se bevelvoerder kos en ons gaan na die busse om te rus. Alles is 'n bietjie soos 'n sirkus. Die leiers berei hulle voor vir 'n vergadering, maar die verdedigingslinies is dieselfde as gister. (Is dit maar net 'n rituele dans?) Die passelsel is verbeter, maar daar is nie passe nie, so dit is beter om in 'n bus te bly. Naby die ingang waar ek gister was, het ek twee mans gesien wat ook daar was. Hulle het gegaan om kos te haal en is nie toegelaat om terug te keer nie, want hulle het nie passe nie. Toe eet hulle maar die kos wat hulle gaan haal het.

Ons hoor dat sommige leiers van die staatsgreep gevang is en dat ander na die Kremlin gevlug het. Nietemin word ons gevra om nog 'n nag te bly.

So, die politisering het begin. Ek walg daaraan. Die situasie herinner my aan die woorde van 'n lied: "Moederland, laat hulle maar sê jy is lelik. Miskien is jy nie 'n skoonheid nie, maar ons het jou lief." Omtrent eenuur die oggend gaan ek huis toe. Ek word gewaarsku dat ek nie toegelaat sal word om terug te kom nie en iemand vertel dat selfs 'n OMON-groep wat hul steun wou kom betuig nie toegelaat is nie. Op straat is daar 'n Zhiguli (Russiese motor) met twee vlae wat by die vensters uithang: albei Russies.

Ek luister tot twee-uur na die radio. 'n Beroep word op mense gedoen om Wit Huis toe te gaan om dit te verdedig - maar dis nie meer nodig nie. Ek walg aan Gorbatsjof se woorde dat hy "in beheer is van die situasie". Môre twaalfuur is daar 'n vergadering.

22 AUGUSTUS. Tanya is hier en ons gaan vergadering toe. (Vassya slaap. Hy het later huis toe gekom as ek.) Aan die motors wat die barrikade vorm, het oornag 'n plakkaat verskyn wat lui: "Ons sal sterf, maar die tenks sal nie hier verby nie". Daar is 'n TV-uitsending van die sitting van die Russiese Sowjet.

Twaalfuur begin ons vergadering. Dit is die laaste spyker in die kis van die KPSU (Kommunisteparty van die Sowjetunie). Die nuwe Russiese vlag word bekend gestel en aanvaar. Yeltsin het beloof om die Party te verban. Daarna beweeg die skare van die Vostanya-plein na die Rooi Plein, wat reeds aan ons behoort!

Sonder om te stop beweeg die skare deur die Staraya-plein (waar die hoofkwartier van die Kommunisteparty is) en die Party se swart limousines beweeg skrikkerig weg. Al die kennisgewingsborde aan die gebou, wat nou genasionaliseer is, is gebreek. Ek sê vir die mense wat die gebou omring hulle moet seker maak die kommuniste kom nie terug om die argiewe te vernietig nie. Die skare marsjeer tot by die Dzerzhinsky-plein (waar die KGB se hoofkwartier is).

Ek en Tanya gaan met die moltrein huis toe en berei 'n fees voor om ons oorwinning te vier. Gorbatsjof se perskonferensie is op TV. Op die tweede kanaal is daar 'n perskonferensie deur Rudskoy. Dis duidelik dat Gorbatsjof die mag op hom probeer verenig. In die nuusprogram wys hulle die toneel waar ons die eerste dag die tenks keer - en daar is 'n deel waar hulle Tanya wys. Ons begin oproepe ontvang van vriende om haar geluk te wens.

Uit Russies in Afrikaans vertaal deur
Anné Marié du Preez

Looking sideways rather than downwards

AT OUR HAIRY COUSINS

TAMSIN CONSTABLE tells a moving story of her visit to the Chimfunshi Wildlife Orphanage in northern Zambia, a unique rescue centre for chimpanzees

Grumps, Pan, Goblin, Dora and Mike foraging happily in their seven-acre "cage"

LYING back in the long grass in the open bush I open my eyes and find myself looking into the liquid brown eyes of Pippa, a two year old chimpanzee. She gazes at me adoringly, resting on my chest, enjoying, it seems, a cuddle with me, because she loves me. Not so. As she flatters me with her long eyelashes, I feel a tiny hand edging into my pocket. "Pippa, don't you even think about it." I growl warningly, but it is too late. As soon as she realises that I know what is going on, she thrusts her hand deep into my pocket, grabs my notebook and springs off up the nearest tree. No amount of threatening, cajoling or bribing will bring her down.

A few hours later, and a great deal less naive, I feel her hand edging down my pocket again. Taking no chances, I shoo her off, and check to see that nothing has been robbed. In my pocket I find a small stone, a few chewed leaves and a twig: Pippa's gifts?

A year ago Pippa was brought to Chimfunshi Wildlife Orphanage, offered for sale for about \$850 by smugglers. On the pretence that they were going to town to collect the money, Dave and Sheila Siddle, who run Chimfunshi, were able to contact a game ranger. The smugglers were arrested, and began a five month prison sentence. Despite her own ordeal, Pippa leapt out of her tiny box into the arms of the nearest person, and began the recovery from extreme dehydration, malnourishment and stress. She is the most recent refugee to arrive at Chimfunshi, joining 30 other chimpanzees already there.

With Pippa and myself in the bush are five other infants: Grumps, Pan, Goblin, Dora and Mike. When Goblin arrived he was nearly paralysed in his back legs, a legacy of months spent in a tiny wooden box. Grumps and Mike were found in a box going round and round on a carousel at Nairobi airport. A third chimpanzee in the box with them was dead. Grumps's condition was described by Sheila as "shocking", with extreme hair loss. Pan was clinging to Dora when they were confiscated in Uganda after having been smuggled from there to the United Arab Emirates and back again. He would not let go of her for weeks, and even now in the bush keeps a close eye on where she is.

The Siddles live on a farm in the North of Zambia, and have for years taken in sick and abandoned animals. At Chimfunshi, baboons, vervet monkeys, duikers and birds are presently being cared for. During my time there, a week-old duiker, a baby baboon injured in a trap, two vervets and a red-tailed guenon from the local SPCA arrived at the farm. The animals are cared for and, if possible, released into the bush again. A group of baboons was released a few years ago, when enough individuals had arrived and formed a group. Sheila has bottle-fed animals ranging in size from a bat to chimpanzees.

The first chimpanzee to arrive, in 1983, was Pal: he had been smuggled into Zambia and had a festering gash along the side of his mouth, and his back teeth had been smashed. The first wound was probably the result of a poacher's hook; the second a

crude way of preventing biting. Pal was two at the time, and is now about ten. The scar on the side of his face means that he cannot close his mouth properly, and he hoots from the side of his mouth. The effect is comical, the cause less so.

Pal was soon joined by a number of other chimpanzees. Some had been bought as pets when they were appealing and small, but had grown unmanageable. The owners were probably unaware that chimpanzees may live for 50 years, and are stronger than humans by the age of four. One these "pets" had been taught to drink and smoke. Some were confiscated from smugglers. Zambia, like South Africa, is a member of the Convention on International Trade in Endangered Species (Cites) which demands strict control on the import and export of specified species. Unfortunately, many developing countries cannot afford to enforce these regulations, and until the Siddles' sanctuary existed, there was nowhere to send confiscated chimpanzees. Officials often turned a blind eye, but it appears that the Siddles have succeeded in stemming the trade through Zambia.

From then on, the chimpanzees arrived at a rate of 4 to 6 a year. Sheila's experience as a nurse and Dave's training as a construction engineer combined uniquely and indispensably to care for and house the chimpanzees. By 1989, there were 18 chimpanzees, and the situation was becoming difficult.

The "Great Wall of Zambia" went up as the Berlin Wall came down. From their farm profits and on nearby farm land, Dave set about building a seven-acre "cage" (for that, in essence, is what it is) on the bank of the Kafue river. Gradually the chimpanzees were introduced to the area which had been carefully selected to include ant hills and trees which periodically bear fruit the chimpanzees can eat.

When I arrived at Chimfunshi, these chimpanzees had formed a stable, cohesive group, similar to a wild community. During feeding time three times a day, they can be counted, checked for ill health of injuries, and if necessary, isolated and treated. Charley, weighing 150 pounds, is the dominant male, and keeps a close watch on whichever females are in oestrus at any given time.

Females reach fertility at the age of about 10, and have a menstrual cycle of about 30 days. One female fell pregnant and after a gestation of nine months, gave birth in January. The Siddles watched anxiously: captive females who have not been raised by their mothers, frequently do not know how to raise infants themselves. Luckily this female has turned out to be a superb mother, and the other females are learning mothering skills from watching her.

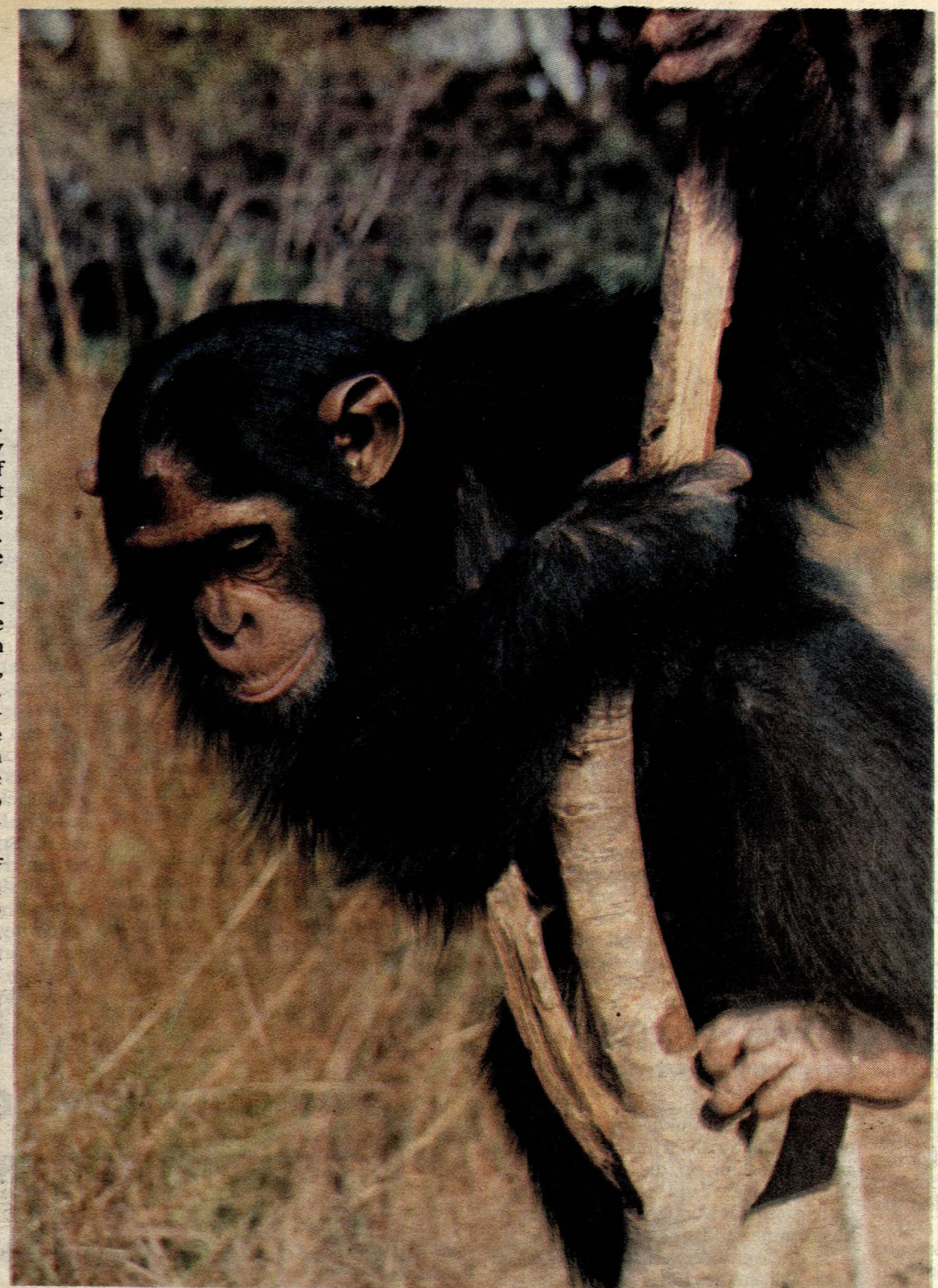
The Siddles had achieved what all the experts said they would never be able to achieve. The chimpanzees are living a life not dissimilar from that of their wild counterparts, and totally different from the lives of the average captive chimpanzee which spends years in a laboratory or a cage, or is dressed up in tutus or T-shirts and made to perform, apparently for our "education".

After the wall was built, and the chimpanzees established there, more arrived. The oldest was Milla, a nineteen year old female who has her own unique way of getting what she wants. One day when I was feeding her early in the morning, she gently took hold of my shoulder, turned me around and pushed me away.

When I turned back, she gazed into the distance, and flicked her arm and hand in the same direction. I was flummoxed, not knowing what she was telling me. She pushed me away again. The penny dropped; the sun was about to rise, casting its first rays over the trees and onto the exact spot where she was sitting. I was in the way.

Two other young males came from an Israeli zoo. They would groom people and each other for ages, picking gently at scabs or searching through hair with loud lip-smacking noises. Grooming has become the single most important form of social behaviour and is often used politically to appease and placate.

Several other chimpanzees arrived, and so Dave, once more, got out his drawing board and designed a new 14 acre enclosure. At the time when I left, this was nearly complete, and the newest arrivals were to be introduced into the area. All that is, except

Pippa almost landed on a Spanish beach as a photographer's prop

of drug-use which effectively keeps "beach chimps" under control. At the age of four or five, a beach chimp loses its appeal, its working life expires, and it is retired to a rubbish dump, dead. New, younger chimpanzees are not so difficult to obtain if you have the money and some "alternative" market contacts.

She might have been one of the honoured creatures used for the benefit of the human race. They do after all catch malaria, hepatitis, flu, mumps, measles... And they are seen as the only viable non-human model for Aids research, even though no chimpanzee has yet been known to develop Aids. Biochemical research is unquestionably important. But there are probably less than 17 000 chimpanzees left in the wild.

The ethics will always be debated, but the fact that chimpanzees share 99.98 per cent of their genetic make-up with humans (more than they share with any other primate) is the reason for their attraction as laboratory animals. The more elusive psychological and social similarities are only just beginning to be understood, and are rarely considered or acted upon in laboratory conditions.

Chimpanzees have been taught sign language (maybe we should, if we are so superior, try to learn chimpanzee communication instead, but that's another story). They are able to use tools, a fact which threw the human primate into an identity crisis when it was discovered several years ago. They have an elaborate communication system, a complex social structure, and an ability to solve problems that we may not know exist. They are, in sum, so similar to us that one philosopher has likened chimpanzee killing to murder. Yet why should their similarity to us justify their conservation? Why do we have to use these facts as credit points for the conservation of the chimpanzee species? Probably because the public at large will think with greater sympathy on a creature nearly, "but not quite" (thank God) like ourselves.

Back to Pippa and company. These infants out on their daily bush walk lived through the trauma of poaching and smuggling. They escaped a life of extreme social and emotional deprivation in sterile laboratories, and they escaped a life of prostitution for the human entertainment industry. Its a rare second chance. Dora is now snoring at my side, one hand resting on my knee. Goblin has brought another fascinating object for me to look at: this time I am grateful it is a piece of bark, because when I refused to handle the lump of cow dung he offered me, I think he felt snubbed. Mike is out of focus, because of the speed at which he is leaping wildly from trunk to branch to ground and back again. Grumps is watching placidly, perhaps enviously; he hasn't quite got the hang of tree climbing. Pan holds out his hand for me to remove a splinter. Pippa has more or less finished with my notebook; pages lie shredded and soggy on the ground. I couldn't wish for a better, more privileged fate for it.

for Pippa and her peers, who are still too young to go in with an older group.

Watching my charges learning social skills with each other, exploring, manipulating, investigating, playing, foraging, a few ifs and buts cross my mind. Where would they have been if...

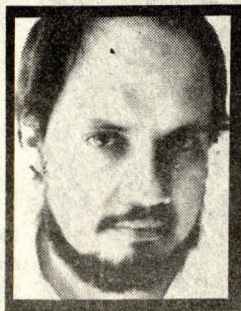
One thing is certain: each of these infants found themselves brutally torn from their wild communities. Their mothers were probably killed in the process and also perhaps a few other members of the community trying to protect them.

They would then have been smuggled out of their country of origin, somewhere in one of the 10 equatorial African countries where chimpanzees still tenuously exist. For every infant that reaches its destination alive, another 10 are estimated to have died en route. The poacher who captures the infant cannot afford to think about conservation if there is a hungry family to feed, and yet it is the rich co-ordinators of the illegal trade who make thousands of dollars out of each animal.

Pippa would have ended up on a Spanish beach being used as a photographer's prop, bringing in hundreds of dollars a day from unsuspecting and sentimental tourists. The tourists would not have noticed the burns, the physical abuse or the evidence

SPORTRUBRIEK

T I N U S H O R N

Rassiste? Wie, ons?

DIE polemie om die Namibiese atletiekspan, wat "te wit" vir daardie land se regering is, laat 'n mens nogal wonder wie die rassiste van die verhaal is:

Die wit beampies, wat dalk regtig bevooroordeel is wanneer hulle spanne kies, of die regeringsmense wat daarop aandring dat daar 'n sekere aantal swart atlete gekies word.

Soos wat 'n mens seker maar moet verwag in 'n land waar alles oornag ingrypend verander het, wantrou almal mekaar se motiewe. En nie sonder rede nie.

Verlede jaar is daar ook sterk beswaar gemaak teen die Namibiese rugby-toerspan na Europa, wat nog witter was as die atletiekspan waaroor die bohaai nou ontstaan het.

Van agterna beskou weet ons daardie span het beslis een of twee wit spelers ingesluit ten koste van beter swart spelers.

Veral een van hulle, die veteraan-vleuel Doug Jeffery, moes nooit plek gekry het nie. Hy was aan die einde van sy loopbaan en was maar net daar om 'n plek in die span vol te maak.

Dit sou nog aanvaarbaar gewees het as daar nie ander sterk kandidate beskikbaar was nie, maar die jong Eden Meyer het vooraf genoeg gedben om 'n kans te verdien.

Toegegee, hy was onervare. Maar dit is tog so dat toere die beste manier is om sulke spelers vir die toekoms te brei.

Vanjaar is Meyer wel nader geroep ná die onverwagse uitrede van Ben Swartz en hy was sommer dadelik 'n groot sukses.

'n Mens kan maar net hoop dat die keurders 'n les uit dié fout geleer het en dat so iets nie weer sal gebeur nie.

Maar om te sê: "Ag, shame, kies 'n paar swart atlete. Hulle is in die verlede tog só onregverdig behandel," is net so onaanvaarbaar.

Dié soort benadering sal niks vir Namibia se swart sportmanne beteken nie. Al wat dit bevorder, is middelmatigheid.

En waar staan Suid-Afrika se swart sportmanne?

Verlede week se artikel oor die Amerikaners Tommie Smith en John Carlos, wat die swartmag-saluut op die podium by die Olimpiese Spele van 1968 gegee het, het 'n mens nogal laat wonder waar ons eie swart sportmanne vandag staan.

Baie het verander sedert Errol Tobias en Avril Williams in 1984 skerp in hul eie gemeenskappe veroordeel is nadat hulle vir die Springbokke teen Engeland rugby gespeel het.

Maar selfs nou, op die drumpel van die holrug-geryde "Nuwe Suid-Afrika" moet dié vraagstuk steeds by swart atlete spook: Hoe verteenwoordig ek 'n land waarin ek geen politieke regte geniet nie?

Het Hassan Howa se gewraakte spreuk uit die vorige dekade, "No normal sport in an abnormal society", werklik sedert FW se Februarie-toesprake al sy trefkrag verloor?

Smith en Carlos was in 1968 albei bereid om die Spele te boikot en só die kans op 'n goue medalje te verbeur.

Dit sou onsinnig wees as atlete soos Willie Mtolo of Tshakile Nzimande, wat establishment-sport gekies het toe hulle anders kon, so 'n politieke "statement" sou maak as Suid-Afrika wel volgende jaar Barcelona toe gaan.

Maar wat van sportmanne wat vroeër lid van die South African Council on Sport (Sacos) was, en hulle volgende jaar in 'n Springbokspan bevind?

Tobias en Williams het gevoel dis moeilik genoeg om iets te bereik as jy nie wit is nie. Waarom dan nee sê vir 'n kans aangryp waarvoor jy veel harder moes werk as ander spelers?

'n Mens kan maar net wonder hoeveel talentvolle jong sportmanne roem die rug toegekeer het omdat vergetelheid vir hulle verkieslik was bo 'n situasie waarin hulle die skyn van 'n normale samelewing sou bevorder het.

Dit beteken nie Tobias-hulle was noodwendig verkeerd nie; die atleet Jesse Owens en die bokser Joe Louis het albei met hul prestasies gehelp om rasse-vooroordeel in Amerika teen te werk. Nie een van hulle het hulle ooit met die politiek bemoei nie.

Tobias het dalk ook meer vermag met sy

opwindende loskakelspel as wat hy sou deur die Springbokbaadjie te weier.

Die probleme wat rugby en atletiek ondervind om eenheid tussen establishment en nie-establishment-liggame te bewerkstellig, dui steeds op 'n mate van weerstand aan albei kante.

Dis nie altyd maklik om die verlede te vergeet nie en dis veral moeilik as jy net slegte herinneringe het.

Tog is daar ook tekens van welwillendheid; krieket het dit bewys. Hoop op 'n beter toekoms kán bitterheid besweer.

Bult daai spiere!

Môremiddag se rugbywedstryd tussen Skotland en die Britse Barbarians op Murrayfield is belangriker vir Suid-Afrikaanse rugby as wat 'n mens sou dink as jy sien hoe dit deur die plaaslike dagblaaie afgeskeep word.

Drie Suid-Afrikaners draf vir die Barbarians uit: Springbokke André Joubert (heelagter) en Wahl Bartmann (flank) en die Natalse loskopstut Guy Keble. Quentin Daniels is een van die reserwes.

Of ons daarvan hou of nie: Die wêreld het van ons vergeet.

In 1987, na afloop van die eerste wêreldbekerreeks, was beampies van die betrokke lande dit eens dat die afwesigheid van die Springbokke geen verskil gemaak het aan die spelpeil by die toernooi nie.

En dit slegs 'n jaar nadat die Bokke Nieu-Seeland met 3-1 in 'n reeks verniel het!

Nou het nog vier jaar verloop. Dis weer tyd dat ons 'n slag spiere bult. Wahl-hulle kan môre wys hoeveel armer wêreldrugby sonder ons is.

'The only way I can help Croatia is with my tennis'

LIKE most of his fellow Croatians, Goran Ivanisevic is concerned about the near state of civil war in Yugoslavia.

But the 19-year-old tennis star prefers hitting aces with his racket than firing bullets from a gun in support of his homeland's desire for independence from the Serbian-dominated government in Belgrade.

"The only way I can help Croatia is with my tennis," he said in New York on Wednesday after defeating fellow-Croatian Goran Prpic in the second round of the United States Open.

"It is tough for me to go into the war now, to take a gun and go. I think my weapon is my tennis racket, and the only way I can help is to play good."

Ivanisevic currently is ranked 12th in the world, but he has found it increasingly difficult to keep his mind focussed on tennis when daily television and newspaper reports remind him of the explosive and violent situation at home.

"It is tough. It is tough for me and all the Croatian players," he said.

"I am outside the country and I don't know exactly what is happening. Sometimes, the last two or three nights, I didn't sleep because I was thinking about it all the time."

Specifically, Ivanisevic worries about his 25-year-old sister, Srdana, who has remained in Split despite the danger.

"She told me in a phone call Tuesday that the Federal Army bombed one city near Split, 20 kilometres from my home, and now they are supposed to bomb my home today or tomorrow," he said, adding: "It is pretty bad. She is supposed to leave Friday on a boat to Italy, but I don't know if she will be allowed to leave. The army is all over and you can't leave."

Ivanisevic is protesting the situation at home by refusing to play for the Yugoslav Davis Cup Team in next month's semi-final in France.

"I am not playing. I am finished with the Yugoslavian Davis Cup Team," he said. "I'm never going to play for Yugoslavia again - only for Croatia."

"I am a little sad, because I won six matches against Sweden and Czechoslovakia and we had Prpic. We put the team in the semi-finals. But it is no longer important to play Davis Cup."

Other Yugoslav players on the world circuit include Slobodan Zinjovic and Monica Seles, both of whom are of Serbian origins.

The seventeen-year-old Seles has lived most of her life in Florida, but still has family in Yugoslavia.

"I always talk to my grandparents and ask them if they are all great," she said here Wednesday after slipping past Emanuela Zardo in three sets.

Unlike Ivanisevic, however, Seles does not like to talk about politics.

"I don't want to get into that stuff," she said. "I don't really want to get into politics."

Seles did not represent Yugoslavia at the Federation Cup in July because of shin splints, and the international tennis federation subsequently barred her from playing in next year's Olympics in Barcelona.

Zinjovic, 28, currently resides in Monaco and reportedly will play for Yugoslavia next month in Pau, France.

"I am not angry," Ivanisevic said. "Somebody has to play. I am not angry and I am good friends with him."

Prpic, who hails from the Croatian capital of Zagreb, agreed with Ivanisevic's reasons for not playing on the Yugoslav Davis Cup team.

"It is getting worse every day in Yugoslavia," he said, adding: "So I don't find any reasons to play for a country, because it doesn't exist."

"No problem so far, but it is getting worse and worse," he said. - LARRY BOUDON/AFP

DIE WEEK SE TV-SPORT

Twee belangrike Curriebeker-rugbywedstryde, asook die wedstryd tussen die Britse Barbarians en Skotland, is Saterdagmiddag se sporthoogtepunte op TV.

TV1 wys die wedstryd tussen Noord-Transvaal en Oostelike Provinsie regstreeks. M-NET wys die Barbarian-wedstryd, regstreeks, en later hoogtepunte van die Curriebekerwedstryd tussen Transvaal en die Vrystaat in Bloemfontein.

Die betaalkanaal wys onderskeidelik Saterdag- en Sondagmiddag die enkelspel-eindstryde vir vroue en mans by die Amerikaanse Ope op Flushing Meadow.

Die week se volledige sportprogramme is:

SAUK:

Vrydag, 6 September: 18:30 - Gillette World Sports Special.

Saterdag, 7 September: 12:00 - Junior Sport; Perdewedrenne; Tennis: ATP-reeks; Rugby: Noord-Transvaal teen Oostelike Provinsie op Loftus Versfeld. Gholf: Amerikaanse PGA-reeks.

Sondag, 8 September: TV1, 12:30 - Junior Sport (heruitsending).

Maandag, 9 September: 21:00: TV1: Rugby: Spervuur met Zandberg Jansen: Die naweek se rugby in oënskou.

M-NET

Saterdag, 7 September: 15:00 Sal insluit: Rugby: Skotland teen die Britse Barbarians op Murrayfield en Transvaal teen die Vrystaat. Sokker: Engelse eerste liga. 22:10 Tennis: Amerikaanse Ope: Vroue-eindstryd.

Sondag, 8 September: 21:00: Tennis: Amerikaanse Ope: Mans-eindstryd.

Dinsdag, 10 September: 21:00: Engelse sokker: Die naweek se hoogtepunte.

Woensdag, 11 September: 21:00: Sokker: Engeland teen Duitsland.

Powell skuif die perk aan

Mike Powell se ontsagwekkende sprong van 8,95 meter by die Wêreld-atletiekbyeenkoms in Tokio verdien 'n plek onder die allergrootste prestasies in die sportgeskiedenis van die wêreld. Soos Mark Spitz se sewe goue medaljes by die 1972-Spele in München en Nadia Comaneci se reeks voltalle in die gimnastiek vier jaar later, het Powell se kragtoer bewys dat die perke van die mens se vermoëns nog lank nie bereik is nie,

skryf **TINUS HORN**

HOE verklaar 'n mens Mike Powell se wensprong by die wêreld-atletiekbyeenkoms verlede Vrydag?

Onthou: Powell kon nog nooit voorheen sy landgenoot Carl Lewis klop nie en Bob Beamon se wêreldrekord wat hy met vyf cm oortref het, het 23 jaar lank gestaan.

(Beamon se rekord het die vorige een met 'n asemrowende 55 cm oortref, wat verklaar waarom syne so lank in die rekordboeke gestaan het. Daar is destyds gesê dat dié rekord 'n frats was, wat nooit oortref sou word nie.)

Lewis het 'n keer of twee baie naby aan Beamon se rekord gedraai. Wanneer die rekord die dag sou spat, het kenners gemeen, sou dit Lewis wees wat dit doen.

Powell was maar altyd sy land se tweede beste; die man teen wie Lewis se prestasies gemeet kon word.

Die dwelmskandale om Ben Johnson en Butch Reynolds laat 'n mens natuurlik oor Powell se prestasie wonder, maar hy is getoets. Hy's so skoon soos kan kom.

Waar lê die antwoord dan? Was dit nog 'n frats wat hy nooit sal kan herhaal nie? Moontlik. Maar 'n meer waarskynlike verklaring is dat dit nog altyd binne Powell

se vermoë was om so ver te spring, en dat hy verlede Saterdag nie een nie, maar twee geestelike hindernisse oorgesteek het.

Hy het ná sy skitter-prestasie gesê dat hy nooit voorheen geglo het hy kon Lewis klop nie, wat nog te sê Beamon se prestasie oortref.

Nadat Lewis egter met 'n ontoelaatbare sterk wind van agter 'n afstand van 8,91m behaal het, het Powell gevoel die 8,9m-merk is binne sy bereik. Dit het die onmoontlike moontlik gemaak.

Gelukkig vir hom het die wind gaan lê net voor hy vir sy vierde sprong moes aantree, anders was sy lot dieselfde as Lewis s'n.

Net die tyd sal leer of hy dié vertoning kan herhaal. Waarop ons egter kan reken, is dat 8,9 sy magiese waarde verloor het. Dit sal niemand verbaas as drie, vier atlete binne die volgende jaar of twee Beamon se "wondersprong" oortref nie.

Dit is wat met die 4 minuut-merk in die myl gebeur het. Nadat Roger Banister die eerste "supermyl" aangeteken het, het dit byna 'n alledaagse verskynsel op die atletiekbane van die wêreld geword.

Hier kom Afrika!

Geen Afrikaland kon by die pas afgelope Wêreld-atletiekbyeenkoms in Tokio prestasies lewer wat 'n bedreiging inhou vir die Grotes - Amerika, die Sowjet-Unie en Duitsland - nie.

Maar die tekens is daar dat Afrika dalk oor twintig, dertig jaar wêreld-atletiek heeltemal kan oorheers - soos wat Kenia inderdaad die langafstande in Tokio oorheers het.

Dié byeenkoms was verreweg die beste in Afrika se geskiedenis. Die vasteland spog met 17 medaljes: sewe goues, ses silwer en vier brons.

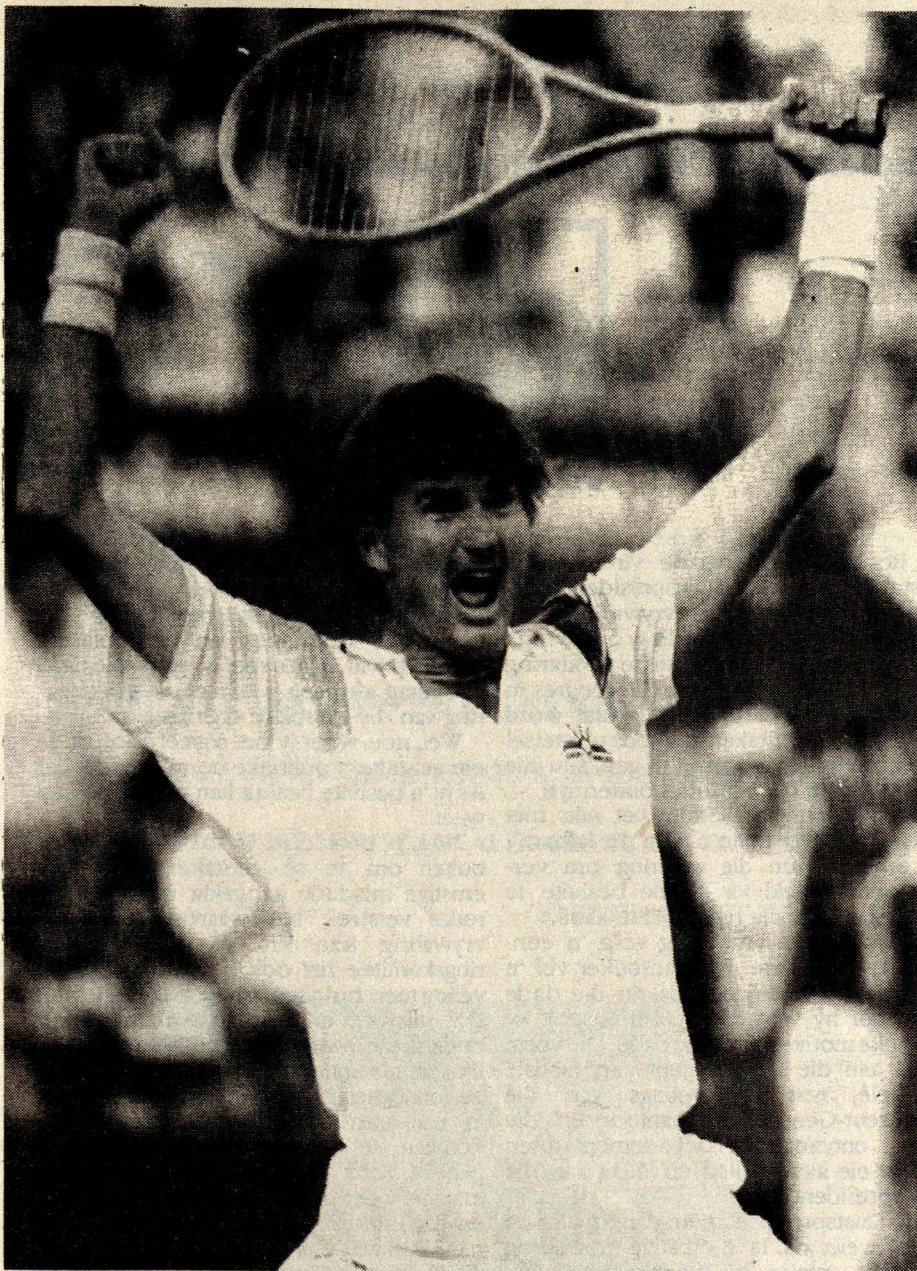
(Terloops, as Suid-Afrika daar was, sou dit waarskynlik nog beter gelyk het. Elana Meyer en Zola Budd-Pieterse sou straks die eerste twee plekke in die 3 000m vir vroue kon inneem; Tom Petranoff sou 'n silwer in die spesgooi kon wen, en Tshakile Nzimande 'n brons in die 200m).

Afrika se beste nommer was die 10 000 vir mans, waar sewe van die voorste agt atlete Afrikane was. Al die medaljes in die 5 000m en die 3 000m hindernis is ook deur Afrika ingepalm.

Veral Kenia het 'n ongelooflike byeenkoms beleef, met vier goue medaljes, drie silwer en een brons.

Suider-Afrika se grootste sukses was die silwer wat Frankie Fredericks in die 200m ingepalm het. Hy was ook vyfde in 'n ongelooflike 100m-wedloop, in 'n nuwe Afrika-rekordtyd van 9,95 sek.

Fredericks, die enigste Afrikaan wat nog daarin kon slaag om Carl Lewis in die kort naelloop te klop, kan moontlik volgende jaar in Barcelona twee medaljes inoos. - (AFP).

Caption: Jimmy Connors...die wêreld se suksesvolste tennisspeler

Jimbo het 'staying power' - en styl

ANDERS as Mike Powell se prestasie in die verspring, sal Jimmy Connors se ongelooflike oorwinning oor Aaron Krickstein in die vierde ronde van die Amerikaanse Ope tennistoernooi nie aan hom 'n plek in die rekordboeke besorg nie.

Dis ook nie nodig nie. Connors se plek is lankal bespreek.

Wanneer daar van die beste tennisspelers van alle tye gepraat word, kry die 39-jarige Connors nie altyd die krediet wat hom toekom nie.

Selfs 'n paar van sy tydgenote word hoër aangeslaan as hy: John McEnroe, met sy ongelooflike verskeidenheid houe en Bjorn Borg, met sy vyf Wimbledon-titels op 'n streep.

('n Mens dink nie eintlik aan Stefan Edberg en Boris Becker as Connors se tydgenote nie. Hulle is veels te jonk daarvoor.)

Maar Borg en McEnroe se ondersteuners durf nooit dié feit vergeet nie: Connors het meer toernooie gewen as enige ander speler in die sportsoort se geskiedenis. En meer wedstryde in amptelike toernooie.

Dat hy dit oor 'n tydperk van meer as twintig jaar vermag het, doen nie afbreuk aan sy prestasies nie; intendeel, dit wys dat hy oor 'n uitsonderlike eienskap in 'n wêreld vol eendagsvliegies beskik. Hulle noem dit "staying power".

Wat Connors ook in oorfloed het, is styl. Dit het sy oorwinning oor Krickstein onderstreep.

In die beslissende vyfde stel was hy met 2-0 agter toe hy met 'n laaste desperate eindpoging vorendag kom om die inisiatief uit sy jong teenstander se hande te gryp.

Wanneer 'n speler uit só 'n benarde posisie terugveg en 'n wedstryd wen, noem 'n mens dit gewoonlik veggees. Wanneer die wenner toevallig 39 jaar oud is, en eintlik swakker en swakker behoort te speel in 'n wedstryd wat vyf stelle duur, noem jy dit styl.

AS DIE PAP DIK IS, BRAND DIT AAN

SLEGS die tyd leer of 'n gebeurtenis wel 'n keerpunt in 'n volk se geskiedenis is of nie. Derhalwe moet ons die gebeure van die afgelope jaar en spesifiek die verklaring oor 'n Derde Boere-oorlog kans gee om te verloop. Soos Joe Slovo en sy kamerade sê: "Die jare sedert die Bolsjewistiese revolusie van 1917 is nie lank genoeg vir ons om al die werklike voordele van die kommunisme te ervaar nie."

Sover loop die Boere nog 1-1 gelyk in die stryd vir 'n Boerestaat en voordat ons begin spot, moet ons in gedagte hou hulle kan dalk die derde ronde ook wen.

Ek het verlede naweek die Transvaalse rugbyspan in Potchefstroom gaan ondersteun. Weereens is ek aangenaam verras deur die vriendelikheid en gasvryheid van die mense in Wes-Transvaal. Ek het besluit: dit sal vir my nie moeilik wees om Ventersdorp as hoofstad van die Nuwe Suid-Afrika te aanvaar nie. Dis my opinie dat enige dorp in Wes-Transvaal beter is as enige ander in die hele land.

Ek kuier die laaste paar jaar lank gereeld by my vriend Egbert van Bart in die Marico. Hy het my daarop gewys dat dié geweste 'n dorre gebied is waar dit swaar gaan om 'n bestaan te voer en waar niks vanselfsprekend aanvaar kan word nie. Ek het ook by hom geleer dat die ANC - onder die aanvoerwerk van Sol T Plaatje en 'n vrind of twee - sy oorsprong in daardie gebied, tussen die Tswanas het. Dis moeilik om te bepaal of die Tswanas meer liberaalgesind was en of hulle net meer onderdruk was as ander swart volke.

Die rede waarom ek so 'n hoë premie op my vriendskap met Egbert plaas - hy reël dat ek growwe mieliemeel van die meul op Zeerust kry vir die regte egte growwe pap wat mens in die stad nie kry nie. As die beskikbaarheid van goeie mieliepap nie voldoende rede vir 'n verskuiwing van hoofstad is nie, dan weet ek nie. Nie net smaak dié pap beter as enige ander nie, maar dis ook baie gesond, veral as dit kom by verstopte dikderms. Ons almal weet dat spastiese dikderms (dis nou die Kugleufemismetjie vir hardlywigheid) hardkop-pigheid tot gevolg het.

Stel jou voor die parlement sit op Ventersdorp. Twaalfuur raak dit te warm om met die voormiddag se verrigtinge voort te gaan. Ja, selfs 'n safari-pak bied geen antwoord op die hitte nie. Die

Speaker kondig aan die sitting word om halfdrie hervat word en wens die lede 'n smaaklike middagete toe. Die LV's drentel geselsend die strate af. By die huis wag hul gades met stomende borde kos (moontlik 'n bietjie oorskiet-kameelperd) en bierglase wat sweet. Middagete verby, gaan lê die mense skuins. Hulle weet argumente en besluite in die hitte van die dag is onbesonne en sal eers later behartig moet word.

Die Vaalrivier is naby genoeg as iemand 'n bietjie wil gaan lyn nat maak, die Bosveld is naby genoeg as gejag wil word en as die nood druk, is die Lughawe Jan Smuts nie só ver dat 'n buitelandse besoekie nie afgelê kan word nie.

Ek besef skoon lug en rustige werkomstandighede is waarskynlik nie ewe aantreklik vir alle parlementariërs nie. Derhalwe het ek 'n tweede, meer uitvoerbare voorstel. Wat in die Nuwe Suid-Afrika gaan gebeur, sal wees ondanks alles wat ons gewone pagters (stemreg ofte not) doen en dink. Dié voorstel is dus daarop gemik om te keer dat ons senuwees en naels nie flenters is teen die tyd dat ons lot uiteindelik tot voleinding kom nie.

TV1 word soos CNN vanaf 4nm. Geen advertensies nie, geen ligte vermaak nie, net harde nuus en feite word uitgedruip. 'n Onderhoud met Stoffel van der Merwe moet gevolg word deur 'n debat tussen TerreBlanche en Hani, gevolg deur FW en Mandela, dié deur 'n onderhoud met Buthelezi, gevolg deur 'n debat tussen Treurnicht en Boesak, ens. Elke aand al die politieke spelers, maar in verskillende spanne, op verskillende tye, oor verskillende onderwerpe. In sinnelose programme op TV2, 3 en 4 sal mooi meisies met kort rokkies, lang bene en breë glimlagte wonderlike pryse uitdeel, in situasie-komedies pragtige gesinne met groot pret hul probleempies en avontuurtjies beleef; en gesonde mans en vroue sal lustig aan hul onderskeie sportsoorte deelneem, ens. Kortom, ons moet só 'n oordosis van die politici kry dat enigiets beter is as om na hulle te sit en kyk en bekommerd te raak.

In Ventersdorp is dit natuurlik so rustig in die aande - wel, die meeste aande - dat mens vir 'n wandeling kan gaan en die TV nie eens hoef aan te skakel nie.

Jurie de Wet

Ek het nie veel ooghare vir die drie eetstakers nie. As die Staatspresident hulle om politieke redes nie vrywaring teen vervolging wil gee nie, is dit sy goeie reg - maar die minister van Justisie se verklaring tydens die opening van die NP-kongres in Bloemfontein kan nie daar gelaat word nie. Hy sê die eetstakers pers ons regstelsel af en om hulle vrywaring te gee, sou die beginsels van die regstelsel ondermyn.

Die vrywaring-prosedure het niks met ons regstelsel te doen nie en dis lafhartig en oneerlik van die regering om verantwoordelikheid vir sy eie besluite te vermy en agter die regstelsel te skuil.

Aansoeke om vrywaring volg 'n eenvoudige prosedure. Die aansoeker vul 'n vorm in en verduidelik daarin die dade waarvoor hy vrywaring wil hê asook sy politieke motivering vir die dade. Die vorm word aan die Departement van Justisie voorgelê, wat aanbevelings van die Prokureur-Generaal se kantoor en die polisie ontvang. Die Departement doen dan sy eie aanbeveling en lê dit aan die Staatspresident voor.

Die Staatspresident staan dan vrywaring toe of weier dit. Is 'n ernstige oortreding betrokke, weier hy normaalweg. Die aansoek word dan verwys na die Vrywarringskomitee, wat dit oorweeg, 'n aanbeveling doen en dit terugstuur na die Staatspresident, wat dan sy weiering heroorweeg.

Die Staatspresident het te alle tye die laaste seggenskap en kan vrywaring toestaan op enige gronde wat hy gepas vind. Ná die Pretoria-Minut het die regering egter sekere riglyne gepubliseer wat breedweg die faktore uiteensit wat die Staatspresident oorweeg. Die Vrywarringskomitee volg dieselfde riglyne.

Die regering sê: die eetstakers se oortredings word nie deur die riglyne omvat nie, die Vrywarringskomitee bevestig dié siening en die Staatspresident se hande is dus gebind.

Die bevinding dat die eetstakers se geval nie deur die riglyne omvat word nie, is egter suiwer subjektief. Dié besluit word geneem volgens 'n prosedure wat geensins ooreenstem met die manier waarop 'n hof besluite neem nie - en het met regsbeginnels niks te make nie. Sover ek weet, het die Staatspresident nog altyd vrywaring geweier wanneer ernstige misdade betrokke is. Hy staan vrywaring net toe by duidelik politieke oortredings, soos verraad en sedisie, minder ernstige oortredings soos openbare geweld, oortreding en minder ernstige aanrandings wat politiek gemotiveer is. Die ernstige misdade word almal na die Vrywarringskomitee verwys. Mens kan dus aanneem dat die komitee die moeilike besluite neem. Kom ons kyk hoe werk die komitee en wat dit met die regstelsel te doen het.

Dat die komitee uit regters bestaan, moet mens nie mislei nie. Die lede hoef nie regters te wees nie en dien nie in hul hoedanigheid as regters nie. Die regters is myns insiens aangestel om die komitee se bedrywighede te wettig.

Hoewel die komitee se riglyne gegrond is op volkeregbeginnels insake uitlewering, is hulle vaag. Die riglyne neem die volgende in ag: die oortreder se motief; die omstandighede waarin die oortreding

gepleeg is; die aard van die politieke oogmerk; die regs- en feitlik aard van die oortreding; die doel daarvan; die verband tussen die oortreding en die politieke oogmerk wat nagestreef is; en of die daad in opdrag gepleeg is of met die goedkeuring van die betrokke organisasie.

Wel, nou weet jy net soveel soos ek. Is die eetstakers politieke oortreders of nie? As jy 'n besliste besluit kan neem, laat my weet.

Nog 'n probleem is dat die regering, buiten om te sê eetstakers van baie ernstige misdade aangekla is, nog geen redes verstrek het waarom hulle nie vrywaring kan kry nie. Die Vrywarringskomitee het ook nog nie sy aanbeveling teen hul vrywaring verduidelik nie. Dié stilsweye en gebrek aan motivering onderskei die vrywarringsprosedure duidelik van 'n regstelsel. Die komitee sit agter geslote deure. Wie 'n sitting bywoon, moet 'n eed van geheimhouding aflê. Die komitee se verslag of aanbeveling is geheim. Selfs 'n aansoeker om vrywaring mag nie weet op watter gronde die polisie en die Prokureur-Generaal dit teenstaan nie. Vir al wat ons weet, kon die polisie en die Prokureur-Generaal getuienis ingedien het met die strekking dat die eetstakers lede van die Boeremafia is wat die misdade vir persoonlike gewin begaan het. Ons sal nooit weet nie, en ook nie die eetstakers of hul regsvertegenwoordigers nie.

Gesien die eetstakers se baie ernstige aantygings oor die betrokkenheid van die Nasionale Intelligensiediens by hul misdade, kan die moontlikheid nie buite rekening gelaat word nie dat getuienis teen hul aansoeke deur die veiligheidsmagte ingedien is.

Die probleme met die komitee se werking strek verder. Verskeie prokureurs wat voor die komitee verskyn het kla dat die prosedures na 'n mors van tyd en moeite lyk. Hulle is nie kans gegee om die kwessies volledig uit te pluus of omvat-tende argumente voor te lê nie. Hulle sê hulle het die indruk gekry dat die komiteelede voor die sitting hul besluite geneem het.

In sommige gevalle het die komiteelede gesê dat hulle nie 'n aanbeveling kan doen voordat die aansoeker verhoor is en die volle waarheid in die hof uitgekome het nie. Maar wanneer 'n aansoeker eers verhoor en gevonnissen is, is hy nie meer geregtig op vrywaring nie. Hy moet aansoek doen om vroeë vrylating - en dit het niks met die komitee te doen nie. Vir alle praktiese doeleindes het die komitee geweier om 'n aanbeveling te doen. Het dit ook met die eetstakers gebeur? Die regering se stelling dat hulle verhoor moet word voordat 'n vroeë vrylating of kwytstelling van vonnis oorweeg kan word, dui op dié moontlikheid.

Die regering se hantering van die eetstakers se aansoeke om vrywaring - en van baie ander aansoeke - skiet ver te kort wat die standarde van geregtigheid betref. Dié toedrag van sake sou aanvaarbaar kon wees as die regering eerlik erken het dat sy besluite fundamenteel polities gemotiveer is. Dis nie reg dat politici agter die regstelsel skuil om hul besluite te regverdig nie.

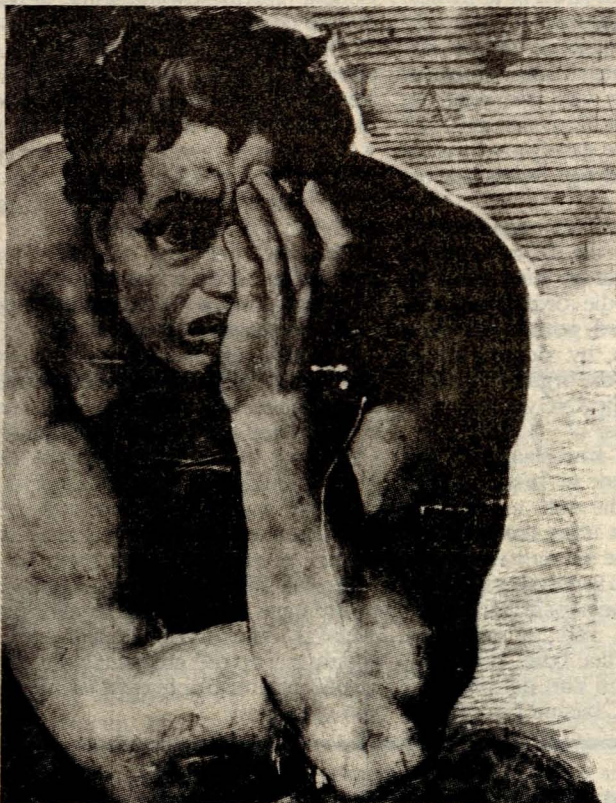

Waarom moes God dan die lewenslig gee
aan 'n man wat net swaar kry,
waarom moes Hy lewe gee aan 'n man wat so bitter ly? - Job

pyn

maak 'n mens 'n mens

PYN IS DIE EEN ERVARING WAT NIEMAND WIL HÊ NIE. HET DIE
MENSDOM DIT WERKLIK NODIG? JA, SÊ JOHAN BRUWER, WANT
SONDER PYN SOU DIE MENS LANKAL OPGEHOU HET OM TE BESTAAN
- OF BESTAAN HET SONDER SIN

WAT is die sin van pyn? Niemand wil dit hê nie, almal verafsku dit. En tog kan niemand daaraan ontsnap nie. Elke mens ervaar in sy lewe akute pyn.

Pyn - liggaamlik of geestelik - kan so ondraaglik wees dat dit mense tot selfmoord dryf. Vir dié wat dit ervaar, lyk pyn volslae nutteloos. Die meeste mense sou daarsonder wou klaarkom.

Maar wat sou die gevolge wees?

Sonder liggaamlike pyn sou mense lankal nie meer bestaan het nie. Pyn - as 'n biologiese reaksie op uiterlike prikkels - is die liggaam se selfbeskermingsmeganisme. Pyn dwing die enkeling outomaties om gevaarlike uiterlike prikkels te vermy - byvoorbeeld intense hitte of koue.

Pynprikkels lê volgens 'n aangebore logika verbande tussen oorsaak en gevolg nog voordat die enkeling dié verbande bewus aangeleer het. Wanneer 'n baba, byvoorbeeld, sy hand in die vuur druk, "weet" sy liggaam die intense hitte is skadelik - al besef die baba dit nog nie - en dwing hom deur pynprikkels om sy hand uit die vuur te ruk voordat dit verkool.

Sonder pyn sou die mens geen lewensbeskouing gehad het nie. Die liggaamlike logika wat die mens dwing om die oorsake van pynprikkels te vermy, verskaf aan hom sy primêre lewensbeskouing: dat pyn onwenslik is en plesier wenslik. Volgens dié grondliggende lewensbeskouing rig die mens sy handelinge doelbewus om pyn te vermy en plesier te bekom.

Die uitoefening van die wil om pyn te vermy en plesier te bekom gee mens 'n

selfbewussyn, 'n ego: dit maak jou bewus van jouself as 'n estetiese wese wat jou eie bestaan subjektief beoordeel en keuses doen daarvoor.

Sonder liggaamlike pyn sou die mens sekerlik geen intelligensie ontwikkel het nie. In sy pogings om pyn te vermy en plesier te bekom leer die mens om verbande te lê tussen oorsaak en gevolg in die fisieke werklikheid.

Om hongerpyne te stil, leer hy jag en ontwikkel die werpstok, pyl en boog, later landbou. Om die pyn van koue te vermy, leer hy pelsklere maak. Om die pyn van siektes af te weer, ontwikkel hy medisyne. Om fisieke ontberings te vermy, bou hy skuilings. Uit die verbandlegging tussen oorsaak en gevolg om pyn te vermy, spruit uiteindelik die mens se wetenskap en tegnologie.

Het die mens as lewende wese uitsluitend plesier ervaar, sou hy geen motivering gehad het om sy omgewing te probeer verander of om hom daarby aan te pas nie.

Dat die mens onderworpe is aan fisieke pyn en die dood, motiveer hom om met ander mense saam te werk om 'n produktiewe kultuur te skep wat in sy behoeftes kan voorsien - kos, klere, skuiling en so meer. Dis om te oorlewe, om homself te beskerm teen die pyn van honger en ander fisieke gevare en ontberings, dat die mens 'n samelewing ontwikkel. Het die mens geen pyn ervaar nie, was daar geen menslike beskawing nie.

Fisieke pyn lê in die enkeling se lewe ook die eerste grondslag vir kommunikasie met ander mense. Wanneer 'n baba hongerprikkels ervaar, skree hy en gee só vir ander mense 'n teken om hom te voed. Mettertyd kom hy agter dat die mense wat hom versorg met sy fisieke logika saamstem - dat pyn onwenslik is en plesier wenslik - en op dié grondslag begin hy hom met hulle vereenselwig nog vóórdat hy kan praat. Dié basiese ooreenstemming motiveer hom om op ander maniere met hulle ooreen te stem - byvoorbeeld deur taal aan te leer, dit wil sê, saam te stem oor die betekenis van dinge en ervarings.

Fisieke pyn het duidelik verskeie noodsaaklike funksies in die mens se bestaan. Maar wat van geestelike pyn, wat dikwels meer ondraaglik en oënskynlik veel meer sinloos is as fisieke pyn? Wat is die nut van ervarings soos vrees vir die dood, of verdriet oor 'n geliefde wat dood is, eensaamheid, angs en so meer?

Dié pyn - al wil niemand dit hê nie - is van groot waarde. Dit is mense se gemeenskaplike ervaring van geestelike pyn wat hulle in staat stel om hulle empaties met mekaar te vereenselwig; wat hulle vir mekaar waardevol maak en mekaar laat liefhê.

Het mense nie pyn ervaar of doodgegaan nie, sou hulle vir mekaar niks beteken het nie. Gestel 'n mens kon al 'n enkeling se gedagtes in 'n rekenaar berg, sou enigiemand enige simpatie vir daardie rekenaar voel? Mens sou dit stukkend kon kap sonder om 'n oog te knip, want jy weet dit ervaar geen pyn nie. Maar jou eie vrees vir pyn en die dood keer jou om 'n ander mens, met wie jy jou kan vereenselwig, stukkend te kap.

Die pyn van die dood is die sterkste omskrywing van 'n mens se waarde vir ander mense. Eers wanneer jy 'n mens mis wat nie meer daar is nie, weet jy werklik wat daardie mens vir jou beteken het - en wat jy vir 'n ander mens sou kon beteken. Water empatie sou 'n mens kon voel met 'n gevoellose, onsterflike wese? Soos pyn die waarde van plesier omskryf, so gee die dood aan die lewe betekenis.

Uit die herkenning van mense se gemeenskaplike weerloosheid teen pyn en die dood word alle ware kuns gebore. 'n Tragedie waarin die held geen trauma ervaar nie sou min sin hê. Hoe diep sou 'n verhaal tref waarin die karakters niks kan oorkom nie, maar sonder pyn, bedreiging of dood bestaan? Wat sou musiek, rolprente of Michelangelo se Christusbeelde beteken sonder die emosionele raamwerk van pyn en plesier? Op die mens se verganklikheid is sy mees onverganklike skeppings gegrond. Hulle gryp jou net aan omdat hulle jou eie weerloosheid teen pyn weerspieël.

Pyn beskerm die mens nie net teen skadelike fisieke prikkels nie. Pyn beskerm mense ook teen skadelike ideologieë soos apartheid, wat vir 'n minderheid welvaart bring, maar vir die meerderheid pyn besorg. Soos pyn 'n baba uit die vuur dwing en hom sy lewe laat behou, so kom verdrukke mense in opstand teen enige maatskaplike ideologie wat hulle pyn en vervreemding besorg.

Mense se reaksie op pyn verseker dat daar geskiedenis is, dat 'n orde wat vir hulle skadelik is nie voortbestaan nie. Hulle strewe daarna om dit te vervang deur 'n samelewing wat hulle nie pyn sal besorg nie.

Daarin slaag hulle nie altyd nie. Maar in die proses kry hulle al hoe meer insig in die maatskaplike oorsake van pyn. Mense leer uit hul geskiedenis, want hulle voel dit aan die bas, hulle belewe die gevolge van hul handelinge teenoor hul medemens. Dit dwing hulle telkens tot besinning. Uit die ontsettende pyn van die atoombom, byvoorbeeld, is 'n drang tot wêreldvrede gebore. Stadigaan het die mens begin nadink oor die sinloosheid van oorlog.

Die voordele van pyn word die beste uiteengesit in die boek Job. In die begin ervaar die "ideale mens", Job, net voorspoed en geen pyn nie. (Die leser kan hom nie met so 'n kunsmatige figuur vereenselwig nie, want elke leser ken pyn.)

Dan word Job getref deur al die rampe wat die mensdom kan tref - diefstal, vyandige invalle, die dood van sy gesin, natuurrampe, pynlike siekte. Dié pyn lyk vir hom sinloos en hy wil weet waarom hy so moet ly. (Eers nou word hy vir die leser 'n oortuigende mens - hy verteenwoordig nie meer 'n onbereikbare ideaal nie.)

Sy drie skynheilige vriende (wat die moralistiese dogmatiek van die kerk verteenwoordig) beweer sy pyn is God se straf omdat hy gesondig het. Job verwerp dié siening: hy wys uit dat selfs onskuldige mense deur die ontsettendste pyn getref word. Waarom moet hulle so onverdiend gestraf word?

Uiteindelik betree God die debat. Hy betig Job omdat hy pyn as 'n straf beskou. Hy wys uit dat pyn sy grootste gawe aan die mens is. Hy kón die mens pynloos gemaak het - 'n gevoellose, anglose, onaantasbare wese wat deur niemand seer- of doodgemaak kan word nie, 'n ondiër sonder vrees, soos die krokodil.

Maar 'n krokodil kan geen liefde vir homself of ander voel nie: sy hart is so hard soos klip. En wie sou 'n gevoellose krokodil kon liefhê? Dis omdat 'n mens jou kan vereenselwig met ander mense se ervarings van pyn en plesier dat jy hulle kan liefhê. Die vermoë om pyn te ervaar is voorvereiste vir die vermoë om lief te hê.

Pyn beskerm die mens teen uiterlike gevare, dit laat hom die verband tussen oorsaak en gevolg in die fisieke werklikheid ondersoek en ontwikkel so sy verstand, dit laat hom nadink oor die gevolge van sy dade, dit spoor hom aan om met ander mense te kommunikeer nog voordat hy kan praat, dit motiveer hom om met ander mense saam te werk om te oorlewe, dit laat hom besin oor die aard van sy samelewing, dit is die bron van alle ware kuns, dit omskryf die verganklikheid wat die lewe en die oomblikke van geluk waardevol maak, dit stel die mens in staat om lief te hê.

Is dit 'n straf?

THAMI ZULU POISONED WITH PESTICIDE

Less than a week after he was released from an ANC detention camp, Thami Zulu died. It has now been found that he was poisoned with an organo-phosphate pesticide - taken at the most 48 hours before his death. The London-based newsletter **SOUTHSCAN** reveals the facts in their latest edition.

ANC Natal guerilla commander Thami Zulu, who died less than a week after his release from ANC detention in November 1989, was poisoned with pesticide, apparently administered while he was in hospital in Lusaka.

According to evidence he was killed with Diazinon, an organo-phosphate pesticide manufactured by Beyer and Hoechst, apparently administered less than two days before his death. This confirms earlier reports, contradicting South African media claims that Zulu was a South African agent who died of Aids.

Although the new evidence counters claims that Zulu died as a result of his treatment in detention, it has been established that on his release he was suffering from military tuberculosis in many of his organs which could in fact have killed him in a matter of days and weeks.

Although he was healthy when he was detained, Zulu had a history of tuberculosis which reappeared but apparently remained untreated during his nine months in the hands of the ANC intelligence department.

At almost precisely the time that Nelson Mandela was receiving five-star treatment for tuberculosis contracted in Pollsmoor Prison, Zulu's TB remained apparently untreated in a secret ANC intelligence detention centre - spreading from his lungs to his liver, kidneys and spleen.

In the five days between his release from detention and his death, Zulu's health deteriorated steadily. Two days after his release, he was too weak to open the door for visiting friends. A day later he was too weak to rise from his bed, and was, say first-hand accounts, often semi-conscious.

How the poison was administered to him remains unexplained: for three days before his death - the period during which forensic and pathological evidence indicates he must have taken the poison - he was apparently continuously in the company of two MK minders.

In sufficient quantity, organo-phosphates can be extremely fast-acting, killing within hours. Medical experts believe Zulu took the Diazinon a maximum 48 hours before his death. This calculation is backed by the testimony of friends who saw him

after his release and say he showed none of the symptoms associated with organo-phosphate poisoning - pin-point pupils, extreme sweating, tears, wheezing, cramps, vomiting, a rapid change in blood pressure and pulse rate, blurred vision, urinary incontinence, convulsions and extreme anxiety.

And although his deteriorating health probably means it would have taken less than the usual dose of 25-30 grammes to kill him, it is unclear why he should voluntarily consume a glassful of liquid which - though Diazinon does not have the foul odour which characterises some pesticides - would "taste like ant poison" according to one medical expert.

Also unexplained was the presence of 0,08mg of alcohol in his bloodstream at the time of his death - the equivalent of about two tots of whisky.

And while poisoning has emerged as a fairly common method of assassinating anti-apartheid figures in the past five years, the use of an organo-phosphate is less so. The only suspected South African case is that of SACC head Frank Chikane, who suffered temporary paralysis and serious illness during a visit to the USA, apparently after articles of his clothing had been contaminated with an organo-phosphate capable of absorption through the skin.

Organo-phosphate poisoning was more common in Ian Smith's time in Rhodesia, where government operatives succeeded in poisoning several hundred guerilla recruits by contaminating a consignment of uniforms.

The Zulu case has been a source of ongoing tensions within the ANC.

A fast-rising star in the ANC guerilla army Umkhonto we Sizwe (MK), Zulu had been in line to succeed Chris Hani as MK chief of staff when he was detained in July 1988.

Zulu headed MK's Natal Command from 1984, turning the province into MK's most active region in the mid-1980s. But, like many of his subordinates, Zulu was targeted by the ANC intelligence department as a potential government agent because of the heavy attrition rate suffered both among MK fighters in Natal, and

ANC MOET SY MORALITEIT UITSPEL

Die ANC het ná die gewapende stryd nog nie 'n "nuwe moraliteit" gedefinieer nie - en daarom in die openbare oog die morele voorsprong in die onderhandelingsproses verloor, argumenteer Hein Grosskopf en Stiaan van der Merwe uit Lusaka. **INA VAN DER LINDE** som hul omstredende meningsartikel op

TWEE jong Afrikaners - die een 'n uitgeweke Umkhonto-soldaat en die ander 'n dominee van die NG Kerk in Zambië - doen in 'n artikel in die jongste uitgawe van die ANC se tydskrif, *Mayibuye*, 'n beroep op dié organisasie om foute van die verlede te erken en om weer die morele voorsprong ("moral high ground") in die onderhandelingsproses te bekom.

Grosskopf het pas na Engeland vertrek waar hy verder gaan studeer. Dit blyk dat hy nie in dié stadium van plan is om na die land terug te keer nie.

Grosskopf en Van der Merwe sê die algemene waarneming in Suid-Afrika en in die buiteland is dat Staatspresident FW de Klerk op die oomblik die "morele voorsprong" in die onderhandelingsproses beset het.

De Klerk het 'n beroep gedoen dat die verlede vergeet word, 'en dat alle Suid-Afrikaners aan nasionale eenheid begin bou. Hy brandmerk die ANC as verdelend, dwarstrekkerig en aggressief weens die standpunte oor die behoud van sanksies, herhaalde oproepe tot massa-optrede en stakings, en die weiering om 'n moontlike terugkeer na 'n gewapende stryd af te sweer.

Daar is goeie redes vir die teenstand teen De Klerk se "eenheid", sê Grosskopf en Van der Merwe, maar dié redes is nie vir almal duidelik sigbaar nie. Teenstanders van die regering moet dit op gesigwaarde ("in die geloof") neem dat die ANC die regte standpunt inneem en dat die organisasie nie net dwarstrek ter wille van eie gewin nie.

Die ANC het 'n ander morele uitgangspunt as De Klerk - maar omdat die morele riglyne nie vir almal sigbaar is nie en nie doelgerig verkoop word nie, delf die organisasie die onderspit. De Klerk word gesien as meer moreel in sy standpunte, hy domineer die morele gesprek en dwing die organisasie in 'n reaktiewe posisie in waar die ANC voortdurend op verdediging moet wees.

Totdat die ANC daarin kan slaag om die basiese leemte in De Klerk se morele wapenrusting uit te wys, sal die ANC as "minder moreel" beskou word. En alles, hetsy ANCLidmaatskap, internasionale solidariteit, of die sukses of mislukking van 'n verbruikersboikot, hang af van die algemene persepsie wat mense van die morele posisie van 'n politieke organisasie het. Dit is dus baie praktiese politiek, skryf Grosskopf en Van der Merwe.

Die oomblik toe die ANC besluit het om die

gewapende stryd op te sê, is erkenning gegee aan die feit dat die vorm en terrein van die stryd verander het. Hiermee het die ANC in feite weer na sy wortels teruggekeer, na die brondokument, die Vryheidsmanifes (Freedom Charter). Dié manifes is 'n bevrydingsdokument van menseregte en die geskrewe uitdrukking van die organisasie se oorspronklike morele standpunte.

Die gees van die dokument staan vir "doodgewone outydse ordentlikheid", verdraagsaamheid en 'n strewe na geregtigheid, en op ekonomiese gebied vir selfverwesentliking binne 'n basiese kapitalistiese ekonomie. In die jare van gewapende stryd het die ANC, heel verstaanbaar, ingestel geraak op taktiese oorwinnings teen die stelsel van apartheid. Sukses is gedefinieer as die hoeveelheid skade wat aan die apartheidstelsel aangerig word. Mettertyd is die immorele grondslag van apartheid uit die oog verloor.

Die taktiese oorwinnings het mettertyd die hoofdoel van die stryd geword, en uiteindelik ook die rede waarom De Klerk die mat onder die organisasie se voete kon uitpluk.

Die bevrydingsbeweging het jare lank opgetree en is gesien as stryder vir die "morele voorsprong". Noudat apartheidwetgewing geskrap is, is die morele voorsprong ook gedefinieer.

"Ons het toegelaat dat die NP ons spel speel, ons terminologie gebruik en ons debatte domineer. Nie net het die reëls van die spel verander nie, maar vir die meerderheid mense wat in die stryd betrokke was, is hierdie heeltemal 'n nuwe spel. In wese is die spel van praktiese politiek... om vas te stel wie is die 'ordentlikste' en om as sulks gesien te word," sê Grosskopf en Van der Merwe.

Die ANC het nog nie 'n "nuwe moraliteit" gedefinieer nie en is om dié rede nie in staat om De Klerk se "eenu-oue moraliteit" aan te val en suksesvol te ontbloot nie.

Die skrywers sê dit sal net moontlik wees wanneer die organisasie 'n eerlike ontleding van 'n soms donker verlede doen. "Ons moet eerlik met onself wees om te sien waar ware foute - en erger - begaan is. Net as ons erken hoe naby aan die oppervlak die donker streep in ons almal lê, kan ons daarteen waak. Ons kan net ons eie onverdraagsaamheid erken as ons aktief daarna soek. En glo my, as ons eers begin soek, sal ons dit vind."

Die feit dat die ANC se streek- en takkantore voortdurend kla dat daar te min kontak is met die leierskap, beteken dat die aktiviste en lede van die organisasie op die grondvlak nie die organisasie se morele uitgangspunte verstaan nie, sê Grosskopf en Van der Merwe

among operatives in Swaziland, headquarters for MK's Natal and Transvaal commands.

There is evidence of a government agent in upper ranks of the ANC's Swaziland network as early as 1983 - prior to Zulu's arrival in Swaziland from Angola (via several months in hospital for treatment for tuberculosis).

He or she has never been identified.

Instead in 1987 senior intelligence officials began pressing ANC president Oliver Tambo for permission to detain and interrogate Zulu.

Resistance from Zulu's MK commanders kept the would-be interrogators at bay, but did not prevent the detention of Zulu's deputy, known as "Ralph" or "Fear".

"Ralph" died in ANC detention in early 1989. The official intelligence department explanation held that he had choked on his own

vomit after taking ill.

New details of Zulu's poisoning, and other recently emerged information add further question marks to those hanging the "Ralph" case.

Despite concern at the time that "Ralph" had been poisoned, no official inquest appears to have been undertaken. His body was examined instead by a doctor brought in by the ANC intelligence department from Angola.

And while intelligence operatives maintained he had confessed to working for Pretoria, his wife - also detained as a suspected South African agent, but now released and back in South Africa and former MK comrades contest this.

The only evidence produced of his guilt was a confession in his own handwriting.

It was, however, unsigned. This dovetails with consistent claims from returning ANC de-

tainees that they were given "confessions" during their detention and instructed to copy them in their own handwriting.

ANC intelligence finally won permission to "interview" and eventually detain Zulu only in July 1988, backing their case by pointing to the ambushing and killing of nine MK soldiers as they crossed into Natal.

It has subsequently emerged that Zulu was in Swaziland at the time of the crossings, and had apparently formally reported his own suspicions regarding the guide used in the crossings.

An internal ANC commission subsequently cleared Zulu of the accusations of spying, say ANC sources. But with individual officials continuing to identify him as a spy, former friends and colleagues within the ANC are beginning to demand that the liberation movement formally cleared him.

Die 32-jarige Namibiese fotograaf Hassner J Pepler is die wenner van vanjaar se Ilford-Profoto-prys. Dié swart-en-wit foto van 'n swemmer wat uit die water opduik is gekies uit 16 kategorieë.

OUR VERY OWN ART SKANDAAL

Beezy Bailey has achieved notoriety for his ability to manipulate some members of the media and has assisted South Africa to produce an original art scandal. ANDREA VINASSA reports

PAINTER Beezy Bailey's latest publicity stunt has left a few cultural honchos with egg on their faces and raised the hoary questions surrounding affirmative action, criteria, integrity, ideology, context and subjectivity in the judging of cultural products.

Following the lead of Johannesburg artist Wayne Barker, who last year posed as a "black artist" in order to accuse the judges of the Standard Bank Drawing Competition of ethno-centrism, Bailey is posing as a "black domestic worker".

Bailey entered three of his own works on the recently judged Cape Town Triennial. One was accepted, but eventually rejected in the final round. He also entered a triptych consisting of three linocuts under the pseudonym Joyce Entobe. These pictures were rejected by the Triennial judges, but bought by the National Gallery, an act of blatant ethno-centrism and racism, says Bailey.

The international art world is fraught with plagiarism, falsification and forgery. This skandaaltjie has the ring of poetic justice about it and is somehow quite appropriate to its time and place.

Political expedience, guilt, tokenism, affirmative action or the mere fact that an exhibition about living spaces entitled *Shelters* was being planned, whatever their motives for buying the Entobe works, the national collectors have shown themselves to be at best naive and negligent, at worst patronising and insulting. The most disturbing aspect of the debacle is that the purchase was done anonymously with no regard for the individual artist who made the work.

Is this an indication that the gallery is struggling to respond to new demands in the cultural sphere or merely a confirmation of our suspicions that those in power are scrambling to find ways of staying in power?

A close look at the Entobe works reveals a technical facility and an understanding of the principles of conventional composition, line and perspective which would indicate a measure of training on the part of the artist. They are not particularly original, but have curiosity value in that they provide a decidedly apolitical insight into township life. They are aesthetically pleasing to

the "Western eye" and function well on the level of the curio.

Artists are complaining that the incident will prevent the gallery from future purchases of the work of unknown artists. In the past few years the gallery has been praised for its adventurousness. Now, artists say, Bailey's "recklessness" will cause the gallery to close ranks and keep a tighter grip on the purse strings.

Bailey does not emerge unblemished. His behaviour smacks of sour grapes. He justifies himself thus: "I tackled the project with the challenge of working as a black woman artist with full respect for the oppressed, banal life of a domestic worker supporting a family in Khayelitsha. I am continuing to work on this project in spite of making it public. Using lino-cut, a technique employed by white people to teach black people to express themselves in two dimensions.

"The first is called *Go Home*, with me waiting for taxis in the city, the second *Cook Supper*, with my child strapped to my back, cooking supper in my shack. The third one is called *Go to Sleep*, with my family and I in a

single bed, sleeping in my little shack.

"These pictures were rejected by the Triennial and purchased by the National Gallery who contacted my girlfriend, acting as 'Joyce's' employer, and sent her a cheque for R300, made out to N Douglas, with no further questions. The works were then reproduced for the *Shelters* exhibition at the National Gallery.

"Approximately five months after purchasing the prints, the National Gallery phoned to make further enquiries about 'Joyce' as they wished to get her signature for the copywrite of her work. It was then that Beezy/Joyce decided to inform the press. As the second artist in residence at the National Gallery, as a full-time international artist with 15 one-man shows and countless group shows on my CV, the National Gallery has not purchased one of my works, yet a domestic worker with no record, no CV, and no training, producing simple, illustrative works is purchased by the National Gallery to represent to the public what contemporary South African art is.

"I don't think it is unreasonable

to accuse the National Gallery of racism and bias. I accept the fact that as a representation of the country's visual art, it tackles the problem of undoing 40 years of racist laws. Why then does it adopt racist policies to cloud its perceptions of the wealth of visual material available in the country?

"I conclude that the National Gallery has a huge responsibility in selecting the works of artists and that if they are more concerned with pleasing certain organisation's policies on culture than looking at art for art's sake, then heaven help the visual arts of this country and its drastically misinformed public."

Bailey is convinced of the gallery's racism and ethno-centrism, but his argument is littered with statements which are also racist and sexist. (And he does look rather ridiculous in a domestic worker's outfit.) The artist seems to have emerged himself in his new role as the matriarchal patron of the arts and is setting up "a foundation aimed at bringing art into people's lives, starting with sending a bunch of street kids on a printmaking course."

TELEVISIEPROGRAMME

6

VRYDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Health Week
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Mr Microchip
3.30 Happy Castle
4.00 Bible Story
4.05 Lassie
4.30 Another Life
5.00 Fast Forward
5.45 News
6.00 Gee Whiz
6.30 Gillette Sport
7.05 Fly by Night
8.00 Die Nuus
8.35 Koöperasiestories II
9.00 Misdaad: Die Lyk in die Kelder
10.30 Spies en Plessié
11.15 Kommissaris Lorraine
12.15 Oordenking

TV2/3/4

1.00 Kontanga
1.27 Ke Bophelo
1.54 Jazz Jazz Jazz
2.14 Star Schools Matric: Electricity
3.15 Thina Bantwana (TV2); Anpan Breadman (TV3)
3.45 School Talk
4.30 Edutaining the English Way
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Doors (TV2); Ba Ha Hlalele (TV3)
6.30 Shell Road to Fame
7.00 News
7.30 Shopper's Surprise
8.11 Circus Series
8.30 TopSport
8.55 News Update
9.04 Kate and Allie
9.32 Film: Whoops Apocalypse
11.08 Music Special: Nina Simone Olympia

12.16 Stasie sluit

MNET

INTEKENARE
10.30 Moving Violations
12.00 60 Second Housecalls
12.01 The Discovery Programme
3.00 The Smurfs
3.30 The Chipmunks
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Eko-Boffins
4.59 Pat Francis 60 Second Workout
OOPTYD
5.00 Amen
5.30 Loving
5.57 The Simpsons Competition
5.59 Hyperama Pricebusters
6.00 The Wonder Years
6.30 The Simpsons
INTEKENARE
7.00 Night Game
8.58 Hyperama Pricefinders
9.00 Beetlejuice
10.35 Supersport: Tennis Amerikaanse Ope

7

SATERDAG

TV1

5.57 Oggendboodskap
6.00 Hospital Satellite Network
6.30 Agriforum
7.00 GMSA
9.00 The Vegetarian Kitchen
9.30 Beyond the Chalkboard
9.40 Onderste Bodem
9.50 Featherfoot Farm
10.00 Walt Disney
10.30 Mannekrag
10.50 Allied Money Talk
11.00 Gerhardus en Petronella
11.05 Snuffels Smit en Bennie Grootoog
11.10 Kode IFB7: 'n Nuwe Lewe
12.00 TopSport
6.00 Die Nuus
6.15 Kompas
6.20 Noot vir Noot
7.05 E.N.G.: Arbeidsverdeling
8.00 News
8.35 LA Law
9.30 Film: The Karen Carpenter Story
11.15 The Cyril Green Show
12.05 Epilogue

TV1/2/3

9.00 University of the Air
9.55 Once Upon a Time
10.05 Cedric the Crow
10.15 Featherfoot Farm
10.25 Today's Women
10.35 On the Move
10.45 Edutaining the English Way
11.30 Zlatch the Goat
11.38 "E" is for Energy
11.48 Cracl A rocking chair's adventure
12.08 The Concert
12.28 Heat and Energy Transfer
12.49 Communication or Confrontation
12.55 Agriforum
1.25 Road to Health
1.35 Cross Over
2.00 TopSport
6.00 Diff'rent Strokes
6.30 Devotion
6.33 Ngomqibelo/ Ka Mokibelo
7.00 News
7.30 Ngomqibelo/ Ka Mokibelo
8.00 Film: Outback Bound
9.36 In the Heat of the Night
10.26 Video Juke Box
11.26 TopSport
12.56 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
7.00 Johnson and Friends
7.30 The Smurfs
7.55 The Charlie Brown and Snoopy Show
8.20 Adventures of the Little Mermaid
8.45 Alf Animated
9.15 Star Wars Droids
9.40 The Ewok Adventure
10.05 Testing Dirty
11.00 Separate But Equal (1)
2.10 To Be or not To Be: Oor die maak van Mel Gibson se Hamlet
3.00 Supersport: Rugby, Sokker
OOPTYD
5.00 Supersport duur voort
INTEKENARE
7.00 Road to Avonlea
8.00 Fame, Fortune and Romance
8.30 The Last Best Year
10.10 Supersport: Tennis Amerikaanse Ope

8

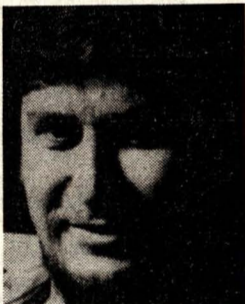
SONDAG

TV1

12.30 Duitse Kunsliedere
1.00 Remi
1.25 Zet!
1.30 Hallo, Spencer
2.00 A Man Called Flintstone
2.50 Seeslang: Die Werklikheid agter die Legende
3.45 Collage
4.40 Beyond 2000
5.30 Skrifspore (Slot)
5.50 Kruis en Kroniek
6.25 Plante van die Bybel
6.40 Met Woord en Lied
7.00 50/50
8.00 News
8.15 Agenda
9.00 Don Giovanni
12.00 Songs of Faith
12.10 TopSport: Italian Formula 1 Grand Prix and Brazilian Motor Cycle Grand Prix

TV2/3/4

10.00 Impressions
12.00 Church Service
12.30 Magnificat
1.00 TopSport
6.00 National Geographic Explorer (TV2); Ho Lia Noto (TV3)
7.00 News
7.30 In Depth, Masakhane/ Masimdimise (TV2); Mahlasedi a Tumelo (TV3)
9.04 Hunter
9.56 Highway to Heaven
10.48 Film: Spellbound

12.43 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
7.00 East-Net open
7.01 Sandana Kathiru
9.00 Mahabharat (1)
9.30 Essence
10.00 Take Five
10.30 Canal Portugues open
1.30 Witness to Survival
2.00 Path of the Rain God (1)
3.00 The Return of the Soldier
OOPTYD
5.00 Baywatch
5.57 The Simpsons Competition
6.00 Grand Slam
INTEKENARE
7.00 Carte Blanche
8.00 Best of Europe
9.00 Supersport: Tennis Amerikaanse Ope

9

MAANDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Showbiz
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.00 Telerama
3.00 On the Move
3.10 Beyond the Chalkboard
3.20 Tellytrip Time
3.30 World Famous Fairy Tales
3.40 Pumpkin Patch
3.55 Bible Story
4.00 Robotech
4.30 Webster
5.00 Antenna
5.45 News
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose Jare
7.00 Telly Fun Quiz
7.30 Major Dad
8.00 Die Nuus
8.35 Op Versoek
9.00 TopSport
10.00 Agenda
11.00 Die Eiland
12.00 Oordenking

TV2/3/4

1.00 Toyota Top 20
1.52 Tumisang/ Dumisani
2.15 Star Schools Matric: English
3.15 Ezoxosh' Idada, Imbala (TV2); Barbapapa (TV3)
3.45 School Talk
4.30 Walt Disney
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Superman
6.30 Police File
7.00 News
7.30 Ziyaduma Nge Nknaks (TV2); In-Depth (TV3)
8.00 I Yawa Ngu-Dan (TV2); After 8 (TV3)
8.30 Jazz Jazz Jazz
8.55 News Update
9.03 Family Ties
9.32 Twin Peaks
10.25 Wolf
11.16 Dancin' to the Hits
11.41 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
10.30 The Crazy World of J'Vrooder
12.00 60 Second House Calls
12.05 The Discovery Programme
3.00 The Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Ducktales
4.59 Pat Francis 60 Second Workout
OOPTYD
5.00 Sydney
5.30 Loving
5.57 The Simpsons Competition
6.00 Full House
6.30 Working Girl
INTEKENARE
7.00 The Legend of Billie Jean
8.40 60 minutes: Sudden Intruder
9.00 Where Are the Children?
10.35 Box Office America
11.00 Johnny Dangerously
12.30 Stasie sluit

10

DINSDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Science and Technology
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Ekonomie in Beeld
3.10 Videobybel vir Kinders
3.15 Hello Blikbrein!
3.30 Flikfloovossie
3.45 Wielle Walie
4.00 Dis Waar
4.05 Ken Jousef
4.15 Wetenskap in Werking
4.30 Polisiepetaljes
5.00 Tekkies
5.42 Kompas
5.45 Die Nuus
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose Jare
7.00 Agter Elke Man
8.00 News
8.35 Dallas
9.30 The Judge
10.00 American Chronicles
10.30 News
10.35 Diagonal Street
11.00 University of the Air

TV2/3/4

1.00 Ngomqibelo/ Ka Mokibelo
1.54 Rock 'n' Roll Palace
2.14 Star Schools Matric: Maths
3.15 Barbapapa (TV2); Molomo Radipotso (TV3)
3.45 School Talk
4.25 Leahla Bana
4.35 Cross Over
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Defenders of the Earth
6.30 Inxaki ka Sam (TV2); Ke Bophelo (TV3)
7.00 News
7.30 In-Depth (TV2); Diaduma ka Nknaks (TV3)
8.00 Siyatyela/ Siyazungeza (TV2); Matswakabele (TV3)
8.40 Mmino wa Setso
8.55 News Update
9.05 The Fanelli Boys
9.31 Film: Heller in pink Tights
11.19 World Entertainment News

M-NET

INTEKENARE
10.30 The Aviator
12.25 60 Second Housecalls
3.00 The Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Ducktales
4.59 Pat Francis 60 Second Workout
OOPTYD
5.00 America's Funniest People
5.30 Loving
5.57 The Simpsons Competition
6.00 The Hogan Family
6.30 Carol & Company
INTEKENARE
7.00 The Nightmare Years
8.40 60 Minutes: Enter the Dragon
9.00 Supersport: Best of English Soccer
10.00 Supersport: Krieket
11.00 The Return of the Soldier

11

WOENSDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Style
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Historically Speaking
3.30 Adventures of Teddy Ruxpin
3.55 Bible Story
4.00 Normal Life
4.30 Raising Miranda
5.00 Innovations
5.15 Zapmag
5.45 News
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose Jare
7.00 1922

8.00 Die Nuus
8.35 Legkaartbonansa
9.05 Baasspeurder Faber
10.00 Dossier
10.20 Die Nuus
10.30 Ter Wille van Geld
12.10 Oordenking

TV2/3/4

1.00 Siyatyela/ Siyazungeza
1.52 Rock 'n' Roll Palace
2.15 Star School Matric: Science
3.15 Adventures of Hacchi
3.45 School Talk
4.30 Rugby Coaching
4.35 Allied Money Talk
4.40 Communication
4.50 Tellytrip Time
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 The Wonderful Wizard of Oz
6.30 Kontanga (TV2); Di-Yi-Kae (TV3)
7.00 News
7.30 Abangani (TV2); In-Depth (TV3)
8.00 Mhla Laduma (TV2); Ntome Tsebe (TV3)
8.30 Ezodumo
8.55 News Update
9.04 The Trials of Rosy O'Neill
9.58 Night Court
10.26 Taurus Rising
11.14 Kress op die Spoor (1)
12.34 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
10.30 Lion of Africa
12.25 60 Second House Calls
3.00 The Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Ducktales
4.59 Pat Francis 60 second Workout
OOPTYD
5.00 Three's Company
5.30 Loving
5.57 The Simpsons Competition
6.00 Perfect Strangers
6.30 Dear John
INTEKENARE
7.00 The Nightmare Years
8.45 60 Minutes: RU 486
9.00 Supersport: Sokker
11.00 Moving Violations
12.30 Stasie sluit

12

DONDERDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Future Watch
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Eduspektrum
3.30 Walter, die Wasbeer
3.55 Dis Waar
4.00 Swartwoudkliniek
4.50 Antenne
5.42 Kompas
5.45 Die nuus
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose jare
7.05 Die Sonkring
8.00 News
8.35 Evening Shade
9.00 thirtysomething
10.00 Agenda
11.00 No Jacket Required
11.30 Infinite Voyage
12.25 Epilogue

TV2/3/4

1.00 Shell Road to Fame
1.26 Ntome Sebe
2.15 Star Schools Matric: Biology
3.15 Anpan Breadman (TV2); Indaba (TV3)
3.45 School Talk
4.25 Let's Be Creative
4.40 Ikhaya Labantwana
4.50 Road to Health
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Toyota Top 20
7.00 News
7.30 In-Depth (TV2); Ke Eng (TV3)
8.00 526 (TV2); Ntshwarele (TV3)
8.30 Tumisang/ Dumisani
8.55 News Update
9.04 The Trials of Rosie O'Neill
9.58 Misdaad in Miami
10.48 The Tracy Ullman Show
11.15 Movie Focus
11.47 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
10.30 Bedroom Window
12.25 60 Second House Calls
3.00 The Smurfs
3.30 The Chipmunks
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 The Wide World of Kids
4.59 Pat Francis 60 Second Workout
OOPTYD
5.00 Blossom
5.30 Loving
5.57 The Simpsons Competition
6.00 The World of National Panasonic
INTEKENARE
7.00 Revue Plus
8.00 Talk on M-Net at Eight: Phil Donahue
9.00 A View to a Kill
9.10 Dominick and Eugene

12.50 Stasie sluit

H O O G T E P U N T E

BERKS AKTUEEL, MAAR HOEKOM SOVEEL VRAE IN DIE LUG?

JOHN BERKS is verniet so helde-vererend oor Phil Donahue. Toegegee, die Amerikaner is goed - as 'n bron van vermaak. Maar wat lesbiese vroue wat eers mans was oor hulleself te sê het of Amerikaanse mans oor hul skoonma's beteken vir ons as Suid-Afrikaanse kykers soveel minder as 'n debat oor die onderwerp "Kan ons dit nog bekostig om te eet".

Aan die vooraand van die instelling van die nuwe omstredende belastingstelsel, BTW (Belasting Op Toegevoegde Waarde), en met inflasie en lewenskoste wat die hoogte inskiet, was dit 'n baie aktuele keuse van 'n onderwerp vir die maandelike John Berks-geselsprogram gisteraand op M-Net.

Almal was daar. Noem maar op: Isabel Jones, verteenwoordigers van die groot supermarkte, die verskillende rade, verskaffers, verspreiders, die kleinsakeman, die Huisvrouluga, huisvroue, selfs gestremdes wat moet leef op 'n karige ongeskiktheidstoelae van R304 per maand.

Die vraag is gestel: wie is verantwoordelik vir die prysstyging vandat die produk die boer verlaat totdat dit by die verbruiker uitkom? Want die voedselprijsindeks toon glo 'n skerper styging as selfs inflasie. Elkeen het 'n beurt gekry om in die beskuldigdebank te staan: die verspreider, die verskaffer, die vervaardiger, selfs verbruikersjoernaliste wat nie saamstaan wanneer 'n punt beveg moet word nie, die verbruiker self wat nie aggressief genoeg op sy regte staan nie, tot - einde ten laaste - die regering.

Syfers wat genoem is, het geskok. Melkpryse het in net een jaar met 50 persent gestyg, dié van bevrore hoenders met 55 persent. Insiggewende inligting het aan die lig gekom, soos dat net een maatskappy die ganse koel drankmark in Suid-Afrika beheer; dat een verskaffer van bevrore hoenders 'n monopolie het in dié mark en al tien jaar lank weier om met die pers te praat; dat die rede in sommige gevalle vir dié gebrek aan mededinging disinvestering is en die feit dat die Amerikaanse maatskappye wat destyds uit die land onttrek het nou deur wetgewing verhinder word om terug te keer...

Maar weer eens, wat so baie keer die geval met Berks se programme is, was dit los gedagtes wat - hoewel baie interessant - steeds in die lug bly hang het sonder dat iemand van die onsamehangende gegewe 'n sinryke argument probeer maak het. In een stadium is die punt aangerog dat wie verantwoordelik is vir die prysstygings nie die twispunt is nie, maar wel wat gedoen moet word omtrent mense wat letterlik hondekos eet omdat hulle niks anders kan bekostig nie. Die punt is skaars geopper, of die gesprek keer terug na 'n vorige onderwerp: geheime kortings. Dieselfde het gebeur toe 'n man verbonde aan die maatskappy Colgate Palmolive begin verduidelik het hoe disinvestering mededinging in die afgelope jare geraak het. Hy was nog nie deur sy sin nie of Berks het hom kortgeknip met 'n verwysing na 'n advertensie wat gaan volg, waarna met 'n totaal nuwe argument begin is.

Hierdie gerond-en-bont-springery van argument na argument, strydpunt na strydpunt is jammer. Dit maak die program moeilik om te volg, al is sommige van die gesprekke boeiend. Nietemin slaag Berks

daarin om met sy program 'n forum te skep waarop werklik aktuele, soms omstredende onderwerpe openlik en spontaan bespreek kan word - iets wat ons beslis nog nie voorheen op Suid-Afrikaanse televisie gehad het nie.

Working Girl-verveling

Seker een van die verveliger reekse wat onlangs op M-Net begin het, is Working Girl, 'n poging tot geldmaak uit Mike Nichols se hoogs vermaaklike, uiters suksesvolle flik met dieselfde titel.

As die flik miskien nie nog so vars in die geheue was nie (dit het beslis nie gehelp dat dit die Sondagavond voordat die reeks begin het op M-Net vertoon is nie), of sulke duidelik vasgestelde hoofkarakters gehad het nie (die bimbo met die brein, die maverick-sakeman, die "bony ass" van Sigourney Weaver) sou die reeks met sy gans ander karakters dalk nog gewerk het. Maar om 'n reeks te maak met dieselfde titel, dieselfde (Oscar-bekroonde) temaliedjie en dan karakters te gebruik wat skaars vaagweg met die oorspronklikes ooreenstem, is moeilikheid soek.

As jou TV-karakters boonop so vaal en onaptylik voorkom soos gister se mieliepap, die stories flou, en die humor elke keer deur 'n skril gelag van die gehoor onderstreep moet word, sit jy met 'n besliste mislukking.

Die TV-"Baby Boom" het destyds gewerk omdat die TV-ma wat Diane Keaton se rol moes oorneem enige tyd net so 'n eksentrieke karakter as sy was en moeite gedoen is om die situasies waarin sy beland het oorspronklik en snaaks te hou.

Gelukkig het *Dear John* verlede week weer op M-Net begin en begin 'n nuwe reeks van die puik nostalgiese *The Wonder Years* vanaand om 6nm - twee ooptydreekse wat beslis nie misgeloop moet word nie.

'n Regstreekse Don Giovanni

Geskiedenis word Sondagavond op TV1 gemaak wanneer die opera *Don Giovanni* regstreeks vanuit Kaapstad se Nico Malan-teater uitgesaai word. Dit sal die eerste regstreekse uitsending van 'n opera op Suid-Afrikaanse TV wees.

Kruik se orkes en koor staan onder leiding van dié streekraad se hoof-genooidirigent, Richard Schwartz. Die regisseur is die internasionaal bekende Sonja Frisell.

Die storie is losweg gegrond op die legende van Don Juan, waarin die skurk "sy lewe doelbewus wy aan sinnelike genot" - soos die SAUK dit so fraai stel - maar uiteindelik aan die hel uitgelewer word deur die "gas van klip", die simbool van die bestaan van goddelike vergelding en die bonatuurlike.

Die rol van *Don Giovanni* word gesing deur Sebastian Holecek, Donna Elvira deur Marisa Vitali, Commendatore deur John Eager en Donna Anna deur Andrea Catzel.

Nog 'n fees op die oor is *Nina Simone Olympia*, 'n uur lange program vanaand om 11:08nm op TV4 met die klassieke jazz-musiek van Nina Simone.

Die program is opgeneem in die Olympia in Parys en bevat nommers soos "I want a little sugar in my bowl", "Blue skies", "A Woman alone", "My Father", "My way" en "Just in time".

VANDAG:

- * Happy Castle om 3:30nm op TV1, 'n spesiale kinderfantasie teen die agtergrond van 'n towerkasteel waarin akteurs en lewensgrootte marionette kinders trakteer op 'n fees van visuele foefies.
- * Nina Simone Olympia om 11:08nm op TV4.
- * The Wonder Years om 6nm, en Beetlejuice om 9nm op M-Net.

MORE:

- * Road to Avonlea om 7nm op M-Net.
- * 'n Lekker lig in die broek-sprokie oor 'n ryk Beverly Hills-sakevrou wat moet aanpas in die Australiese outback. Met Donna Mills. Om 8nm op TV4.
- * The Cyril Green Show om 11:15nm op TV1, wat die laaste paar weke soms 'n paar heel vermaaklike programme opgelewer het. Dit hang net af watter kunstenaars gekies is...

SONDAG:

- * Spellbound, een van Alfred Hitchcock se beses, met Ingrid Bergman en Gregory Peck. Om 10:48nm op TV4.
- * Path of the Rain God, 'n boeiende dokumentêre reeks oor die Maja-berge en omliggende gebiede in Suid-Amerika, een van die vrugbaarste plekke op ons planeet. Om 2nm op M-Net.
- * Don Giovanni regstreeks vanuit Kaapstad om 9nm op TV1.

MAANDAG:

- * Where are the Children om 9nm op M-Net, 'n ontstellende flik met Jill Clyburgh oor Kinderontvoering.
- * Major Dad om 7:30nm op TV1.

DINSDAG:

- * American Chronicles om 10nm op TV1 kyk na York Community High, 'n tiptiese skool in die voorstede van Chicago, se skoolreunie van die klas van '65.
- * The Nightmare Years om 7nm op M-Net.
- * Heller in Pink Tights, 'n komedie met Sophia Loren en Anthony Quinn. Om 9:31nm op TV4.

WOENSDAG:

- * Raising Miranda om 4:30nm op TV1, 'n alleenpa se stryd om sy tienerdogter groot te kry.
- * Dear John om 6:30nm op M-Net.

DONDERDAG:

- * thirtysomething om 9nm op TV1. Nancy se storie hervat.
- * Phil Donahue gesels met 'n surrogaatma wat haar baba wil behou. Om 8nm op M-Net.
- * The Trials of Rosie O'Neill om 9:04nm op TV4.

die week by die MARK-TEATER

MARK-TEATER

MANNIE MANIM PRODUCTIONS

bied aan

Athol Fugard se

MY CHILDREN! MY AFRICA!

"A giant of a work ... a most memorably stimulating event" - GM The Star Tonight!

Met John Kani, Cathy-Jo Ross, Raphulana Seiphemo
Ma tot Vr 8nm, Sa 6nm en 9nm

UPSTAIRS BY DIE MARK

The Market Theatre Company

bied aan

THE CAUCASIAN CHALK CIRCLE

Regie deur Gerrit Schoonhoven

Met Michelle Burgers, Melinda Ferguson, Warrick Grier, Thulane Gxubane,
Duncan Johnson, Michael Maxwell, Cindy Sampson, Irene Stephanou,
André-Jacques van der Merwe

Ma tot Vr 8.15nm, Sa 6.15nm en 9.15nm

DIE LAAGER

STANDARD BANK KUNSTEFEEES - GRAHAMSTAD-HOOGTEPUNTE

DET Boys High

Survival

The Dogs Must be Crazy

Tot môre

KIPPIES BY DIE MARK

TOPE COLOURS

from 3rd Sept

Admission: Tues - Thurs R10, Fry - Sun - R12

VLOOIMARK

Van 9vm tot 4nm

MARK-GALERYE

Thomas Nkuna en die SA Vereniging van Joernaliste
Van Ma: Kalebong Kunssentrum

TELEFOON (011) 832-1641

Besprek by Computicket

H/v Bree- en Wolbuterstrate, Newtown, Johannesburg

kleinadvertensies

Om 'n advertensie in hierdie kolom te plaas, bel vir Cathy by (011) 836-2151, faks (011) 838-5901, of skryf aan Kleinadvertensies, Posbus 177, Newtown 2113. Die spertyd vir kleinadvertensies is 5 nm op die Dinsdag voor publikasie.

PERSOONLIK

GGG does your teapot have an address? - the EGL

VERBLYF

Emosioneel gevorderde persoon gesoek om huis in Westdene met bitter besige professionele persoon te deel. R450, skakel 726-5559 (na 8 saans), of 714-3218 (werksure)

Jong professionele persoon met worshond (kruis rot en vlermuis) soek dringend verblyf, verkieslik in kothuis naby Pretoria - om te huur of te deel. Skakel Ian (02211) 627104 (laat-aand)

A young Jhb journalist who is locating to Mmababatho is desperately looking for accommodation. Call Cathy (011) 836-2151 (o/h) or Ferdinand (0140) 897214 (o/h) or (0140) 841129 (a/h)

DIENSTE

If your HUMAN RIGHTS have been VIOLATED while under the treatment of a PSYCHIATRIST, call Citizens Commission on Human Rights NOW! Tel: 833-7271 or P.O. Box 710, Jhb, 2000. Established by the Church of Scientology in 1969.

ACCESS COLLEGE RANDBURG

Training people with disabilities. Courses available:

- * Computer Courses
- * Clerical
- * Secretarial
- * Typing
- * Bookkeeping
- * Accounting

Students elected NOW for courses starting 2 Sept 1991. Tel: (011) 787-0275

CITY COLLEGE

7th Floor Charleston House, 161 Commissioner Street (between Delters and Von Wielligh Street.) Johannesburg 2001

- * Computer courses
- * Secretarial courses

* English
* Enrolments accepted throughout the year
* Accommodation available
* Free job placement advice given
ENROL NOW
TEL: (011) 29-4116/7
The future is yours through education

DRESSMAKING & DESIGN
BE QUALIFIED TO START YOUR OWN BUSINESS
ENQUIRIES
CITY DRESSMAKING & DESIGN SCHOOL
7th Floor Charleston House
161 Commissioner Street (between Von Wielligh and Delters Street)
Johannesburg 2001.
Tel (011) 29-4116/7

TIK- EN VERTAALWERK
Bel Louise by (012) 46-6577

DIENSPILIG ADVIESDI-ENS
Vir gratis en onafhanklike advies op enige navrae oor diensplig, skakel:
Durban - (031) 301-5663
Richard (w)
Pietermaritzburg - (0331) 944079 Mark (h)
Kaapstad - (021) 689-1194 (5:30nm tot 7:30nm)
Grahamstad - (0461) 26067 Rudi (h) of gaan na die Metodistekerk, Pritchardstraat 79 op Dinsdae vanaf 4:30nm tot 7:00nm

POWA (People Opposing Women Abuse) is 'n ondersteuning- en inligtingsdiens vir mishandelde en verkrachte vroue. Ons bied ook werkwinkels en opleidingsprogramme aan oor geweld teen vroue. Vir verdere inligting skakel (011) 642-4345

VISUAL ART COURSES
Learning to see. Eye training to look at shape, form, colour, dimension translated into drawing, painting, sculpture and crafts. Classes available day and evenings for children and adults. Phone Maggie van Wezel at 614-7297 after 5pm

GEBEURE
LAW AND ENVIRONMENT CONFERENCE

12-13 September - Sunnyside Park Hotel
Speakers include Sachs, Glavonic & Cowen. 7 contentious topics followed by panel discussions.
Bookings: Rosali Pretorius 716-5543 (O) 678-9016 (H) or Clinton Shahim 716-5542 (O) 648-3214 (H)

MARK

PHAMBILI BOOKS:
Huge selection of Academic Titles
22 Plein Street
Tel: (011) 29-4944
WANTED: Second-hand, Left Wing Books in good condition.
Phambili is buying
Open:
Mon-Fri 9h00-17h30
Saturday 9h00-13h00
Sundays 13h00-17h00

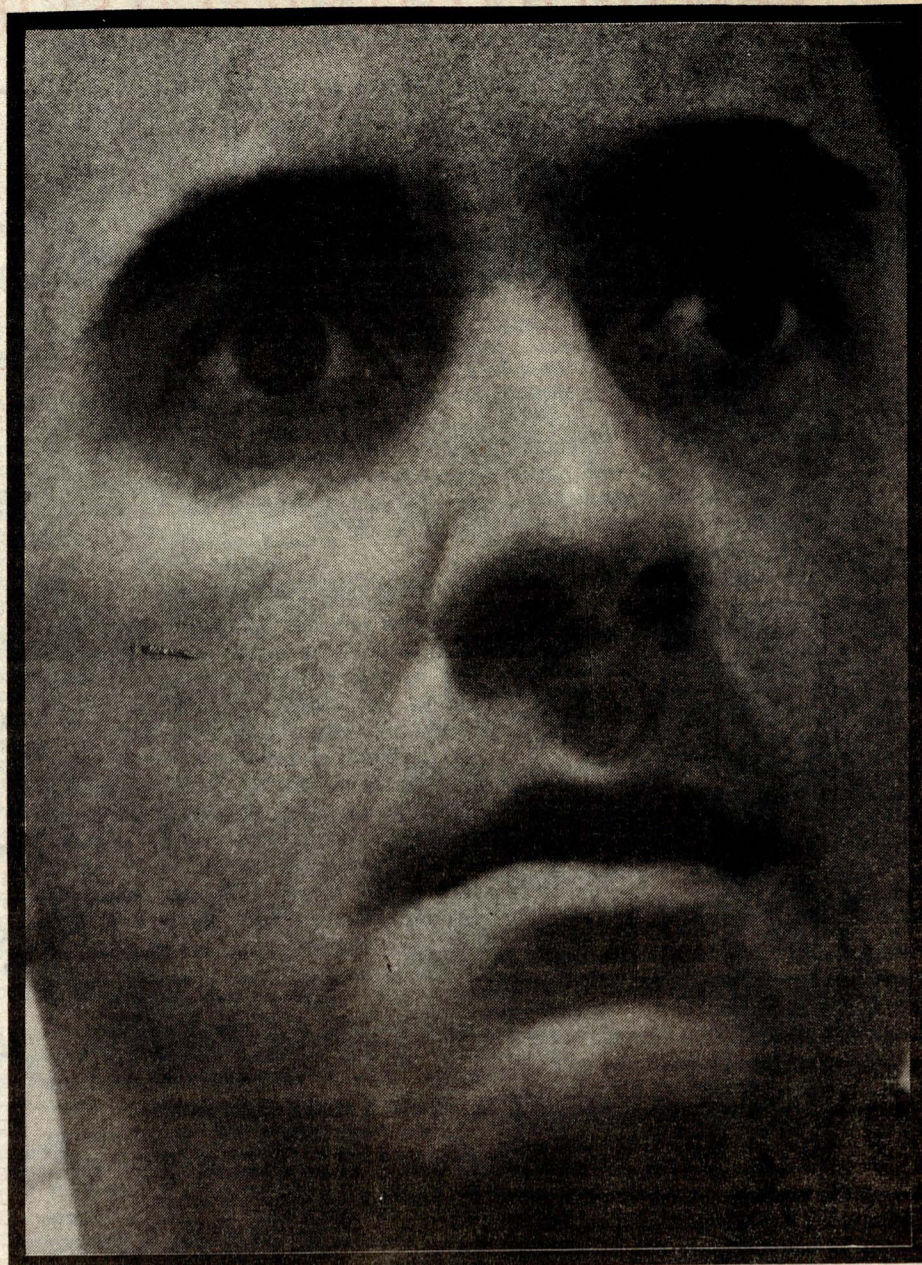
GRASSNYSERS OP SPESIALE AANBOD!
Wasp Elektries 1800w net R869,00
Wasp Petrol 2.5 net R1015,00
Nevada Elektries 1800w net R908,00
Nevada Petrol 2.6 net R1045,00
Een jaar waarborg.
Geen KBA. AVB uitgesluit. Uitstekende na-verkope diens.
Blue Moon Verspreiders. Bus 5, Glen, 9360

STET STET STET

Waar's P.W?
Stet (6:4) het 'n (hele) rukkie gelede verskyn.
Stuur 'n tjek of posorder van R6 aan: Stet, Posbus 39400, Bramley 2081

Kashgar

Handgeweefde durrries (gestreepte katoensakke) en silwer juweliersware van Nepal, Indië en Thailand te koop.
Winkel 68, The Firs, Rosebank.
Tel: (011) 880-3566

Om by te bly met die **vinnig veranderende** tye is deesdae nogal moeilik. Om vóór te bly, het jy *Vrye Weekblad* nodig. Teen net 30,8 sent per dag. So: vul dié vorm nou in en stuur saam met 'n tjek of 'n posorder vir R110 (vir 'n jaar, AVB en aflewering ingesluit) of R50 (vir ses maande, alles ingesluit) aan:

Vrye Weekblad Verspreiding, Posbus 177, Newtown 2113. Vandag nog.

Naam.....

Adres.....

.....Poskode.....

TARIEF:

R15 VIR 25 WOORDE OF 'N GEDEELTE DAARVAN

MK IN GROOT KULTUUR-OORLOG

Dvořák se blues, swart krieket en tradisionele gieters in die Koue Oorlog

Multikulturalisme is die nuwe wagwoord by Amerikaanse universiteite. Minderhede en etniese groepe se regte moet erken word, al kom dit neer op diskriminasie teen andere. Hiervan weet die wit Afrikaanssprekende minderheid natuurlik alles. HANS PIENAAR kyk vanuit 'n Suid-Afrikaanse hoek na die hewige debat wat nou ook in Engeland en Europa gevoer word

EK sit in my Suid-Afrikaanse Morrisstoel, drink 'n kiwivrug-drankie wat in Israel gebottel is, luister na die Tsjeggiese Amerikaner Antonin Dvorak op my Japannese laserspeler en lees 'n artikel oor tradisionele wapens deur 'n wit lid van Inkatha met 'n Duitse van

Om te skryf hoe mixed-up die wêreld is, is al 'n cliché in alle tale. Daarom is die huidige polemieke aan albei kante van die Atlantiese Oseaan in Engelstalige kulturele publikasies so ironies, veral van hier uit die Suide van die Donker Vasteland gesien. Dit gaan oor multikulturalisme (MK) versus uniekulturalisme (UK), en voor die jargon-klokkie lui - dis 'n debat wat ook in Suid-Afrika veel te doen het met die Huidige Situatie, van kultuur tot krieket tot geweld in die townships.

Op die oog af is dit maklik om kant te kies. Die MK'e in Amerika glo dikwels aan dieselfde soort dinge as die Britte se loony left wat sulke verbete veldtogte geloods het teen die Golliwog van Enid Blyton, omdat hy kwansuis 'n karikatuur van swartmense sou wees.

Hulle ly aan hul eie paranoia, soos die eienaardige teorie dat Jackson Pollock, toe hy skilderye met strale verf uit gieters gemaak het, al die tyd besig was met die Koue Oorlog. Die skielike opkoms van die abstrakte ekspressionisme ná die Tweede Wêreldoorlog sou kwansuis 'n komplot van die Amerikaanse regering wees - om Russiese invloede te keer!

Die UK'e se paranoia bestaan weer daaruit dat hulle glo die heilige "humanities", die geesteswetenskappe in sy tradisionele vorm, is geskaak deur 'n klein groepie MK'e, wat wegkruip in die land se - wag hiervoor! - letterkunde departemente.

Hulle is die strukturaliste, die psigokritici, die dekonstruktiviste, semiotici, die post-moderniste, feministe en post-feministe, wie se teorieë besig is om die Amerikaanse kultuur, en dus die beskawing, in gevaar te stel.

Die letterkundiges is natuurlik sprakeloos hieroor. Nie net baklei hulle só heftig onder mekaar dat hulle al skaam kry nie, die Marxiste het hulle dan so gekasty vir hul politieke onbetrokkenheid.

Van buite af is dit maklik om die oorsaak van hierdie paranoia raak te sien: die goeie ou Amerikaanse vrees vir die vreemde en vreemdelinge, en dat hulle gaan VER-LOOR. Die soort vrees wat 'n kommentator laat kla dat dieselfde maatskappy wat "slim bomme" vir Bagdad kan maak, se wasmasjiene nie die pyp rook teen die Japanse s'n nie.

Amerikaanse oorheersing van die wêreld-

akademie is amper totaal behalwe vir een reuse-gaping: die filosofie, waar die "irrasionele" Franse baas is. Omdat literêre studie dikwels die middelpunt van die nuwe filosofiese omwenteling is, word die letterkundiges van Amerika gebrandmerk. Die grootste ironie vir Suid-Afrikaners is dat in die MK baie van die retoriek van die eertydse ideoloë van apartheid herkenbaar is. 'n Groot vraag vir die MK'e is die stryd om erkenning van minderheidskulture in Amerika, wat volgens projeksies in die volgende eeu die meerderheid van die bevolking kan vorm.

Allerlei vorme van gelykberegtiging ("affirmative action") moet hiervoor ingestel word, sê die MK'e. Eie skole, eie plaaslike besture, eie kultuurade... alte bekend.

Maar wat van standarde, sê die UK'e. As meriete nie meer die oorweging is nie, gaan die beskawing in duie stort - "Western Civ" noem hulle dit in die tipiese locker-room-taal van die Yanks.

Verkeerd. As sekere bevolkingsgroepe, soos die swartmense, Indiane of Spaanssprekendes drasties groter ongeletterdheidsyfers het as ander, sal gelykberegtiging mos net die standaard van die hele bevolking laat styg.

'n Goeie voorbeeld hiervan kom reeds in die negentiende eeu voor. Toe die Conservatory of Music vir Antonin Dvorak in die 1890's as direkteur aangestel het om vanuit die meer klassieke Europese musikale bronne gewig aan Amerikaanse musiek te gee, het dit gou op 'n skandaal uitgeloop. Dvorak het naamlik gaande geraak oor "Negro spirituals", en een van die eerste programme vir gelykberegtiging in Amerika ingestel: die skenk van beurse aan swart sangeresse, al was hulle tegnies nie op peil nie.

Een van die weinig klassieke stukke in die Amerikaanse partituur is hienuit gebore: die Nuwe Wêreld-simfonie, wat gebaseer is op sameflansings van Tsjeggiese volksliedere en "Negro spirituals".

'n Suid-Afrikaanse analogie, van die os op die jas, sou wees om krieket onder swartmense te bevorder. Omdat swartmense wat gemiddeldes betref, die sterkste ras is, sal Suid-Afrika en Wes-Indië in die volgende eeu hul eie superliga vorm. Hier te lande is standarde reeds die slagkreet van 'n nuwe kultus. Dikwels kom dit neer op handhawing van apartheid in 'n nuwe vorm. Een van die dae praat ons nie meer van Groepsgebiede nie, maar Standardgebiede (Standard Bank-gebiede vir verbandafbetalers?)

Met die grootste meerderheid van ons mense wat geen of net die karigste opvoeding het, is gelykberegtiging so

noodsaaklik dat universiteite soos Wes-Kaapland en Wits dit reeds geruime tyd noodgedwonge toepas - met nogal inspirerende sukses.

Die UK'e gebruik ook die smeltkroesargument. Amerikaanse kultuur is nou wel gevorm deur verskeie ander kulture, maar al hierdie kulture is geassimileer, met die Engelse kultuur as die kern. Dit is hierdie kern wat teen elke prys bewaar moet word. Met Shakespeare as die groot guru, van kleuterskool tot *thirtysomething!*

Maar Shakespeare is om verskeie redes 'n verdagte keuse. Die meeste van sy toneelstukke is in ander kulture gesetel, Romeins, Italiaans, Deens... en boonop is die gemeenskaplike waardes wat al sy stukke sou kon bind, in die meeste gevalle juis dié waarteen die UK'e hulle so verset.

Polities was hy 'n stoere rojalis, apologet vir die Engelse monargie, in die stryd waarteen die Amerikaners hul mees fundamentele instellings gevorm het. Aan die ander kant pas hy ook al lank nie meer in by die tradisionele "humanities" nie, eerder by die nuwe filosofiese omwenteling. In stukke soos *King Lear*, *Hamlet* en *Measure for Measure* is Shakespeare veel meer die filosoof van moderne twyfel, die absurde en selfs feminisme.

En hy is by uitstek die dramaturg van gelykberegtiging. In feitlik elke stuk is daar klassieke tonele waarin die gepeupel die kans kry om die verhewe konflikte van hul meesters op hul manier uit te speel. En as 'n mens kyk na die klassieke skrywers van die twintigste eeu wat 'n kanon vir die UK sou moes vorm, steek hul etniese onderrokke alte veel uit - die Ierse James Joyce en WB Yeats, die Frans-Ierse Samuel Beckett, TS Eliot, Henry James, Salman Rushdie, die Italiaanse fascis Ezra Pound, die bulvegende half-Kubaan Ernest Hemingway...

Waarom sou 'n mens die buitokulturele waardes van sulke Engelse skrywers bevestig in 'n kanon, maar nie - soms veel groter - skrywers soos Gabriel Garcia Marquez, Pablo Neruda, noem maar op, nie?

Waarmee die UK'e egter onteenseglik reg is, is dat MK die kulturele fanatisme inherent aan minderheidskulture wat moet stry vir hul regte soms kan versterk en handhaaf. Moet Moslem-meisies in Brittanje chadors in Moslemskole skool toe dra, al wil hulle nie? Moet die besnydenis van vroue in die Algerynse gemeenskappe van Frankryk toegelaat word?

In Suid-Afrika wys die voorstanders van UK op die gevare van etniese chauvinisme. Die vooroordeel van 'n handjievol

Moslem-fanatici is byvoorbeeld op die res van die land afgedwing met die verbod op *The Satanic Verses*.

Dalk die grootste ironie is die manier waarop stoere UK-kapitaliste saampraat met die heftigste radicals van die *Weekly Mail*-soort. Vir hulle is daar geen twyfel dat Engels die dominante taal in Suid-Afrika moet wees nie. Argumente dat Engels nie heeltemal die lingua franca is wat almal gemeen het, en dit is nie, word "flatly" - so 'n mooi Engelse woord - geïgnoreer. So ook word die voorstelle van die ANC, van 'n multitalige parlement, as 'n soort teoretiese faux pas - so 'n mooi Franse woord - beskou.

Engels is natuurlik die lingua franca van die wêreld, maar dit sal interessant wees om te probeer nagaan in watter mate Engels houdings teenoor die "vernacular", soos dit hier heet, teruggespeur kan word na die sogenaamde Macaulay's Indian Minute on Education van 1835. Macaulay het naamlik verklaar dat die letterkunde in Engels van groter waarde is as al die letterkundes van die wêreld saam voor die jaar 1700.

'n Aanduiding van 'n moontlike verskuilde imperialisme kry 'n mens in 'n onlangse artikel in die *Weekly Mail*, waarin die sloping van die Voortrekker-monument as deel van die post-apartheid-stryd teen apartheid voorgestel word. Om ander redes is dit dalk nie 'n slegte idee nie, maar die insiggewende is hoe daar geen woord oor monumente soos die Rhodes-monument, of plekname soos Grahamstad - vernoem na 'n genadelose onderwerper van swartmense - gerep word nie.

Veel erger, natuurlik, is die verbasende opskorting van normale wette oor die dra van wapens, militêre manoeuvres en die hou van opruiende vergaderings, of die vervolging van oortreders wanneer dit by 'n organisasie soos Inkatha kom.

Die logiese gevolg van die Inkathafilosofie - in die mate waarin dit bestaan - is 'n horde assegaaiswaaierende organisasies dwarsdeur die land waarin elke "etniese" groep sy weergawe van manlikheid wil verdedig, ook met "pre-emptive violence" soos Buthelezi dit stel.

Dit is hier waar die gedagtes oor MK oorsee tog van nut kan wees. Want die ander been van die denkrigting is om 'n stem te gee aan alle minderhede, nie net etniese groepe nie. Ook vroue, homoseksuele, godsdienste, kinders, kranksinniges, kunstenaars...

Saam hiermee gaan dat individue en belangegroepes se drang tot mag op ander maniere as langs etniese kanale bevredig word, langs demokratiese weë gerig deur konsepte soos die "rule of law", en 'n grondwet wat regte onafhanklik van posisies van mag neerlê.

Dit gaan om die stryd teen onderdrukking in alle vorme, nie net van enkele groepe nie. Om 'n koalisie van etniese groepe in 'n multikulturele regering te hê gaan spanninge in die gemeenskap nie ondervang as dit uitloop op 'n koalisie van onderdrukking nie.

As die onderdrukking van swart vroue byvoorbeeld voortduur, of van Zoeloes wat nie manlik genoeg is of nie van tradisionele wapens hou nie, of die miskenning van die kunste voortgesit word, is die Nuwe Suid-Afrika ook maar net nog 'n droom.

'n intertekstuele bordeel

TUSSEN DIE MALGASSE OP DIE KAAI

Chris Lombard
Human & Rousseau
R27,99

ERNEST FROST

LOMBARD se verse verras met 'n byna ouwêreldse nostalgiese toonaard: 'n verlanse na 'n wêreld/skoonheid wat was. Miskien is dit 'n normale tendensie in 'n samelewing wat moeg geword het vir uitsluitlik politieke betrokkenheid. En dis tog jammer dat dié poësie debuteer sekerlik onder skoot sal kom omdat soveel "tipiese tendense van Dertig" daarin manifesteer. In woorde soos "swalp, mote, subtiel, skroei wond, smetteloos, allure, droesem" praat Eybers, Louw en Van Heerden mee en kan dit moontlik selfs effe aansitterig aandoen.

Tog sluit hierdie poësie aan by 'n belangrike nuwe stroming in die Afrikaanse poësie; die moderne romanties-nostalgiese vers waar die sosiaal-politiese 'n laer profiel handhaaf en waartoe ook digters soos Lucas Malan, Eveleen Castelyn en Rika Celliers gereken kan word. Die titel roep 'n reistema op en by implikasie ook afskeid en vertrek. Die leser word op 'n vakansiebroesuuragtige wêreldreis geneem; Italië, Griekeland, Amsterdam, Marokko en Tanzanië, om dan telkens terug te keer na Suider-Afrika (Namibia) wat dan ten tyde van die bundel se ontstaan groot verandering (onafhanklikwording - 1990) beleef het.

Verandering en daartoe saam 'n bekommerde en dikwels fatalisties-pessimistiese kyk op die toekoms is 'n belangrike motief van die bundel. In "Geliefde land" word gewonder: "Is ons voorland werklik 'n Karel Schoeman vrees, 'n skrikbewind van beeste, Ikabod oor wat kon wees?"

In "Ons voorland" kry die leser 'n wyer perspektief. Daar word krities gekyk na die breekbare bestel waarin ons leef. In die gedig "Twyfel" is daar ernstige twyfel oor wat die toekoms sal oplewer: "sou die spieël in 'n spieël/ van hierdie breekbare bestel/ hom daagliks/ in 'n duisend splinters/ stukkend val." Die afskeidstema kry 'n apokaliptiese inslag aan die einde van die bundel. Nou is dit nie meer slegs van 'n plek, geliefde of land waarvan afskeid geneem word nie, maar van die aarde. Die losbandigheid en seksuele uitspattigheid van "die laaste dae" voordat die aarde vergaan, word in "Die val van 'n stad" en "Oomame" uitgebeeld. In die eersgenoemde gedig word Openbaring en Jesaja as apokaliptiese intertekste gebruik: tekste waarin die val van Babilon beskryf word en waarna die Antichris die wêreld sal oorneem. In die slotreëls van die gedig "Oomame" word dit vreesaanjaend geskets en die sterk manlike rym "mes en ses" dra hiertoe by: "Die twee by ons was intrigerend skerp/ maar toe die een sy hand vou om die mes/ gewaar ek glim-mend deur die pols se are/ drie gisgroen tekens van die syfer ses."

Ook elders in die bundel kom die idee van die "laaste dae", afskeid en einde ter sprake, bv. in aanhalings soos "vir hierdie laaste tak", (p. 56) en "fin-de-siècle-dansparty" (p. 10).

Die romantiese, tesame met die ideale toestand van 'n volmaan, lou gras, frangipani en al "Moon-struck" het ook 'n homoërotiese komponent. In die opsig

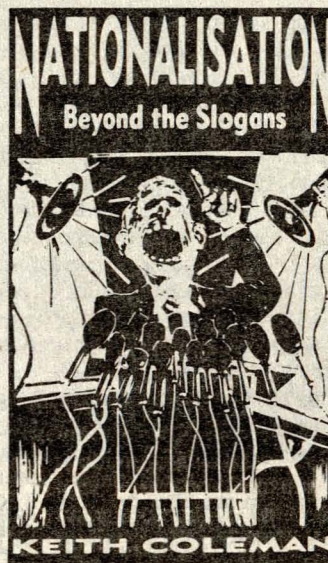
word die emansipasie van homoërotiese poësie wat veral in die tagtigerjare uit die kas geval het, voortgesit. Die talle verwysings na die "jong seun" kan in dié verband genoem word. Daar word bv verwys na die "Twee Duitse skoolseuns" en "Thomas Mann" (p. 7) ('n Duitse skrywer wie se werk 'n sterk homoërotiese inslag het: "terra-cotta seuns met offerkruike" (p. 20), "seuns herken in voorryhelde/ hoe rugbybroekies om die dye span" (p. 21) ens. Hierdie "understatement" styl sluit aan by bv. Hennie Aucamp en Lucas Malan en vorm 'n kontras met die meer eksplisiete styl wat bv. deur Johann de Lange in sy bundels *Wordende Naak* en *Nagsweet* verteenwoordig word. By Lombard is die doel egter nie seksuele opwekking nie, maar vorm die erotiese 'n onderdeel van 'n groter geheel. Die subtiel verwewing en integrering van die erotiese met die religieuse verleen daaraan 'n eufemistiese Gerard Reve-skakering soos bv. in die gedig "Katedraal"; "laat flakker ek my kerste voor 'n skraal/ gekruisigde, verbeerlik in die liggaam/ van 'n seun met iets verwondbaars om sy mond."

'n Gros ander Afrikaanse digters praat saam in die bundel. Die gedig "Besoekers" kon net sowel in 'n Malanbundel verskyn het; die gedig "Savoir-faire" waarin 'n sweefstokarties beskryf word, herinner baie sterk aan Ernst van Heerden. Van Wyk Louw se bekende gedig "Beeld van 'n jeug: duif en perd" resoneer lustig mee in "Schöne Welt, wo bist du?" Nog vele voorbeelde kan genoem word. 'n Moont-

like beswaar teen hierdie opvallende meerstemmigheid is dat dié invloed nie genoeg verwerk en deurleef is nie.

Vir kritici wat orgasmes kry uit 'n intertekstuele jag(s)tog is dié bundel 'n spreekwoordelike bordeel. Vir diegene wat nog nostalgies kan raak oor vergete beskawings, eksotiese geure en lande en volmaanaande is hierdie 'n bundel om mee te ontspan met 'n sonsondergang, goeie wyn en 'n Haydn-Serenade. En vir die wat verloor het hōe, hier's nou 'n goeie kans om te begin.

(Ernest Frost is lektor in Afrikaans aan die Universiteit van Namibia.)

a critically necessary analysis

NATIONALISATION: BEYOND THE SLOGANS

Keith Coleman
Ravan Press
R26.50

MARK BEARE

IN the rhetoric of the post February 2 1990 period three issues raised by the African National Congress have engendered fear and loathing significantly out of proportion to their meaning.

A cursory analysis of the armed struggle and sanctions reveals highly plausible explanations for their continued existence. It can reasonably be argued that no liberation movement can be expected to negate its military capacity in a time of negotiation; the events surrounding both the Inkathagate scandal and the recent Soviet putsch serve to underline that position.

Similarly the role of sanctions in persuading the Nationalist government to negotiate is irrefutable; the only debate centres on the nature of their impact in a changing context. On the subject of nationalisation, however, the arguments are less than clear, as Coleman warns: "Nationalisation is not an abstract issue of principle, a rhetorical game. It is a delicate economic tool and must not be wielded like a sledgehammer."

Nationalisation: Beyond the Slogans attempts to address the obscurities created by rhetorical position-taking. Coleman looks at the subject from a number of standpoints, several of which have been little debated in public forums. He examines the reasons for nationalising and the targets and draws instructive examples from around the world, most particularly from South America. He moves beyond this to an assessment of managing the transitional phase and to the vexed questions of valuation, payment and accountability. His conclusion, that nationalisation is feasible, is hedged with a series of qualifiers, relating to planning, cost, management and limits.

While the analysis is brief it is generally well substantiated. There is, however, a reliance on prescriptive lists, on what needs to be done, which does little to inform. Overall, however, this is a critically necessary analysis of an issue which is at once poorly understood and vital to the country's long term future.

mooi boodskap, maar onprakties

THE POLITICS OF LOVE. Choosing a Christian Way in a Changing South Africa.

Michael Cassidy.

Hodder en Stoughton
(Prys nie vermeld nie.)

INA VAN DER LINDE

MICHAEL CASSIDY, stigter en direkteur van African Enterprise, is 'n gere-spekteerde evangelical in die ekumeniese wêreld. 'n Uitstekende prediker wat diep spore getrap het in die stryd teen apartheid, 'n man wat hom die argwaan van 'n dr Koot Vorster op die hals gehaal het omdat hy die historiese SACLA-konferensie in die jare sewentig in Pretoria help organiseer het. 'n Meeloper van Kommuniste en Liberaliste is hy genoem, as ek reg onthou.

Hy het die reg verdien om gehoor te word, en vorige boeke van hom is goed ontvang. Soos die outobiografiese *Bursting the Wineskins* en *The Passing Summer*, wat in nog in die "Ou Suid-Afrika" verskyn het.

Boonop is hy 'n man wat met groot opregtheid die boodskap van Christelike versoening verkondig sonder om die roede te spaar.

Maar dit alles, jammer Michael, maak nie van dié boek 'n goeie een nie. In die voorwoord sê hy spesifiek dat die boek bedoel is om sy vorige, *The Passing Summer*, weer onder die aandag te bring omdat daarin steeds relevante dinge staan. Om 'n boek te skryf om 'n ander boek te verkoop, werk nie.

Daar word tot vervelens toe aangehaal uit en terugverwys na uitsprake in *The Passing Summer* - in dié mate dat *Politics of Love* nie werklik op eie bene kan staan nie. Verder bevat die boek weinig nuwe feite, en wemel dit van die clichés en veralgemenings.

Die kernboodskap is: "I define the Politics of Love as those politics and policies which are controlled by Christian principle and the biblical love ethics."

"Such politics begin their reasoning sacrificially and unselfishly from the Cross of Christ. From these they take Christian principles and the biblical love ethic of thinking of the other person and other group first, and build them into political, social and economic structures and policies in terms of justice, compassion, dignity and freedom."

Dit glo hy is moontlik op grond van die ou holrug geryde ondersoek van die RGN wat beweer het dat 78 persent van die inwoners van Suid-Afrika Christene is.

Behalwe dat die syfers net so omstrede is as die onlangse opname van die RGN wat bevind het dat die NP meer steun geniet as die ANC, is dit juis die interpretasie van hierdie "Christelike beginsels" waaroor Christene diep verdeel is.

Cassidy se boodskap is idealisties, navolgingswaardig en allerlei ander mooi dinge, maar prakties-uitvoerbaar is dit nie.

daai dierbare gert

deur RITA SWANEPOEL

"Is dit alweer donkerbril-tyd?"

"Ag ma." Nettie skuif haar bene onder die houtkombuistafel in. "Ma sal nie alles verstaan nie."

Die ouer vrou se ergenis is hoorbaar in haar skottelgoedwassery. "Ek sal tog dat 'n man my so slaan. Ek wag net totdat hy slaap en dan druk ek sy hande in 'n pot kokende warm water."

Nettie sug hoorbaar. "En wie gaan dan werk en sorg vir my en Petra?"

"My kind, jy is 'n mooi vrou en nog 'n jong vrou, dit sal nie jare wees voordat 'n ander man jou opraap nie." Die skottelgoed is klaar gewas en die ou vrou begin die borde afdroog.

"Met die volgende pensioendag gaan ek vir my een van daai droograkke koop."

"Ek sal vir ma een koop met jou volgende verjaarsdag."

"As jy vir my 'n present wil gee, los eerder daai dronklap. Niks sal my hart blyer kan maak nie." Sy slaan die kitchen-dresser se deurtjie toe. "Wag jy net gou hier, ek moet gou langsaan toe, vir Missus Sybrandt haar vacuum terugneem. Die ou vrou kan tog so opstropulus raak as mens 'n bietjie sloer."

Nettie hoor hoe die voorhekkie se skamiere skree toe haar ma uitgaan. Sy onthou hoe haar maag sulke aangename draaie gegee het wanneer sy jare gelede so teen sesuur die aand daai geluid gehoor het. Gert het kom kuier.

Daardie dierbare Gert. Daardie man wat sy hart oopgemaak het teenoor haar en vertel het hoe hy voel oor sy pa se drinkery en dat hy nooit so sal wees nie. Daardie man teenoor wie sy haar hart oopgemaak het en vertel het wat haar oorlede pa met haar aangevang het.

Die eerste jaar of wat van die getroude lewe was net te wonderlik. Gert het nou wel nie veel verdien nie, maar aan die liefde en geluk het dit haar nooit ontbreek nie. Die volgende jaar het sy vir Petra verwag en die is toe die einde van daai jaar gebore. Gert het begin gaan vir 'n drankie wanneer hy van skof afkom; so asof sy mos nou iets het om haar tuis geselskap te hou.

Hy het al later begin huis toe kom. Partykeer die geld wat vir Petra se melk bedoel was ook uitgedrink. Wat kon sy anders doen as om met hom te skel? Een aand het sy dalk te veel aangehou en hy het haar geklap. Die tier in hom het bloed geruik. Sy moes daarna oor baie blou oë en

stukkende lippe lieg.

"Nettie, ma wil jou nou nie aanjaag nie, maar moet jy nie huis se kant toe staan nie?"

Nettie was nie bewus van haar ma se terug nie. "Haai ja; laat ek gou vir Petra kry. Sy gaan nou weer 'n keelgat opsit. Sy kerm mos heeldag om met Sandra se klong te kom speel."

Sy stapby die agterdeur uit en skree oor na die buurvrou se kant toe.

Elke paar tree gee Nettie 'n ruk aan Petra se arm. "Hou nou op sanik en loop. Jou pa is nou-nou by die huis." Vir die kind maak die woorde geen saak nie; al wat haar gelukkig maak, is om by Neelsie te kom speel.

Met die oopmaak van die voordeur haal Nettie die kos uit die stoof se warmklaai. Die stoof is vanaand al vele male aan en af gesit. Tussen die kosdophouery het sy solank die kind gebad en in die bed gesit.

Gert skuif by die tafel in en sy sit sy bord kos voor hom neer. "Kan jy nie bietjie vroeër probeer kom nie. Ons elektrisiteit is skyhigh oor die koswarmmakery."

Hy kyk vir haar en dan na die bord kos. Met een skep van sy hand lig hy die bord kos en slinger dit teen die muur.

"Jou ondankbare vark," spoeg Nettie na sy kant toe.

Hy lig hom orent met sy arms. "Vark nè? Ek sal jou wys wat is 'n vark." Hy gryp in haar rigting en ruk haar terug net voor sy die deur kan haal. Sy ander hand is reeds daar en die hou ontplof teen haar wang been. Die trefkrag ruk haar los uit sy greep en sy val teen die koesyne.

Sy vryf met die agterkant van haar hand oor haar wang. "Ek het nou genoeg gehad. Mōre gaan ek iemand sien om van jou te skei." Haar stem is hysteries.

Hy skop sy voet uit en dit tref haar teen die bobeen. "Skei nè? Wat gaan jy vir hulle sê? Dat jy heeldag by jou ma sit en skinder en in die aand is dit te veel moeite om vir jou werkende man kos te gee."

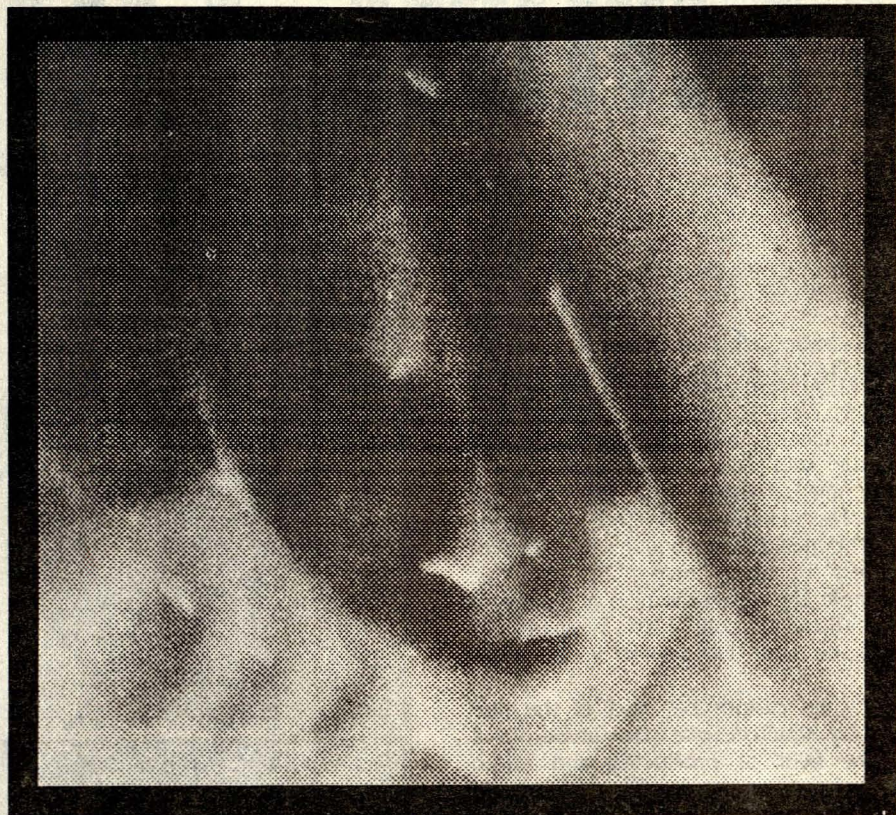
"Suiplap, dis wat jy is."

"Maar ek slaap ten minste nie met my kind nie."

"Gert hou op."

"Aa hoe sal jou ou mammi daarvan hou om te hoor haar ou liefie het met sy dogter gespeel?"

Elke keer as hy gedrink is en sy dreig om te skei dan dreig hy om hierdie dinge vir haar ma te vertel. Sy kan dit nie aan haar ma doen nie. Haar ma het goeie herinner-

inge van haar pa. Maar sy weet dat Gert nog eendag sy mond te veel gaan rek.

Hy strompel terug tafel toe en haal 'n bottel wyn uit sy werksak. Hy kyk net eenmaal so sydelings na waar sy sit, haal 'n glas van die koskassie af en gaan sit en skink.

Sy kruip totdat sy in die gang is en staan op. Daar is 'n suising in haar ore, maar sy haal die bed. Trane stroom langs haar gesig af. As 'n mens maar net 'n jaar of wat vooruit kon sien.

Sy moet aan die slaap geraak het, want 'n helse slag ruk haar wakker. Sy spring op en hardloop na daar waar die slag vandaan gekom het.

Gert lê met sy kop teen die yskasdeur. Dit lyk asof iemand besig is om hom te skud soos wat sy liggaam ruk. Sy buk langs hom. "Gert... Gert." Sy ooglede gaan oop maar daar is net wit. Skuim borrel langs die

kant van sy mond.

Die gedagte aan 'n dokter flits deur haar verstand. Sy kyk af na sy hande. Sy vingers krul soos die van 'n roofvoël. Soos kloue lyk dit. Dit is kloue. Kloue wat haar verniel.

Sy raak bang vir haarself en haar gedagtes. Sy mag nie so voel nie. "Nettie dit is jou kind se pa, dis jou plig om hom te help." Die skuim het nou al tot op die grond geloop. "Het hy een dag hierdie laaste paar jaar aan sy pligte gedink. En wat vir 'n pa; die kind vrees hom." Soos sy.

Die rukke raak al hoe minder. 'n Uitgerekte roggelgeluid kom van diep uit sy keel. Nettie staan op en stap die kombuis uit. By haar kamerdeur staan sy vir 'n lang ruk en toe stap sy in en gaan klim in die bed.

"Hoe moet ek nou weet wat hy in die aand in die kombuis aanvang."

VRYE WEEKBLAD PLAAS ELKE TWEDE WEEK 'N KORTVERHAAL.

VERKIESLIK ONGEPUBLISEERDE KORTVERHALE IN AFRIKAANS OF ENGELS, NIE LANGER NIE AS 1 200 WOORDE, KAN GESTUUR WORD

AAN: VRYE WEEKBLAD FIKSIE, POSBUS 177, NEWTOWN 2113.

DIE REDAKSIE SAL BESLUIT WATTER VERHALE GEPLAAS MOET

WORD EN GEEN KORRESPONDENSIE SAL OOR DIÉ KEUSE GEVOER

WORD NIE. SKYRWERS ONTVANG R250 VIR 'N VERHAAL/VERHALE

WAT GEPUBLISEER WORD.

Is Kathryn Bigelow's success with her films *Blue Steel* and *Point Break*, an expression of emancipation for women or are they merely an example of class consolidation in the American mainstream film industry? ANDREA VINASSA Investigates

FEMME FATALE filmmaking

AMERICAN feminists of the 1960s and '70s quickly came to realize that before they could achieve true political and social equality with men, women must first win economic independence. Their campaign for access to male-dominated occupations and for equal pay for equal work met with success in many areas. To cite one example, the representation of women at professional schools of law, business, and medicine more than tripled since the late '60s.

The same cannot be said of the film industry, which despite many unseen gains in the field of producing and studio executive positions, is still a closed and male-dominated shop. However, the past ten years have seen the rise of women directors such as Barbra Streisand (*Yentl* and *Nuts*), Martha Coolidge (*Valley Girl*), Sondra Locke (*Impulse*), Susan Seidelman (*Desperately Seeking Susan*, *Cookie* and *Making Mr Right*), Penny Marshall (*Big* and *Awakenings*) and a whole bunch of less impressive ones. There was nothing discernably "feminine" about their films, and no-one really took them seriously. Their films were whacky enough to attract attention, sensitive enough to sometimes even make it to the Oscar nominations, but in the box-office stakes they were nowhere. That women were making films seemed to be enough to satisfy the feminists who want to see women making films merely for the sake of women making films. Women don't really want to compete with men on their territory... out there in the savage world of *Terminator* and *Robocop*.

Not until Kathryn Bigelow. She probably remembers the egalitarian, non-competitive principles of the halcyon days of feminism, but, like Spike Lee, probably decided that passivity and patience don't exactly pay off in late 20th century America.

This is one tough cookie. She likes big-budget, testosterone-charged action movies, but she has more balls than brains and trying to beat men at their own game has definitely backfired on her.

Her films (*Point Break* and *Blue Steel*, both on circuit now) are conventional genre movies and do not deviate from the formula except in their casting of women in roles traditionally played by men. Most of the characters are shallow and are exposed via their physical attributes rather than their inner lives.

All of this begs the question: Does Bigelow's achievement constitute an inversion of the feminine stereotype or a

reinforcement thereof?

Bigelow has proved one thing: that women are quite able to withstand the physical rigours of making action films. Women have been discouraged from becoming camera-operators, boom swingers, gaffers and SFX technicians on the grounds of their supposed physiological inadequacy. Interestingly, her history is academic and intellectual. Get a load of her CV: she came to filmmaking by way of painting. She was trained at the San Francisco Art Institute, later receiving a scholarship to the Whitney Museum Independent Study Program and going on to work with a group of sceptical and controversial artists and writers who called themselves Art & Language - one of

their aims was to pierce the standard role pattern between artist, critic, theoretician and organizer.

Her background explains her forceful visual style, which is a combination of lyricism and brute force. Her films are all the more violent for their sinister associations drawn between sex and violence. I don't think the vigilante-ism of *Blue Steel* is exactly what the feminists meant by empowerment.

Bigelow is married to director James Cameron, who functioned as producer on both films. Together they make a formidable and deadly team. It's frightening to see so much power situated in one nuclear family. It is telling that he both wrote and

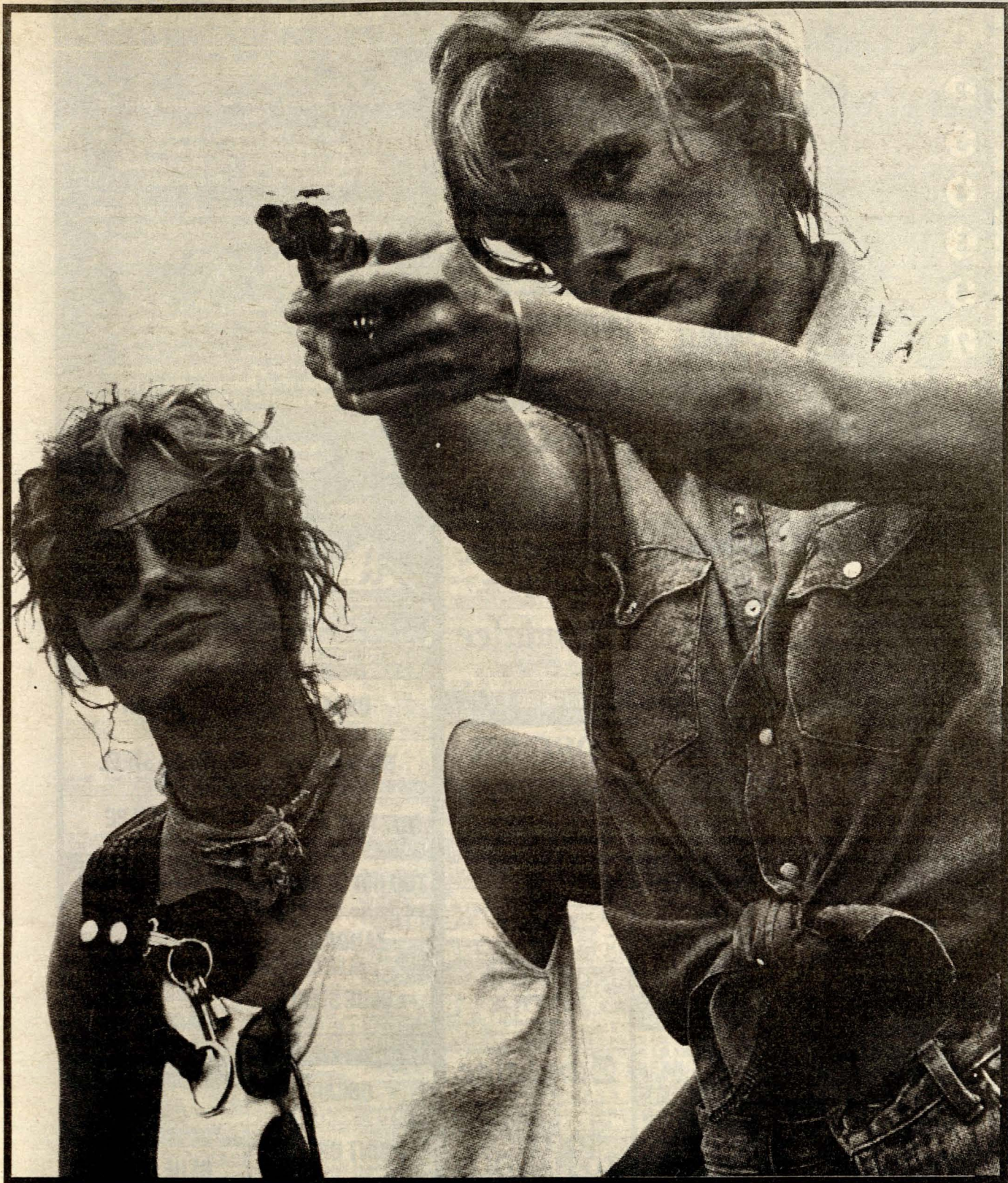
directed *Aliens* (which featured Sigourney Weaver as a gun-wielding woman), and *Terminator 2: Judgement Day* and *The Abyss*. (This film was recorded in Hollywood annals as "the toughest shoot in history". It was shot entirely under water, Cameron having put his actors in great danger to achieve realism.) In both Cameron and Bigelow one detects an obsessive fascination for the capacity for human beings to survive in physically hostile environments, muscular women, gender wars and Armageddon.

Together they give the term femme fatale new meaning.

In the feminist scheme of things Bigelow is a member of the professional middle-class

Above: Keanu Reeves and Patrick Swayze in *Point Break*.
Below: Kim Basinger in *Too Hot to Handle* and Linda Hamilton in *Terminator II*

Women wielding guns or desperately seeking empowerment

While Kathryn Bigelow sleeps with the enemy, Ridley Scott goes all the way with a female buddy film. *Thelma & Louise* has taken the American box-office by storm, contradicting the Hollywood-propagated perception that films with female protagonists, patronisingly called "women's films", do not make money. Directed by Ridley Scott and written by Callie Khouri, the film concerns the adventures of a housewife and a coffee shop waitress who take a weekend away in Arkansas... and never turn back. Buddy-ism, more commonly a male preserve in Hollywood, is gloriously celebrated in *Thelma & Louise*. Female bonding, humour and uh... action are the raw materials for a film about empowerment and personal emancipation. Says Scott: "Allegorically speaking, it's two women moving through a landscape where they encounter men, all kinds of men - an uninterested husband, a Peter Pan-type boyfriend, a sensitive cop, a foul-mouthed trucker. This is where the film takes apart the whole male species - one total male being is inferred within the eight men in the film. That is not to say this film is anti-male or bashes men by any means. It's just an example to show that women are definitely the more vulnerable of the species, not physically or mentally, but emotionally." Scott isn't known for being a women's director. His métier has generally been vivid, comprehensible, and compelling movies that push the envelope technically or thematically. Challenging notions of gender behaviour is a new one for him. Above are a gun-wielding Geena Davis and Susan Sarandon against the forces of nature and testosterone.

(in this case, super-rich working class) who is working not to complement her husband's salary or because she feared not finding a suitable husband. These women are not just "working" - a part-time job while the children were at school, a stab at catering or some other expansion of a domestic skill - they are pursuing demanding, fast-track professional careers with at least as much energy and intensity as their

male colleagues. And this is the result, not merely of economic pressure, but of feminism. Bigelow's achievement is part of the irony surrounding the accomplishments of the women's movement.

Blue Steel is a reactionary post-feminist revenge fantasy which seeks to gratify a desire for power in those with oppression paranoia. (Just because you are paranoid doesn't mean they are not after you.) Penis

envy did not die with Freud. If you can't beat 'em join 'em, says Bigelow. Working with a confused and appallingly constructed script full of clichés, Bigelow mythologises her idea of the male ethos - in the gloomy precinct, the mean streets, the massive waves, the expansive sky.

The most disturbing aspect is the way in which Bigelow's camera turns the blue steel of Megan's police issue gun in *Blue*

Steel into a fetish, implying a relationship between sexual pleasure and abuse. Does exchanging a male protagonist for a female protagonist really change the meaning of a genre film? No way. *Blue Steel's* central character is no wilting lily, nor is she particularly macho. Jamie Lee Curtis is unhampered by the traditional trappings of "femininity", but Bigelow still manages to turn her into the victim and to turn her audience on at the same time. No long hair, no make-up, no dresses, no high-heeled shoes. Feminine apparel has been seen to be a method of keeping women physically handicapped, one with which many women have colluded. The much-reviled (by feminists) "classical", Kim Basinger image of the femme fatale is inverted completely in *Blue Steel* where the character rejects the symbols of female power, only to adopt the symbols of male power: uniforms and guns abound.

The character differs substantially from the character played by Theresa Russell in Sondra Locke's (aha, the ex-wife of Clint "Republican" Eastwood!) *Impulse*. Russell plays a tough cop posing as a prostitute who uses her "feminine wiles" to ensnare solicitors. This is a variation on the femme fatale theme which does not allow women to behave like men.

The notion of quintessential masculine and feminine traits is part of what Bigelow seems to be questioning. But ultimately, her films cannot be seen as a victory for the feminist movement, but as a victory of class over gender: while Bigelow's women are strong, independent and capable (always a turn-on for men who won't take responsibility for emotions), the films entrench the existing values of WASP supremacist American society. In *Blue Steel* the police force as upholder of the American way is not questioned. In *Point Break* the FBI does not come under scrutiny either (although the FBI-agent discards his badge after he has caught up with the bad guy and then "freed" him).

Bigelow is fearless in the way she embraces the order of violence and counter-violence in urban America. *Point Break* poses as a political film in that it could be seen to criticise the dehumanising effect of the capitalist system. Patrick Swayze plays the maverick leader of a band of hunky-hippie surfers who are fucking the system: they rob banks dressed as ex-presidents of America. Get the undercurrent?

Bigelow's male characters make for interesting, if superficial, analysis: a central issue in *Blue Steel* is the abuse of patriarchal power, Megan's motivation for becoming a police-person being her father's abusive relationship with her passive mother; the corridors of power (FBI offices and banks in *Point Break*) are strewn with boring tyrants in suits; men are victims of one another, bullies, psychopaths, poseurs, rapists and humiliators of women. Even the theme of the vulnerable man gets a look-in when Megan chooses to incapacitate her partner by cuffing his hand to the steering wheel in order for her to pursue the criminal. It is also this crippled hero who emerges as the sex symbol in *Blue Steel*. *Point Break* features both the Wild Man and the Sensitive Man as the object of desire. Bigelow glamourises the gleaming bodies of the Urban Cowboy-stereotype cutting through oily, treacherous waves. Hers is an uncritical celebration of male beauty and virility - usually the preserve of the homosexual gaze. Does this objectification of the erotic male mean that Bigelow has truly managed to reverse power roles? After all, she did cast Patrick Swayze, who was recently voted "The Sexiest Man Alive" (I don't recall who cast the vote.)

If this is what it means to "make it in a man's world", I want out now. Bigelow is sleeping with the enemy and telling us it's fun.

GOLDEN ACRE 25-2720
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
CHARLIESHEEN • MARTINSHEEN
STOCKADE
POWERFUL DRAMA (2-10)
FRI/SAT: 9.30 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
MON-THURS: 9.30 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
PATRICK SWAYZE • KEANU REEVES
POINT BREAK
Adventure past the point of no return (2-16)
MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00 noon *
RETURN OF THE JEDI (ALL)
MONTECARLO 25-3052
DAILY: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45, 10.30 pm
MEL GIBSON • GLENN CLOSE
HAMLET (AII)
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.15 pm
Yvonne Bryceland • Kathy Bates
Ahol Fugards...
THE ROAD TO MECCA (2-12)
Something funny is happening in L.A.
PROTEA CLAREMONT 61-7979
MON-FRI: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm
WILLEM DAFOE • EDWARD JAMES OLMS
TRIUMPH OF THE SPIRIT
POWERFUL, COMPELLING DRAMA (2-12)
MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
John Cusack • Angelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00 noon *
RESCUERS DOWN UNDER (AII)
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00 pm *
PROBLEM CHILD (ALL)
MAYNARD MALL WYNBERG 761-0131
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
CHARLIESHEEN • MARTINSHEEN
STOCKADE
POWERFUL DRAMA (2-10)
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
PATRICK SWAYZE • KEANU REEVES
POINT BREAK
Adventure past the point of no return (2-16)
MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
SAT: 5.15, 7.45, 10.00 pm
BRYAN BROWN • BRIAN DENNEHY
FXII (2-13)
MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.00 pm
JIMMY SMITS • ELLEN BARKIN.
SWITCH
SPARKLING NEW COMEDY HIT (2-16)
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00, 2.30 pm *
LADY AND THE TRAMP (AII)
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00, 2.30 pm *
HOME ALONE (ALL)
BLUE ROUTE 75-3030
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.45, 5.15, 7.45, 10.00 pm
CHARLIESHEEN • MARTINSHEEN
STOCKADE
POWERFUL DRAMA (2-10)
DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm
PATRICK SWAYZE • KEANU REEVES
POINT BREAK
Adventure past the point of no return (2-16)
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm
BRYAN BROWN • BRIAN DENNEHY
FXII
THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
MON-FRI: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45, 10.15 pm
SAT: 5.00, 7.45, 10.15 pm
KURT RUSSELL • WILLIAM BALDWIN
BACKDRAFT
BLAZING DRAMA! (2-16)
MON-FRI: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.15 pm
KIM BASINGER • ALEC BALDWIN
TOO HOT TO HANDLE
SIZZLING NEW COMEDY (2-18)
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00, 2.30 pm *
RESCUERS DOWN UNDER (ALL)
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00, 2.30 pm *
TWINS (ALL)
SOMERSET WEST (024) 51-5531
FRI/SAT: 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm
MON-THURS: 2.30, 5.30, 8.00 pm
KIM BASINGER • ALEC BALDWIN
TOO HOT TO HANDLE
SIZZLING NEW COMEDY (2-18)
FRI/SAT: 2.30, 7.00 pm
MON-THURS: 6.00 pm
BRYAN BROWN • BRIAN DENNEHY
FXII
THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

ROSEBANK 686-6649
DAILY: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45, 10.30 pm
MEL GIBSON • GLENN CLOSE
HAMLET (AII)
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm
NICOLE KIDMAN • NOAH TAYLOR
FLIRTING
VOTED BEST FILM OF THE YEAR (AFI) (2-12)
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm
Yvonne Bryceland • Kathy Bates
Ahol Fugards...
ROAD TO MECCA (2-12)
TYGER VALLEY 948-6710
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
* DABNEY COLMAN •
SHORT TIME
Getting Killed Isn't as easy as it looks (2-13)
DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.20, 8.00, 10.30 pm
PATRICK SWAYZE • KEANU REEVES
POINT BREAK
Adventure past the point of no return (2-16)
MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.
MON-FRI: 12.00, 5.15, 10.15 pm
SAT: 5.15, 10.15 pm
KIM BASINGER • ALEC BALDWIN
TOO HOT TO HANDLE
SIZZLING NEW COMEDY (2-18)
MON-FRI: 9.45 am, 2.30, 7.45 pm
SATURDAY: 7.45 pm
BRYAN BROWN • BRIAN DENNEHY
FXII
THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
SATURDAY ONLY: 9.45 am, 12.00 pm
ALL DOGS GO TO HEAVEN (AII)
DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm
RESCUERS DOWN UNDER (AII)
PAROW 92-5126
FRI/SAT: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 pm
MON-THURS: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.30, 8.00 pm
PATRICK SWAYZE • KEANU REEVES
POINT BREAK
Adventure past the point of no return (2-16)
FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
SAT: 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 pm
MON-THURS: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.30, 7.45 pm
CHARLIESHEEN • MARTINSHEEN
STOCKADE
POWERFUL DRAMA (2-10)
SATURDAY ONLY: 9.45 am, 12.00 noon
LADY AND THE TRAMP (AII)
STELLENBOSCH (0223) 4464
FRI: 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm
SAT: 10.30 am, 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm
MON-THURS: 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm
PATRICK SWAYZE • KEANU REEVES
POINT BREAK
Adventure past the point of no return (2-16)
MON-FRI: 1.45, 4.15, 6.45, 9.15 pm
SAT: 10.30 am, 1.45, 4.15, 6.45, 9.15 pm
MEL GIBSON • GLENN CLOSE
HAMLET (AII)
MON-FRI: 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm
SAT: 10.30 am, 2.00, 4.30, 6.45, 9.00 pm
WILLEM DAFOE • EDWARD JAMES OLMS
TRIUMPH OF THE SPIRIT
POWERFUL, COMPELLING DRAMA (2-12)
DAILY: 2.00, 4.15, 6.30 pm
* SEAN ASTIN •
TOY SOLDIERS
Explosive Teenage Drug Drama (2-16)
NIGHTLY: 9.00 pm
CYRANO DE BERGERAC
SATURDAY ONLY: 11.00 am
OLIVER & CO (ALL)
KENILWORTH CENTRE 683-1209
DAILY: 10.00 am, 12.15, 2.45, 5.15, 8.15, 10.30 pm
* DABNEY COLMAN •
SHORT TIME
Getting Killed Isn't as easy as it looks (2-13)
DAILY: 9.30 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm
PATRICK SWAYZE • KEANU REEVES
POINT BREAK
Adventure past the point of no return (2-16)
MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.00, 8.00, 10.30 pm
SAT: 5.00, 8.00, 10.30 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.
MON-FRI: 10.00 am, 12.15, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm
SATURDAY: 5.15, 8.00, 10.15 pm
* STEVEN SEAGAL •
OUT FOR JUSTICE
ACTION PACKED DRAMA (2-19)
* SAT ONLY at 9.45 am, 12.00, 2.30 pm *
PROBLEM CHILD (ALL)
* SAT ONLY at 10.00 am, 12.15, 2.30 pm *
AN AMERICAN TAIL (AII)

NU METRO 1-10
VILLAGE WALK, SANDTON
1 **O**
2 **P**
3 **E**
4 **N**
5 **S**
6 **27**
7 **S**
8 **E**
9 **P**
10 **T**
NU METRO 1-6
HYDE PARK 447-3091
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
CITY SLICKERS
Billy Crystal, Daniel Stern (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO CITY 1-8
Cnr. CLAIM/PLEIN ST.
337-3033/5871
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HIGHLANDER 2
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HENRY AND JUNE
Fred Ward, Uma Thurman (2-21)
DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30
NU WORLD CENTRE
494-3001
1-8 BARAGWANATH ROAD
ALL ADMISSIONS R4.00
PLEASE NOTE NEW SCREENING TIMES
MON-THURS: 2.30, 5.15, 7.45
FRI-SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
TEEN AGENT
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
HENRY AND JUNE
Fred Ward, Uma Thurman (2-21)
HIGHLANDER 2
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
SLEEPING WITH THE ENEMY
Julia Roberts, Patrick Bergin (2-18)
CAGE
Lou Ferrigno (2-16)

NU METRO 1-7
HILLBROW 725-1095
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE HARD WAY
Michael J. Fox, James Woods (2-14)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
HIGHLANDER 2
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-2
BALFOUR PARK 887-8548
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO 1-6
BEDFORDVIEW 616-6828
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
SHORT TIME
Dabney Coleman (2-13)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-2
ALBERTON 907-2362
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO
RANDBURG 787-0340
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
FRUITS OF PASSION
MON-THURS: 6, 8, FRI-SAT: 8, 10 (2-21)
THE MUSIC TEACHER
MON-THURS: 12, 2 FRI-SAT: 12, 2, 6 (A)
LEBA KLERKSDORP (018) 24564
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ARTS NORWOOD 483-1680
MON-THURS: 6, 8, FRI-SAT: 8, 10 (2-21)
THE MUSIC TEACHER
MON-THURS: 12, 2 FRI-SAT: 12, 2, 6 (A)
LEBA KLERKSDORP (018) 24564
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
WAL VEREENIGING (016) 21-1339
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
HIGHLANDER 2
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-3
THE PROMENADE (01311) 25767
TEEN AGENT
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HIGHLANDER II
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE HARD WAY
Action Comedy (2-14)
Michael J. Fox, James Woods (2-14)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
HENRY AND JUNE
Fred Ward, Uma Thurman (2-21)

NU METRO THEATRES PRETORIA
6-12 September (BOOK AT COMPUTICKET)
STUDENTS & SCHOLARS R6.50 ALL SHOWS
NU METRO OSCAR
Jeppe Street, Sunnyside 341-7682
BACKDRAFT
A Breathtaking Adventure (2-16)
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO SUNNYSIDE
Esselen Street 44-9867
OSCAR
Comedy (A)
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO VILLAGE 1-2
Sunnyside 44-6096
BLUE STEEL
A Riveting Suspense Thriller (2-18)
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
Zandalee
6th Sizzling Week! (2-19)
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-7
Menlyn Park 47-4568
OSCAR
Comedy (A)
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
A Riveting Suspense Thriller (2-18)
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TEEN AGENT
Action (A)
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
OUT FOR JUSTICE
Explosive Action (2-19)
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
Zandalee
6th Sizzling Week! (2-19)
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 (SAT: 9.45, 12.15 WHITE FANG)
TOO HOT TO HANDLE
Adult Sexy Comedy (2-18)
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
BACKDRAFT
A Breathtaking Adventure (2-16)
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
MIDRAND CONSTANTIA (011) 805-4266
400
OSCAR
Comedy (A)
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
MON-FRI: 6.30, 9.00 SAT: 4.30, 6.30, 9.00
Everything you always wanted to know about sex
Sex Comedy (2-18)
Woody Allen, Lynn Redgrave (2-18)
MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00
NU METRO NELSPRUIT 1-3
The Promenade (01311) 25767
TEEN AGENT
Action (A)
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HIGHLANDER II
Action Adventure (2-12)
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
A WORLD APART
PLUS
Barbara Hershey, Jodhi May (2-16)
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
MON-FRI: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
SWITCH
Jimmy Smits, Ellen Barkin (2-16)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

Onafhanklike rolprentteaters
JOHANNESBURG
MINI CINE - Pretoriastraat 49, Hillbrow. (011) 642-8915:
Vandag: The Raggedy Rowney
Saterdag en Sondag: Withnall & I
Dinsdag tot Saterdag: Pink Floyd the wall
Vertonings om 3nm, 6nm en 9nm.
SEVEN ARTS: Grantlaan, Norwood. (011) 483-1680:
Fruits of passion Maandae tot Donderdae 6nm en 8nm. Saterdag 8nm en 10nm. The Music Teacher Maandae tot Donderdae 12 en 2nm. Saterdag 12nm, 2nm en 6nm.
CINE CORLETT: Bramley, (011) 786-0324.
Cine 1: Vanaand: 6.30 nm: Paris Is burning, 8nm: Clair de Femme. Saterdag: 2.30nm The leader, his driver and the driver's wife, 6nm Alice
Maandag: State of Siege. Dinsdag Hardware om 8 en 10nm. Woensdag: Betrayed om 8 en 10nm. Donderdag: State of Siege om 8nm.
Cine 2: Switch
Maandae tot Vrydae: 8nm
Saterdag: 2.30, 6 en 9nm.
KAAPSTAD
LABIA - Oranjestraat 68. (021) 245-927
'n Keur van rolprente. Bel gerus.
NU METRO THEATRES
6-12 SEPTEMBER
BOOK AT COMPUTICKET
(EXCEPT MITCHELL'S PLAIN)
STUDENTS & SCHOLARS R6.50 ALL SHOWS
NU METRO CLAREMONT 1-6
THE ATRIUM 683-1123
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO FISH HOEK 1-3
TOWN SQUARE 782-2404
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO BRACKENFELL 1-4
CHECKERS CENTRE 981-3100
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
STARNET 1-7 N1 CITY
GOODWOOD 595-1820
OSCAR
Sylvester Stallone, Tim Curry (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BLUE STEEL
Jamie Lee Curtis, Ron Silver (2-18)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TEEN AGENT
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30 (A)
OUT FOR JUSTICE (2-19)
DAILY: 5.15, 7.45, 10.00
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
SWITCH
Jimmy Smits, Ellen Barkin (2-16)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

STER-KINEKOR

6 SEPT - 12 SEPT
KREDIETKAARTE AANVAAR
BY ALLE STER-KINEKOR TEATERS

ROLPRENTGIDS VIR DIE GROOT SKERM

STER-KINEKOR

PRETORIA

SENTRAAL

SK KINE ENT CENTRE
1-10 331-3841/2/3

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
STOCKADE (2-10)
'N SPANNINGVOLLE AKSIE DRAMA MET CHARLIE SHEEN EN MARTIN SHEEN!

SHORT TIME (2-13)
'N LAGWEKKENDE KOMEDIE MET DABNEY COLEMAN & TERI GARR!

OSCAR (A)
'N LAGWEKKENDE KOMEDIE MET SYLVESTER STALLONE!

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm

BACKDRAFT (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

L.A. STORY (2-14)

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

TOY SOLDIERS (2-16)

ZANDALEE (2-19)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR BY VOORSTE INGANG NA KINE CENTRE NA 4 NM MAAN-VRY, SAT, HELE DAG

SK CARLTON
1-5 331-2332

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

TRIUMPH OF THE SPIRIT (2-12)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HAMLET (ALL)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

THE GRIFTERS (2-16)

OUT FOR JUSTICE (2-19)

SWITCH (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THELMA AND LOUISE (2-18)

ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR

SK HILLBROW
1-3 725-3134/725-2061

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

STOCKADE (2-10)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HAMLET (A)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

SUID

SK SOUTHGATE MALL
1-7 942-2036/7

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

STOCKADE (2-10)

SHORT TIME (2-13)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm

BACKDRAFT (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

L.A. STORY (2-14)

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-13)

NOORD

SK SANDTON CITY
1-9 783-4430/1

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

STOCKADE (2-10)

SHORT TIME (2-13)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30 nm

CITY SLICKERS (A)

Daaglik: 5.30, 8.00, 10.30 nm

TRIUMPH OF THE SPIRIT (2-12)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HAMLET (A)

(Sat 7 Sept - THE RESCUERS DOWN)
(UNDER OM 10.00 & 12.15)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

L.A. STORY (2-14)

THE GRIFTERS (2-16)

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

BACKDRAFT (2-16)

(Sat 7 Sept - WHITE FANG)
(OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

SK CRESTA RANDBURG
1-3 476-3802

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

STOCKADE (2-10)

L.A. STORY (2-14)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

SK RANDBURG
1-2 787-5446

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

STOCKADE (2-10)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

SK NORTHCLIFF
1-2 782-6816

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

AUNT JULIA & THE SCRIPTWRITER (2-13)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HAMLET (A)

SK THE MALL ROSEBANK
STER-KINEKOR'S WORLD OF DIFFERENCE
1-10 880-2866/7

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

OPEN DOORS (2-16)

(PORTE APERTE - ITALIAANSE DIALOOG/ENGLSE BYSKRIFTE)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

THE ROAD TO MECCA (2-12)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

TRIUMPH OF THE SPIRIT (2-14)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HAMLET (A)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

MILOU IN MAY (2-14)

(MILOU EN MAJ - FRANSE DIALOOG/ENGLSE BYSKRIFTE)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

FLIRTING (2-12)

MISTER JOHNSON (A)

GREEN CARD (A)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HENRY & JUNE (2-21)
ID MOET GETOON WORD BY DIE TEATER!

Daaglik: 10.00, 1.30, 8.00, 8.30 nm

DANCES WITH WOLVES (2-12)

SK CONSTANTIA ROSEBANK
1-2 788-4300

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

AUNT JULIA & THE SCRIPTWRITER (2-13)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

THE GRIFTERS (2-16)

OOS

SK GOLDEN WALK
1-4 GERMISTON 825-8326

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

SHORT TIME (2-13)

'N LAGWEKKENDE KOMEDIE MET DABNEY COLEMAN & TERI GARR!

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm

BACKDRAFT (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

SK EASTGATE
1-6 622-3617/8

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm

STOCKADE (2-10)

'N SPANNINGVOLLE AKSIE DRAMA MET CHARLIE SHEEN EN MARTIN SHEEN!

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HAMLET (A)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm

L.A. STORY (2-14)

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

(Sat 7 Sept - THE RESCUERS DOWN)
(UNDER OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

SK KEMPTON PARK
1-2 975-5023

Maan-Don: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00 nm
Vry-Sat: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

SK CONSTANTIA BENONI
422-3305

Maan-Don: 12.15, 2.30, 5.30, 8.00 nm
Vry: 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm
Sat: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

(Sat 7 Sept - CARE BEARS MOVIE 2)
(OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

SK PALM SPRINGS
1-2 56-3223

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

SHORT TIME (2-13)

Daaglik: 10.00, 2.30, 7.45, 10.00 nm

L.A. STORY (2-14)

Maan-Don: 12.15, 5.30 nm
Vry-Sat: 12.15, 5.30, 10.00 nm

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

(Sat 7 Sept - JOCK OF THE BUSHVELD)
(OM 10.00, 12.15)

POTCH

SK POTCHEFSTROOM
1-5 930378

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm

HENRY & JUNE (2-21)

ID MOET GETOON WORD BY DIE TEATER!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

TRIUMPH OF THE SPIRIT (2-12)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.30, 9.45 nm

OUT FOR JUSTICE (2-19)

TOY SOLDIERS (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

WES

SK WESTGATE
1-6 764-2530

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

STOCKADE (2-10)

'N SPANNINGVOLLE AKSIE DRAMA MET CHARLIE SHEEN EN MARTIN SHEEN!

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

SHORT TIME (2-13)

'N LAGWEKKENDE KOMEDIE MET DABNEY COLEMAN & TERI GARR!

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.20 nm

POINT BREAK (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

L.A. STORY (2-14)

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

(Sat 7 Sept - WHITE FANG)
(OM 10.00, 12.15, 2.30)

VOLGENDE AANBIEDING
13 Sept - THE COMMITMENTS (2-16)

SK FLORA
1-2 472-1658

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30

vrye keuse

Die doodstraf in die fascistiese Italië kom onder die vergrootglas in Open Doors, wat in 1937 in Palermo speel. Bo is die regisseur Gianni Amelio en Gian Maria Volonté.

***** **VOORTREFLIK**
 ***** **STERK AANBEVEEL**
 ***** **SIEN GERUS**
 ***** **SO-SO**
 ***** **VERMY AS JY NUGTER IS**

***** **AUNT JULIA AND THE SCRIPTWRITER**

'n Pragtige prent wat nie misgeloop moet word nie. 'n Fees vir die gees. Verbeeldingryk en end-uit boeiend. Dit handel oor Pedro, legendariese skrywer van radiosepies in die jare vyftig in New Orleans. Sy 20-jarige appie is verlief op sy 35-jarige tante (gespeel deur Barbara Hershey). Pedro het sêgoed soos "Art is two cannibals. Eat or be eaten." Die prent wys hoe melodramaties die lewe self is. My gunsteling-rolprent van die jaar. CHARL-PIERRE NAUDÉ.

*** **POINT BREAK**

'n Surfing-movie met 'n verskil. Sien bladsy 35.

*** **BLUE STEEL**

'n Cop-movie met 'n verskil. Sien bladsy 35.

*** **OPEN DOORS**

Eenoggend in Palermo in 1937 vermoor Tommaso Scallia drie mense: sy baas, die man wat sy plek ingeneem het in die Fascistiese Konfederasie van Professionele en Kunstenaars, en sy vrou. Daarna gaan hy huis toe, kook sy seun se aandete en wag die polisie in. Dis 'n hofdrama waarin die doodstraf van alle kante bespreek word. AV

** **TRIUMPH OF THE SPIRIT**

Daar's altyd nog 'n Holocaust-storie om te vertel en die Hollywood-masjien verorber hulle. Willem Dafoe speel die Griekse werker en bokser Salamo Arouch, wie se boskgevegte SS-offisiere in die ghetto's vermaak het. Die verhaal handel oor 'n groep Joodse gevangenes in Auschwitz wat daarin slaag om 'n krematorium op te blaas. AV

***** **THE ROAD TO MECCA**

Woorde is ontoereikend om die rolprentweergawe van The Road to Mecca te beskryf. Dis 'n intense prent. 'n Spel van menslike emosies, 'n blye bevestiging van die lewe en kreatiwiteit. Yvonne Bryceland is Miss Helen. 'n Verstote enkelling. 'n Vrou wat die durf het om haar eie realiteit te skep te midde van 'n bekrompe gemeenskap wat geen verwysingsraamwerk het waarbinne hulle haar kan verstaan nie. Dis 'n magiese en begeesterende prent met talle fasette. LAETITIA POPLÉ

***** **HAMLET**

Mel is ons man. Die man van die twintigste eeu. HANS PIENAAR

***** **LA STORY**

Steve Martin op sy heel beste as draaiboekskrywer en ster in 'n briljante komedie oor die lewe in Los Angeles. Richard E Grant speel ook in dié skouspel van die banale. AV

***** **THE GRIFTERS**

Dis duidelik waarom prente soos dié en Martin Scorsese se GoodFellas nie die paal haal in die Oscar-wedren nie: hulle is eenvoudig te sinies. Iets soos Kevin Costner se Dances with Wolves bied 'n idilliese, "positiewe" en volslae oneerlike beeld van die mensdom... daarom word sulke prente deur die Amerikaanse rolprentbedryf aangeprys. The Grifters - Scorsese is toevallig die vervaardiger daarvan - bied 'n beeld van 'n amorele mensdom wat enigiets sal doen om te oorleef. Die terrein is aan die Britse regisseur Stephen Frears bekend: hy het Dangerous Liaisons en My Beautiful Laundrette gemaak. The Grifters het opslae gemaak omdat dit kwansuis oor bloedskaande gaan, maar dis 'n briljante verbeelding van die Oedipus-verhouding. AV

***** **BACKDRAFT**

Robert de Niro, Donald Sutherland, William Baldwin, Rebecca de Mornay, Scott Glenn en Kurt Russell is die spelers in dié extravaganza vir brandstigtors. Hulle speel almal brandweermanne in Ron Howard (Cocoon) se jongste prent wat in Chicago speel. Dis vol menslike drama, heldhaftigheid en emosionele intrige. AV

*** **FX II**

FX is die rolprentbedryf se jargon vir spesiale effekte. Bryan Brown keer terug as die spesiale effekte genie wat moeilikheid kry, al soek hy dit nie. AV

*** **MILOU EN MAI**

As 'n mens hier in die Derde Wêreld sit, begin die begraving in Europese prente vir jou amper soos die dood van die Eerste Wêreld lyk. Nietemin, Louis Malle bly een van die gevoelvolste Franse regisseurs wat sy xenofobie laat staan het en na ander kulture kon kyk. Maar Milou en Mai is 'n grootse komedie na die Franse tradisie, vol subtiële humor oor menslike swakheid... maar dit kan ook vervelig raak. Malle steek die draak met die bourgeoisie se vrese tydens die 1968-opstande in Parys. Ongelukkig het hy veels te veel meedelye. 'n Bietjie meer van 'n kritiese houding sou my nie gepla het nie. AV

*** **MISTER JOHNSON**

Out of Africa for Boys. Die lokprent vir Mister Johnson het my tot trane gedryf! Dis nie 'n goeie teken nie. Die Australiese regisseur Bruce Beresford het nou al in Amerika en Israel gaan kuier. Nou kuier hy in Wes-Afrika, maar soos ons met Driving Miss Daisy gesien het, kan Beresford nogal neerbuigend wees as hy hoogdrawende statements oor boosaardige witmense maak. Die persmededeling sê: "Out of the dark continent comes a powerful yet poignant comedy-drama of two men at the crossroads of civilization." Dis 'n emosionele uitbeelding van die verwoestende uitwerking van kolonialisme op Afrika. AV

*** **LA DÉSENCHANTEÉ**

Die Franse spesialiseer in prente oor tienermeisies wat hul seksualiteit ontdek. Daar is geen groter geheim as vroulikheid nie. En as die dialoog vervelig is, is die aktrises altyd beeldskoon. Dié prent is 'n subtiële melodrama oor drie dae in die lewe van Beth. Haar pa is dood en haar ma ly aan 'n psigosomatiese siekte. Dis 'n universele verhaal waarby die meeste van ons aanklank sal vind. Rimbaud is haar alter ego, vandaar die tema van ontugtering. AV

*** **NAG VAN DIE 19E**

PG du Plessis en Koos Roets se prent vir M-Net bevestig dat die Afrikaanse rolprentbedryf sedert die jare sestig nie juis vooruitgegaan het nie. Dis 'n melodramatiese verhaal met 'n ongewenste vreemdelling, 'n mal bruid, 'n dorpsdwaas, 'n nuuskierige aגיע en 'n gawe oom polisieman. Die draaiboek is vol liederlike gate en die regie is so verbeeldingryk soos 'n advertensie vir Weense worsies. AV

**** **FLIRTING**

Die prent se titel wek 'n verkeerde indruk. Dit is nie nóg 'n skreeusnaakse komedie uit Hollywood se worsmasjien nie. Dit is 'n indrukwekkend eenvoudige verhaal oor die verhouding tussen 'n wit kosskoolseun en 'n swart kosskoolmeisie in Australië in 1965. Die tieners vind mekaar omdat hulle elkeen in 'n mate uitgeworpen is. Veral gevoelvol is die uitbeelding van die "human condition", wat besonder akuit is in die tienerjare. Tienertemas word volwasse en sonder Amerikaanse sensasionalisme uitgebeeld. Hierdie is die prent wat Dead Poet's Society kon gewees het. AV

*** **SCENES FROM A MALL**

'n Amerikaanse kritikus het Paul Mazursky se jongste prent só beskryf: "It's like a comedy with the jokes taken out." Bette Midler en Woody Allen is getroud. Dit is egter nie so snaaks soos dit klink nie. Dit is moeilik om Mazursky se bedoelinge te snap. Die huwelik verbokkel tydens 'n dag in 'n winkelsentrum. Dié prent is 'n volmaakte oproeping van die Kaliforniese verbruiker-samelewing. En die Beverly Center in Los Angeles lyk net soos Sandton City, behalwe dat dit effens glitzier is. Woody Allen het vyftien jaar laas as akteur vir 'n ander regisseur gewerk. Hy kon nie skuld agter die Woody-persona, die neurotiese New Yorkse nerd, nie: hy dra 'n ponytail en nuwe (!) klere en speel 'n Kaliforniese prokureur. AV

**** **WHITE FANG**

Jack London se klassieke verhaal oor die verhouding tussen wolf en mens bly boeiend. Wanneer diereverhale met goeie dierelewe-fotografie gepaard gaan, is hulle gewoonlik tranetrekkers. Ons weet almal wat om te verwag - en tog tjank ons. Die prent het ook 'n classy cast: Klaus Maria Brandauer en Ethan Hawke. AV

*** **CITY SLICKERS**

When Harry Met Sally se Billy Crystal in 'n Hemingway-avontuur in Spanje. Dié komedie handel oor die manlike mid-life crisis. Lowell Ganz en Babaloo Mandel, die skrywers van Splash en Parenthood, het die draaiboek geskryf. Dit sal van macho-vleisvreters vegetariërs maak. AV

*** **THE HARD WAY**

Dis 'n kruising tussen 'n hardgebakte polisie-storie en 'n avontuur-verhaal à la Indiana Jones and the Temple of Doom. Was dit nie vir James Woods (my gunsteling-akteur) en Michael J Fox nie, sou dit 'n middelmatige komedie gewees het. Maar dié twee akteurs steek lekker die draak met hul silwerdoek-personasies. 'n Essay oor die belaglikheid van macho-wees. Hollywood het 'n stortvloed komedies vervaardig en dié een is die beste. AV

**** **METROPOLITAN**

Soos Mr and Mrs Bridge wys Metropolitan vir ons lower forms of life hoe die hoër klasse ly. Dis 'n eietydse satire à la Scott Fitzgerald en Evelyn Waugh oor die duistere doen en late van 'n groep Manhattan-debutantes ofte wel New York se haute bourgeoisie. Die nuweling Whit Stillman is die skrywer en regisseur van dié skerp, oorspronklike, ironiese kritiek op die aristokrasie. AV

**** **MR AND MRS BRIDGE**

Seksuele verdrukking, magslus, patriargale ... al die euwels van die kapitalistiese stelsel waaroor Wilhelm Reich geskryf het, en waarvoor hy veroordeel is, kry uiting in dié subtiële ontleding van die gebrekkige verhouding tussen 'n hoër-middelklas prokureur en sy angstige vrou. AV

**** **HIDDEN AGENDA**

Die lere kan net nie wen nie ... Dié fiktiewe prent is gegrond op ware feite en handel oor skokkende korrupsie in die Britse regering. Politieke sabotasie teen die Ierse regering, moord, hoogverraad en die aksies van die Britse SAS teen die Ierse Republikeinse Leër is die bestanddele van dié aangrypende riller wat deur Ken Loach ('n pionier van Britse realisme in die sestigerjare) geregisseer is. Hidden Agenda het verlede jaar se Cannes Jurie-prys gewen. AV

Sam Shepard-akteurs uit Amerika hier

Twee bekende teatermense is tans op 'n spesiale besoek in Johannesburg. Hulle sal elk in twee bekende Sam Shepard-toneelstukke optree by die Wits-Teater

JOSEPH CHAIKIN was die stigter en direkteur van die invloedryke Open Theatre wat in die jare sestig en sewentig in Amerika bedrywig was. Met werke soos *American Hurrah* van Jean Claude van Italië en *Viet Rock* van Megan Terry was hierdie toneelstukke aan die voorpunt van die nie-realistiese, nie-verbale en eksperimentele teater en ook sosio-politieke satire. 'n Beroerte-aanval in 1984 het hom gedeeltelik verlam en sy spraak belemmer. Ná terapie het hy egter volkome herstel en kan nou met behulp van 'n vertolker kommunikeer. Vóór die beroerte het hy saam met sy vriend Sam Shepard aan *Tongues, Savage/Love* en *The War in Heaven* gewerk. Laasgenoemde stuk word aanstaande week deur Chaikin hier opgevoer. Volgens Shepard handel dit oor die nuwe sielkundige omgewing wat Joe met sy siekte betree het. Chaikin is die ere-beskermer van die Marktater.

Joan Macintosh is 'n Obie-wenner wat die afgelope twee dekades aan Broadway- en Off Broadway-produksies deelneem.

Sy is 'n stigterslid van die internasionaal bekende Performance-groep en is 'n veteraan van die eksperimentele teater in Amerika. Veral haar solo-vertolking in *Request Concert*, 'n 75-minuut-lange toneelstuk sonder 'n enkele woord dialoog, het opslae gemaak. Sy het ook toonaangewende rolle in die New York Shakespeare Festival-produksies van *Julius Caesar* en *Cymbeline*, asook een van die hoofrolle in die rolprent, *Awakenings*, wat onlangs hier gedraai het, vertolk. Sy het reeds telkens saam met Chaikin gewerk. Chaikin en Macintosh sal 'n slypskool wat twee weke duur vir die Marktater se Laboratory aanbied. Chaikin sal ook optree in Shepard se *The War in Heaven* en Macintosh in Shepard se *Tongues*, Dinsdag 10 September om 6nm, by die Wits-teater. Toegang is gratis.

From the stuffy to the sublime

BALLET: ROMEO AND JULIET

Met Catherine Burnett, Jeremy Coles, Marion Lindsay, Nigel Hannah and members of Pact Ballet
Design: Johan Engels
In the Opera, State Theatre, Pretoria

JAN VENTER

THURSDAY night's *Romeo & Juliet* marked a special triumph for Catherine Burnett as an ardent Juliet. Her portrayal of Shakespeare's innocent lover was ravishing. My only quibble is that she is far too wispy for a 16-year-old. On a technical level I had problems with her slightly over-outward sickle to improve her line which was most unflattering at times.

The second highlight of this year's R & J was Nigel Hannah's Mercutio. Dancing faultlessly as always, Hannah gave us a well-rounded characterisation with many a heartfelt, passionate moment.

Johnny Bovang was wasted as Benvolio, an unrewarding role if ever there was one. Nevertheless, this dancer rose above the restrictions placed upon him.

Juliet's friends were a pleasure to behold: they danced with precision and delicacy, neatness and supreme musicality. The characterisation of Tybalt often mars this ballet. Daniel Gwatkin's portrayal suffered the fate of many a too serious Tybalt. This chunky role requires a great actor-dancer. He simply did not have that sense of irony so necessary to save him from total stuffy piety and self-righteousness. Gwatkin walked around with the same expression until he died.

Unfortunately the huge proscenium arch does not assist dancers to project their characterisations beyond the first ten rows, even when the drama is well thought-out.

Marion Lindsay's Lady Capulet was another jewel in Pact's crown. She showed exceptional strength, expressing her grief with unsentimental depth in the Tybalt death scene.

Jeremy Coles danced Romeo with tremendous conviction, but he must watch his wayward line.

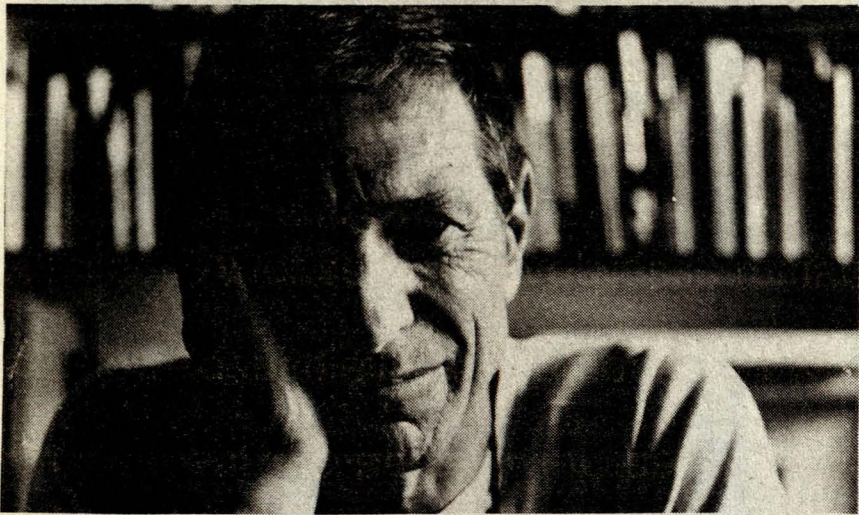
Daphne Steyn was an energetic and full-blooded Nurse, playing up the shenanigans with Romeo, Mercutio and Benvolio which had the audience in stitches.

The disappointment of the evening was the contrived brawl (in Act I) between the Capulets and the Montagus which rather reminded me of classroom exercises set to music.

The harlots were somewhat unfetching, appearing overdressed much like kugels on a Saturday shopping outing. The troubadours did not put up a good show, finishing off sections untidily and showing a general lack of elevation.

The orchestra sometimes let the dancers down. Many a tender moment was ruined by discordant sounds emanating from the pit.

Act III was absolutely sublime and had men and women sniffing at the tragic climax. The audience was suitably appreciative, showering the cast with ovation upon ovation. But the evening undoubtedly belonged to the ethereal Catherine Burnett.

David Goldblatt (pic: Andrea Vinassa)

Karnavaltyd in Egoli

Môre is Karnavaldag in Johannesburg. Die Mark-Teater bied 'n kulturele inspuiting van teater, musiek, dans en nog baie aan. Om twaalfuur is daar 'n musiekonsert van drie orkeste: Timbira, Simba Morri en Julia Mabika sal daaraan deelneem. *Hindsight* is 'n eietydse dans-aanbieding met musiek van Eric Satie, Laurie Anderson en Sting. Dit sal in die boonste teater om 11vm en 4nm aangebied word. *The Applicant*, 'n komedie oor seksuele probleme, met Melinda Ferguson, Warrick Grier en Maruis Meyer in die rolverdeling, is om 3nm te sien. 'n Unieke klank-ervaring, *The Chameleon Called McKoi* deur Alex Jay en Jeremy Crutchley word in die Laager aangebied (11 vm en 2nm). McKoi ontdek 'n landskap wat net uit klank bestaan.

Frank Meintjies en Heather Robertson lees uit hul jongste werk voor om 1nm. Om 11vm en 2.30nm is daar 'n toer onder begeleiding deur die kompleks wat 'n praatjie deur David Goldblatt insluit.

Acid house

Saterdagavond is daar 'n Acid bongo party by Dawson's. Twee DJ's van Londen speel funk, soul en sewenties-musiek. 'n Definitiewe jôl. Dawson's is op die hoek van President- en Von Brandisstraat.

Elf myl ver

Ruschir Joshi se rolprent *Eleven Miles* wat vanjaar met dié prys vir dokumentêre rolprente, die Joris Ivens-prys weggestap het, het Sondag sy première in Suid-Afrika. Joshi sal dit vooraf bekend stel. Dié vertoning maak deel uit van Wits se Lentefeës, en begin om 6.30nm in die Wits Great Hall. Kaartjies by Computicket.

fynproe

NETTIE PIKEUR

Van eendweeer tot makouweeer sing ons saam oor Katie swart pot

DIE Ingelse noem dit eendweeer, want dis net eende wat lekker kry van al die nat. Dit reent en reent sonder oponthoud in die Kaap, dit sak na tien grade op die termometer, en ons begin met 'n gevoel van weary familiarity boontjiesop kook.

Maar toe, eensklaps, skyn die son en ons moet lunch maak vir drie. Fluks draf ek na Woollies, en daar op die rak staan die rye makoue en eende gereed vir die pot. Met belangstelling lees ek die verskil: hulle het Peking-eende, met 'n groter lyf en meer vet wat afkook (duurder, natuurlik), en dan Muscovy ducks. Die laasgenoemde is makou.

Ons ken makoue. Hulle is kleiner, het donkerder vleis en is dus smaakliker as eende. Maar o die weemoed, toe ons onthou van Ouma Kate wat destyds saam met Oupa Chief die plaas naby Naboom gehad het, en lieflike makoue saamgebring het vir groot etes met al die familie.

Dis maklik, het Katie altyd gesê. Jy plaas die makou in die swart pot vir anderhalf uur in die oond, met net sout en peper oor, en hy is gaar en heerlik.

En die makoue wat ons toe gemaak het, was omtrent so eenvoudig. Hier is hy:

Makou in die oond

Vir 'n makoutjie van anderhalf kilo ruim sy sowat twee uur in. Haal oortollige vet uit die eend, asook die pakkie binnegoed. Vryf die makou met heelwat sout en peper (ek het rooipeper gebruik, wat 'n mooi kleur gee) en plaas 'n grypie tiemie binne-in. Prik die vel oraloor met 'n skerp vurk.

Draai jou oond hoog: Ek het begin by 220 grade. Op sy sykant gaan die makou in die swart pot, met slegs 'n smeersel olie sodat hy darem nie aanbrand nie. Verder natuurlik niks botter of olie nie - alle eende en makoue is vet.

Wach hom. Draai ná 'n halfuur op sy ander sy om mooi bruin te word, en ná nog 15 minute maak jy die oond koeler - sowat 140 grade. Nou kan die makou stadig gaar word, want die groot probleem met dié voëls is dat hulle taai word.

Een uur voor ons geëet het, plaas ek die deksel op die swart pot, en haal dit 'n kwartier voor die tyd weer af. Miskien het dit die verskil gemaak, want daardie makouvleis was murgsag, met nie 'n sweempie vette-rygheid nie, en ek sweer daar het 'n halfkoppie vet in die pot oorgebly - dis al.

Haal die makou uit en hou warm in die lou-oond. Maak 'n sousie deur 'n koppie droë sjerie in die pot te gooi en dit vinnig op die stoof te kook. Gooi die sous - dis donkerbruin, moenie skrik nie - net so uit die pot in 'n bakkie en dra tafel toe.

By die makou het ons gekookte aartappels, ertjies en 'n groenslaai geëet. Dit was 'n heerlike ete. En raai wat: Daar was oorgenoeg vleis aan die geveerte vir drie mense, met nog oor, en natuurlik het jy die lewer en 'n besonder groot nek as binnegoed om verdere geregte mee op te toor. Elizabeth David sê 'n mens druk die lewer met 'n gelyke hoeveelheid botter deur 'n sif, en stop die eend daarmee. Ek het nie gebodder nie.

Amerikaners is gek na eende, ganse en makoue (ook kalkoene, onverstaanbaar) en hulle resepte is heerlik. Ek wil graag James Beard se Chinese kok se resep probeer vir 'n geroosterde eend met 'n vulsel van gebraaide ui, appel, kastaiings, tiemie en sout en peper, asook broodkrummels om die vulsel stewig te maak.

James sê ook sy vrome ou moeder, wat 'n fantastiese kok was, het polenta by eende voorgesit. Polenta is die Italiaanse weergawe van mieliepap, wat hulle kook tot dit soos stywepap is, en dan in blokkies opsny en braai in botter. Dit klink interessant.

Wat om voor en ná 'n ryk eend- of makougereg te eet? Ons het begin met geroekte forel met 'n mosterdsousie, baie lig en smaaklik.

Mosterdsous

Kap vier sprietuie fyn en braai in 'n klont botter. Roer twee stewige lepels sterk Colman's mosterd by, die klaargemaakte soort. Hou aan roer, en voeg dan 2 eetlepels goeie wynasyn en 'n halfkoppie room by. Roer die sous tot dit glad is.

Giet in 'n mooi bakkie en plaas in die yskas tot koud en dik. Skep klein lepeltjiesvol oor dun snye geroekte salm of forel.

'n Mens kan seker ná die forel en die eend of makou nog poeding ook eet, maar ons het volstaan by 'n ryp camembert en snye brose Franse brood.

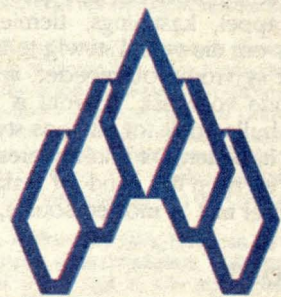
En met die blanc fumé en cabernet (albei voortreflik by makou) het nog 'n eendweerdag verbygedraal.

KOM ONS GAAN DIE TOEKOMS IN TESAME

Southern-Lewens het 'n leiersrol gespeel om seker te maak dat werknemers se werknemersvoordele-pakkette in hul ware behoeftes voorsien.

Die enigste manier om hierdie vereistes te identifiseer, en daaraan te voldoen, is openhartige en deurlopende kommunikasie.

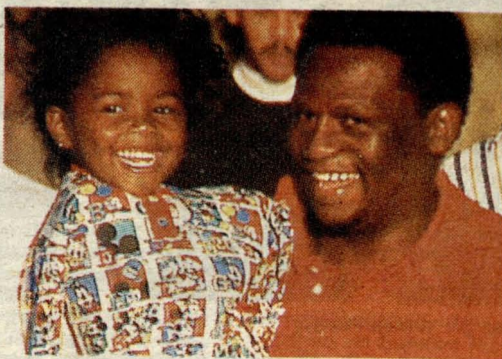

SOUTHERN

1891 ♦ 1991

Werknemersvoordele

Volgehoue kommunikasie maak dit moontlik om saam 'n toekoms te beplan wat op begrip gegrond is.

Saam, bereik ons meer

Reg Nr. 01.02186/06